

Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida

85

Uniunii Scriitorilor din România

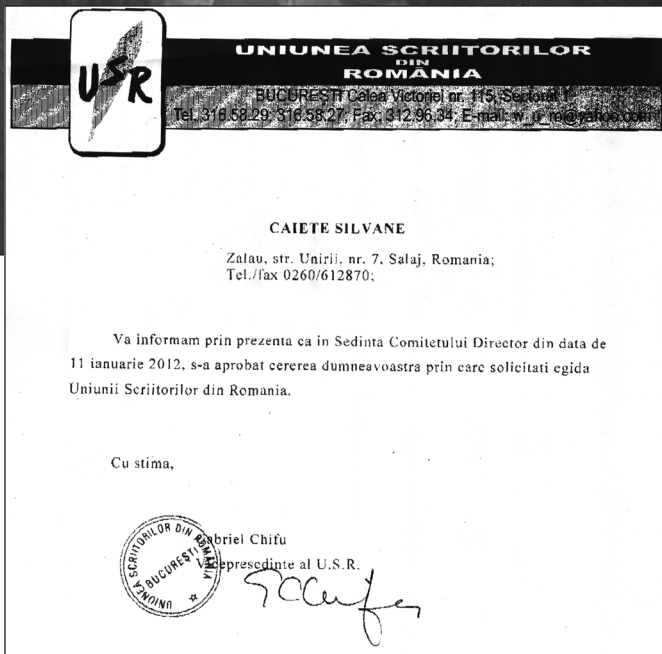

S-a întâmplat. Unii vor bombăni, alții vor fi extrem de revoltați. Mulți vor pune sub semnul îndoielii un asemenea demers. Alții își vor continua diatribele la adresaUSR. Poate, câțiva ne vor lăuda. Pentru noi e important. „Caiete Silvane”, sub egida Uniunii Scriitorilor din România. S-a întâmplat. Nu avem de ce să ne schimbăm radical. Ne continuăm drumul. Povestea. Cu mai multă atenție, destul de probabil. Și responsabilitate.

Din februarie 2012, revista noastră apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și a Primăriei Municipiului Zalău. Din februarie 2005, de când apare noua serie a revistei, îi avem alături pe scriitorii din județ. Și Instituția Prefectului, Muzeul Județean de Istorie și Artă, Direcția Județeană de Cultură, Arhivele Naționale filiala Sălaj, Inspectoratul Școlar Județean, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” filiala Zalău, Biblioteca Județeană Sălaj, Cenaclul literar „Silvania”. Editor: Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Mulțumiri tuturor pentru sprijin!

Așa cum am demonstrat că putem fi parteneri ai instituțiilor județene și ai comunității sălăjene, sunt

convins că vom fi și parteneri de încredere ai USR. Iar împreună cu Asociația Scriitorilor din Sălaj avem de făcut câteva lucruri importante în zonă. Altfel, vă așteptăm pe toți la cea de-a V-a ediție a Zilelor revistei „Caiete Silvane”, în 16 – 17 martie 2012. La Zalău. În județul Sălaj.

Daniel SĂUCA,
Redactor –șef
Revista „Caiete Silvane”

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Strada Unirii, nr. 7, Sălaj,
România; Tel./fax 0260/612870;

e-mail: caietesilvane@yahoo.com; www.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul VIII, Nr. 2 (85), februarie 2012.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 3 lei

Colectivul de redacție:

Daniel Săuca - redactor șef

Viorel Mureșan - redactor șef adjunct

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Ileana Petrean-Păușan, Marin Pop - redactori

Györfi-Deák György, Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința,

Carmen Ardelean - redactori asociați;

Marius Soare - tehnoredactor

Responsabil de număr: **Ileana Petrean-Păușan**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare
încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj;
Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimo-
niul Cultural Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău;
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca Județeană
"Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj;
Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar "Silvania"; Centrul de
Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor
publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format
electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a Asociației Publicațiilor
Literare și Editurilor din România (APLER)
și a Asociației Revistelor și Publicațiilor din Europa (ARPE).

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție
(achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit
în contul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj:

RO58TREZ5615010XXX006033

deschis la Trezoreria Zalău,

la care se adaugă taxele poștale de expediere).

Prețul unui abonament pe o lună este de 3 lei. Pen-
tru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne
contactați la telefon 0260-612870. Revista poate fi
achiziționată și de la librăria de lângă Muzeul Litera-
turii Române din București.

Sumar

- Poeme de **Nicolae Prelipceanu** p. 1
- Poeme de **Ovidiu Pojar** p.2
- Poeme de **Sorin Lucaci** p. 3
- Viorel Mureșan**, La porțile lui Dumnezeu, la porțile
Occidentului, la porțile Istoriei pp. 4 – 5
- Lucian Perța**, Parodie p. 5
- Mircea Popa**, Eminescu în Sălaj pp. 6 – 12
- Marcel Lucaciu**, Portret liric pp. 13 – 14
- Viorel Mureșan**, La aniversară: *Dacia literară* –
numărul 100 p. 14
- Doina Ira – Tăutan**, Speranță împlinită (fragment)
pp. 15 – 17
- Németh Júlia, Csibi Edit** p. 17
- Carmen Ardelean**, Auctor în fabula pp. 18 – 19
- Lucian Gruia, Aurel Pop** – Transhumanța lirică
p. 20
- Imelda Chința, Ion Pop** – „generator” de cultură
și model de probitate intelectuală pp. 21 – 22
- Corneliu Coposu – Ion Ivănescu**, corespondență
inedită pp. 22 – 24
- Ioan F. Pop**, Peripatetisme p. 25
- Marin Pop**, O lucrare de referință pentru istoriografia
sălăjeană pp. 26 – 27
- Augustin Mocanu, Grigorie M. Croitoru**, autor
dramatic pp. 28 – 29
- Camelia Burghel**, Cu gândul la **Mihai Pop** și cu
respect pentru **Romul Grecu** pp. 30 – 32
- Daniel Săuca**, Un demers necesar p. 32
- Nicolae Șteiu**, Creația *Dor de frați* de peste Prut în
urmă cu o sută de ani p. 33, p.46
- René Guénon**, Atma – Gita, traducere de **Daniel
Hoblea** pp. 34 – 35
- Györfi – Deák György**, Cetatea aurită (Techergheli
sălăjene 5) pp. 36 – 39
- Carmen Ardelean, Nicolae Prelipceanu** s-a întors
acasă pp. 40 – 41
- Franciscus Georgius**, Utopologia totalitarismului
p. 42
- Daniel Hoblea**, Malaxorul de februarie pp. 43 – 45
- Ileana Petrean – Păușan**, Numai atunci p. 46
- Viorel Tăutan**, Semn(al)ul efemerității p. 47
- Daniel Săuca**, Jurnal de București p. 48

Nicolae Prelipceanu

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

Adam și Eva

(o ipoteză aproape științifică)

nu credeam că bătălia
între creaționiști și evoluționiști
va ajunge intactă până la noi
și-o să învie în anul Darwin
întrebându-mă însă de partea cui sunt
am găsit
sunt un evoluționist
mă trag din două maimuțe
Adam și Eva

Ion de la gară

nu-mi amintesc de la ce gară era Ion și nici unde își
făcea veacul
său pe care i-l umpluseră saltimbancii și irozii
am trecut prin prea multe în viața mea ca să-mi mai
pot aduce aminte
poate Ion de la gară trăia în gara Cluj
nu-mi vine să cred că numele lui e o traducere a lui
Jean de la gare
din gara Verdun
de altădată

ceea ce e sigur este că Ion de la gară scria poezii
nu se știe dacă acolo în gară sau într-un loc secret al
lui
dar la gară le spunea în gura mare cam așa cum fă-
ceam noi cândva
atâta doar că Ion de la gară nu fusese niciodată purtat
cu trenul regal
confiscat de comuniști și redat de urmașii lor familiei
regale și apoi
patriei recunoscătoare
el nici nu știa de existența aceluia tren
iar dacă mă lăsați să presupun în continuare atunci
eu nici nu cred că el a călătorit vreodată cu vreun tren
nici măcar la manevre

poeziile lui nu erau ca ale noastre dar nici ca ale altora
ele nu semănau cu nimic din ceea ce îndeobște e cu-
noscut

nici comportarea lui nu semăna cu comportarea noas-
tră
el era prostul gării sau poate chiar prostul orașului
și ce poate să facă mai bine un prost decât să scrie po-
ezii
uite așa una după alta cam cum împușca Buffalo Bill
porumbeii degeaba
în celebra poezie a poetului cu litere mici
în fond împușca și el acolo cuvintele care i se păreau
mai potrivite
și mai frumoase căci Ion de la gară nu evoluase încă
până la mucegaiuri și noroi
cât despre sex ce să mai vorbim
și-l arăta el ce-i drept uneori domnișoarelor
dar numai așa ca să le sperie cu mărimea lui colosală
nu-i trecea prin cap să și-l pună în versuri și probabil
nici în practică

Ion de la gară a fost un poet adevărat
chiar dacă nu a publicat nici un rând la viața lui și po-
eziile au murit
o dată cu el
modelul unic pe care noi nu-l vom putea atinge nici-
odată
oricât ne-am zbiera prin gările patriei fără alegere po-
eziile
nu-i așa doamnelor și domnilor și domnișoarelor
care i-ați văzut sexul din greșeală și v-ați speriat (vai
de mine e cât o pisică)
îmi pare atât de rău că nu l-ați cunoscut și că nimeni
nu-și mai aduce aminte de el
și că nici eu nu mai știu dacă a existat
sau e numai o iluzie frumoasă de-a mea
ca atâtea altele

aș da oricât să-i găsec versurile aș da tot ce am scris
și încă ceva
pe deasupra să mai pot citi o prostie scrisă de el
pe lângă marile prostii canonice și necanonice
pe care viața mea mi le pune zilnic în față
unadouătreipatrucinci doar așa
ca să-l uit pe Ion de la gară și scrierile lui alese
cenzurate numai de vreun călător milos
care-i dădea o bucată de pâine
întrerupând pentru câteva minute
fluxul creației

Ovidiu Pojar

Hoți nepricepuți

Făceam trafic cu ceasornice vechi
furate
din odăile somnului,
și niciodată nu reușeam să ne oprim
încât să nu fim prinși asupra faptului
și să ne fie confiscat totul,
dar noi perseveram, nu aveam timp
să analizăm unde greșeam mereu
eram doi hoți
nepricepuți până la urmă
și nu vedeam cum secundele
își încordau disperate spinările
gata să sară la gâtul
sentimentelor noastre
care se rostogoleau provocator
chiar printre stalactitele
și stalagmitele
cu care el, timpul
amenința să ne sfâșie,
făceam trafic cu ceasornice vechi
care băteau orele anapoda
și pe care nimeni
n-ar fi plătit niciodată nimic.

Jogging circular

Începuseră să apară primele fisuri,
se măcina sub bocancii realității
roca
și așa perisabilă
a visului pe care mă cățăr
cu tenacitate de alpinist.
Desigur, el nu are nici o vină
că devine cu fiecă zi tot mai mic
că l-am înghesuit în buzunarele acestor vremuri
și patria
întorcându-l pe toate fețele
mi l-a găsit învechit,
fără valoare,
imposibil să ajungă pe lista ei scurtă
de priorități.
Ea are nevoie de catedrale
ridicate prin programe Sapard,
de joggingul nostru circular
finanțat cu tichete de masă
pentru o dezvoltare
durabilă.

Primăvară cu magnolii

Ține-mă departe de tine
o vreme
cât înflorește mărul
și-n palme ard caiși
până vor stinge focuri
vestale infidele
și câinii tăi de pază
îi voi găsi uciși.

Atunci îmi voi trimite
solie înainte
exilul în sămânță
să-mi pară mai ușor
să-mi spargă muguri coaja
bătrânelor dorințe
când râurile-n mine
se umflă și mă dor.

Și când întoarse iară
prea gureșe prigorii
să cuibărească vrea-vor
în carnea noastră veche
ascunde-mi nerăbdarea
sub pleoape de magnolii
sărutul să-mi rămână
pe trupul tău, pecete.

Ovidiu Pojar: născut la 11 octombrie 1962 în Jibou, județul Sălaj.

Urmează cursurile liceului de Matematică-Fizică în Zalău și mai apoi Institutul Politehnic la Cluj.

După terminarea Institutului, se stabilește la Bistrița.

Publică placheta de versuri „Un alt anotimp” Editura Dacia-2008 și „Imobiliare de lux”, Editura Casa Cărții de Știință-2009.

Citește în cadrul cenaclului „George Coșbuc”, publică poezii în ziarul local „Răsunetul”, „Mesagerul literar și artistic”, în revistele „Mișcarea literară”, „Agora literară”, „Caiete Silvane”, „Nord literar”, „Convorbiri Literare”, „Vatra Veche”, „Agero”- Stuttgart.

Premiul pentru debut la Festivalul Național de Poezie „George Coșbuc” ediția XXV, 2009.

Prezent în următoarele antologii: Litera Nordului- „Al nouălea cer”, Editura George Coșbuc-2009, dicționarul „Scriitori Români la frontiera mileniului III”, Editura George Coșbuc-2009, „Efigii lirice” coordonate de Eugeniu Nistor, Editura Ardealul-2009, „Boema”, Editura Nico-2010, „Conexiuni”-Editura Karuna 2010.

Membru al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud.

Sorin Lucaci

în patria mea poetii mor înainte de vreme

în patria mea poetii mor înainte de vreme
cu mult înainte de vreme
nici n-apucă să-și mănânce amărâta de pensioară
și-ntr-o zi li se cuibărește nepoftită moartea în piept
sau în burtă
ca un câine zgribulit sub streășina casei
și asa tam nesam începe să crească
și crește proasta crește ca un aluat dospind
până se face una cu pământul până se face tină
și nu vrea în ruptul capului să plece scârba dracului
și ne rugăm doar doar o pleca și o otrăvim în fiecare
dimineață
puțin câte puțin îi strecurăm picături letale în ceașca de
cafea
doar doar o pleca
și mergem la vraci la babe facem descântece dăm în
bobi
dar ea nu și nu
încăpățanata stă ascunsă ca o căpușă în blana
ciobănescului
ca un chiriaș bețiv într-o garsonieră sordidă
fără geamuri fără uși fără dușumea fără angarale plătite
în față doar cu o sticlă de vodcă pe jumătate goală
stă și așteaptă a doua venire a lui Hristos

în patria mea poeții nu au ce căuta
doar coțofenele și pelicanii își găsesc un loc mai jos spre
lunca dunării
își vor face și ei o țară numai a lor
o țară a poeților undeva mai la nord
în patria mea poeții își amanetează iluziile cărțile
iubitele amintirile
își amanetează degetele și ajung doar de-și povestesc
poemele
unor necunoscuți la vreo nuntă sau înmormântare
în țara mea nimeni nu-și plânge poeții
în țara mea de fapt nu mai plânge nimeni
doar vreo bătrână trecând prin cimitir își înclină capul
într-o parte
și-n alta și printre lacrimi suspină “maică da’ tânăr s-a
dus”
în patria mea nimeni nu-și plânge poeții
doar lebedele au inimi de porțelan
și gâturi de mucava îmbrăcate în mătase neagră
vulpile au picioare de sticlă colorată
și berzele aripi de tinichea
în țara mea dumnezeu își iubește poeții mai mult decât
în alte părți
ca un tată binevoitor îi strânge pe toți lângă el
și le povestește despre mântuire

despre mântuirea prin artă
în patria mea poetii mor înainte de vreme
nu-mi place să scriu poeme de dragoste
nu-mi place să scriu poeme de dragoste
în care să contemplan fesele iubitei ca pe niște manuale
de artă erotică hindusă
și sfârcurile ca niște jetoane iefitne de poker
epiderma ei de tigroaică tânără în care se evaporă
apusurile
nu-mi provoacă repulsie dar nici exaltare
prefer să mă păstrez pentru momentele când ne
retragem amândoi
în anticamerele cu îngeri
nu le văd rostul unor astfel de poeme
și nici despre mine nu-mi place să scriu
mă oripilează acest lucru
dar în acest poem o fac tocmai pentru că nu am nimic
de spus
așteptați de la mine vreo povestioară cu tâlc?
vă spun doar atât
femeia vieții mele îmi face ceaiul de fructe în fiecare
dimineață
și seara tot ea îmi pregătește cina ca un cvartet de
coarde
nu poți să fii o iubită completă dacă nu știi să faci nod
la cravata iubitului
nu mă ascuți, te gândești în altă parte
mintea ți-e la dracu-n praznic
îți spun
și eu am plâns lângă paharul de coniac ieftin până
să mă las de băut
și eu am luat pastile cu pumnul ca adolescentele
sinucigașe
și eu am fost chiriașul jovial al spitalelor
împărțind fiole de nefericire asistentelor
am scrâșnit din dinți am băut și am plâns până mi s-a
buhăit fața
până mi s-au îngroșat venele
până mi-au apărut riduri și cearcăne
până am făcut pungi sub ochii
până am redevenit cel dinainte de scrierea acestui poem

mă rog pentru tine iubito

cu un cuțit de bucătărie în dinți
mă rog pentru tine iubito
deformând sintagma cea mai pură
maltratând metafora cea mai înălțătoare
ca și cum regele ludovic ar fi decapitat zi de zi în piața
publică
de ghilotina cu miroso de mosc
de ghilotina în uralele mulțimii
mă rog pentru tine și pentru ai tăi
pentru toate invectivele pigmentate
(mulțumesc anticipat)
acum când adulmec prin aer
mirosul de guerlain al părului tău
acum când trag corzile propriului meu gâtlej
urma dinților mei suspendată undeva în aer
la cea mai joasă altitudine
mușcând aerul cu sălbăticie
fără să știu de ce

La porțile lui Dumnezeu, la porțile Occidentului, la porțile Istoriei

Viorel MUREȘAN

Prozator și eseist, poet și ziarist cu un profil sever tăiat în generația optzecistă, Vasile Gogea și-a obișnuit cititorii cu rânduiala de a scoate cărți foarte subțiri. E și un act pedagogic, într-un context socio-cultural convulsiv, când toți au păreri pe care n-au învățat să le exprime concis, uitând până și de umila propoziție eliptic-paremiologică despre vorba lungă... Acest om n-a trișat nicicând, dar viața, nu o dată neîndurătoare cu el, l-a condamnat să-și transforme candoarea în vehemență. Avem în față, acum, o cărțuție de nici 70 de pagini, ieșită la Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2010, intitulată **Voci în vacarm – un dialog cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca**. O notă de la sfârșitul volumului semnalează: *Sub titlul generic Al doilea exil, acest interviu a apărut în numerele 5 (224) și 6 (225) /1990, ale revistei ASTRA de la Brașov (p.58)*. Cartea e însoțită de o postfață a lui Liviu Antonesei, autor el însuși al unei convorbiri cu cei doi, înregistrată șase luni mai târziu decât dialogul lui Gogea, în cursul aceluiași an dens, 1990. Membru fondator al Alianței Civice, Liviu Antonesei analizează interviul **Voci în vacarm** prin raportare la propriul dialog cu aceiași interlocutori, remarcând constanța temelor și luciditatea exemplară a protagoniștilor. Și, la două decenii de evoluție a societății românești, scurse de la înregistrarea celor două interviuri, mai notează autorul postfeței, frisonant: *Nu găsesc diagnostice eronate și, din păcate aș spune, nici prognostice care să nu se fi confirmat (p.63)*.

Dialogul lui Vasile Gogea se purta la București, în aprilie 1990, cu Monica Lovinescu și

Virgil Ierunca, pentru prima oară întorși dintr-un exil de peste patruzeci de ani, pentru a participa la cea dintâi Conferință Națională a Uniunii Scriitorilor, ținută în libertate. În deschiderea cărții, mărturisind că pentru ei exilul nu a încetat, interlocutorii lui Gogea stabilesc concepte care să ia locul clișeele verbale din limba de lemn. *Democratul e unul dintre acestea, falsa democrație ce se lățise peste tabloul social-politic al anului 1990. Formula lui Pierre Hassner e, pentru Virgil Ierunca, neieșirea încă din dictatură, și neajungerea încă la democrație (p.6)*. Altul e *cel de-al doilea exil*, adică exilul conștiințelor, interior, care – pentru a se apropia de sfârșit – avea nevoie în primul rând de libertatea presei, fără îngădiri de tipul criza hârtiei sau a spațiului tipografic. Atunci când autorul interviului se plânge de un vacarm generalizat pe harta civică a României, de lipsa unui discurs coerent și legitim, interlocutorii săi privesc cu îngăduință fenomenul, considerându-l o răspântie a vocilor, decenii bune osândite la tăcere, chiar *un vacarm pozitiv, luminos (p.12)*. Nu-i mai puțin adevărat că cei doi nu ezită să vitupereze *impostori din nou activi, din nou activiști*, vai, atât de ușor recognoscibili și în spațiul public de azi. Cluburi selecte, precum uniunile de creație, ar trebui să instituie, măcar membrilor lor *un tribunal al tăcerii*, consideră cele două voci, și în acest punct se întâlnesc cu faimosul **Apel către li-chele** al lui Gabriel Liiceanu.

Vrând, nevrând, dialogul lunecă spre zona culturii, iar Virgil Ierunca e din nou tranșant: *literatura adevărată/.../ se face la ea acasă, adică în România, noi nefiind decât*

niște componente provizoriu deportate peste graniță și «sub vremei» (pp.16-17). Ceea ce mai spune el s-a întâmplat în primul deceniu după revoluție: recuperarea memoriei prin publicarea unor documente de exil sau a literaturii interne de sertar. Dialogul nu rămâne însă numai în marginea literaturii, unde ar putea lăncezi, căci Vasile Gogea, sociologul de data aceasta, vine cu o provocare despre *eseul politic*, în jurul căruia se simte un vid, după un prea lung interval de falsă filosofie. Aflată sub inter-titulul **O privire concretă**, o secțiune din carte pertractează în jurul rolului virtual al intelectualității în conducerea societății. Concluziile sunt amare după comparația dintre România și Cehoslovacia lui Havel. Spre a nuanța direcția dialogului, orientând-o înspre *o nouă geografie morală*, Vasile Gogea aduce vorba despre câteva pregnante simboluri ale românității, cum ar fi Sighetul sau *câmpul spiritual al mănăstiri Rohia*. Drept răspuns la această provocare, asistăm la

câteva aspre formulări despre contorsionarea morală produsă în anii comunismului, cea care a generat *omul nou*.

Ideologiile dominante ale secolului de referință, XX, fascismul pe de o parte și, pe de cealaltă parte, comunismul, se transformă în una dintre temele majore ale dialogului. Oricâte asemănări ar exista între ele, o deosebire primordială face diferența: totul era riguros în nazism și fascism, de o coerență absolută între vorbă și faptă, pe când în comunism, în centrul ideologiei stă *minciuna*. Dintre cele două forme ale totalitarismului, rele prin definiție, răul cel mai mare e atributul comunismului, care – prin minciună – năruiește statutul moral al omului. Greutatea acestei teme în economia cărții e o dovadă că genul publicistic al interviului nu este întotdeauna și unul efemer. În contextul social-politic al anului 1990, Monica Lovinescu vedea posibilă asanarea societății românești doar prin conservarea unui rudiment al partidului comunist, care să-i atragă, inclusiv la vot, pe cei cu reflexe comuniste ori din fosta Securitate. În caz contrar, ar apărea pericolul infectării de comunism a întregului organism social. Cât adevăr a spus această voce atunci, am văzut timp de două decenii și mai vedem încă. În confruntarea cu *omul nou* (in-

terviul se făcea înaintea alegerilor din mai 1990!), Monica Lovinescu vine cu o propunere imperativă care a rămas din păcate suspendată în gol deasupra unui popor pe mai departe și pentru multă vreme nenorocit, așa cum se vede: *la temeiul noii democrații trebuie pusă, s-o spunem, Proclamația de la Timișoara și să lupti pentru ca această Proclamație să se afle la baza noii societăți, pentru ca apocalipsul, chiar portativ, să se evaporeze!* (p.47). O nouă temă ce întregește dialogul (trialogul), spre final este cea a *nenorocului românesc*; ea nu face decât să sugereze temerile de atunci ale protagoniștilor cărții, în legătură cu evoluția ulterioară. Momentul istoric pentru români era unul de grea cumpănă: *La porțile lui Dumnezeu, la Porțile Occidentului, la Porțile Istoriei* (p.55).

Finalul cărții *se deplasează* la Brașov, acolo unde, la 15 noiembrie 1987 *s-a semnat actul de deces al comunismului*, cum se exprimă neezitant Vasile Gogea. El n-a fost doar martor la evenimente, ci actantul care a furnizat zărilor occidentale și agențiilor de știri imaginea vie și proporțiile reale ale întâmplărilor de acolo. O relaționare a evenimentelor se impunea, iar Virgil Ierunca o face, cu un oarecare patetism cu parfum pașoptist: *aș vrea să adaug că, în fond – pentru mine cel puțin, aș*

putea să mă înșel, eu nu sunt un om politic, dar în sfârșit, asta e părerea mea - , eu văd insurecția de la Brașov ca un fel de prolog al Revoluției din Decembrie. Adică, în renașterea României, în trezirea României spre libertate apare prologul de la Brașov și continuă întru desăvârșire cu epilogul esențial, esențial pentru că mereu deschis, al declarației de la Timișoara (pp.57-58).

România convulsionată de azi, când societatea civilă s-a tot subțiat, până la dispariție, are, măcar pentru îmborsămintărea memoriei, o nevoie vitală de asemenea cărți. Gogea îi numește pe Monica Lovinescu și pe Virgil Ierunca *învățătorii*, în revista *Vatra* din aprilie 1994, unde consideră că numai grație lor nu toți scriitorii din perioada comunistă au semnat *pactul cu diavolul*. La rândul nostru, ne simțim datori să observăm discursul impecabil, limba română suplă, de o frumusețe interbelică, vorbită fără cusur de cei doi, chiar după 43 de ani de absență. Prin statura sa morală și intelectuală, Vasile Gogea este interviuatorul situat la înălțimea celor două voci. E de-ajuns să ne amintim cuvintele lui Gheorghe Grigurcu despre el: *Vasile Gogea acordă libertății un înțeles auster, expiator. O conectează la mistica împotrivirii față de infernalul regim concentraționar*.

Parodie

Menuț Maximilian

Aici, acolo

(din Caiete Silvane, nr. 84/2012)

Aici, în Bistrița, poezia
Miroase-a tradițional
Și-a natural, precum omenia –
Am spus asta și-ntr-un jurnal.

Aici generația-n blugi nu-i bătrână

Ca-n alte zone și lumi acum,
Ea luptă cu pixul în mână,
Prin criză, ninsoare și fum.

Acolo, în lumi îndepărtate,
Poeții scriu doar confesiuni –
Aici, fântâni cu doruri multe
Au, și-n scris nasc minuni.

Dacă tu, de acolo, poete,
Ai veni aici – în mod clar
Ai vedea ce important este
Să fii un poet voluntar!

Lucian PERȚA

Eminescu în Sălaj

Mircea POPA

Despre marele nostru poet național s-au scos în ultimul timp o mulțime de cărți, fiecare oraș sau zonă geografică mândrindu-se pe cât posibil cu trecerea marelui poet prin preajmă sau cu faptul că undeva, pe vreo filă rătăcită de manuscris sau în vreun articol publicat de-a lungul furtunoasei sale vieți, poetul a amintit câteva lucruri despre oameni și locuri din aria ținutașă corespunzătoare. Am avut astfel cărți despre „Eminescu la Blaj”, „Eminescu și Doljul”, „Eminescu în Banat”, „Eminescu și Transilvania” etc., fiecare autor încercând să aducă o cât de mică contribuție la biografia legendarului nostru poet. N-au fost uitate nici trecerile sale pe la școlile din Transilvania, nici vizitele pe care le-a făcut fraților săi, unul așezat la Sibiu, altul la Timișoara, nici turneele artistice cu trupele teatrale ale lui Fany Tardini sau Pascaly și nici prietenii pe care le-a legat cu tinerii studenți ardeleni de la Universitatea din Viena, prietenii care au durat toată viața, poetul nutriend o adevărată slăbiciune pentru lumea și oamenii din Transilvania, pe care îi dorea scăpați de asuprirea străină. Nu întâmplător, protagonistul romanului său „Geniu pustiu” este un luptător pentru cauza dezrobirii și emancipării nației, și nu întâmplător o parte a acțiunii romanului a fost plasată, fie în zona Târnavelor (Blaj-Alba Iulia), fie în zona Clujului, unde se simțeau ecurile luptelor salutare ale lui Avram Iancu. S-a emis aserțiunea că prototipul lui Toma Nour ar fi fost poetul originar din Sălaj, Ioniță Scipione Bădescu, cu care poetul a fost în raporturi dintre cele mai bune, cea mai mare parte a acțiunii plecând de la relatările acestui martor ocular la revoluție. Poate să fi fost el, poate să fi fost altcineva, I.C. Drăgescu sau Miron Pompiliu, cert este că plasarea acțiunii la Cluj și în împrejurimile Munților Apuseni are semnificația ei.

Tema abordată de noi în acest articol nu e nouă. Cel dintâi care a atras atenția asupra circulației operei lui Eminescu în Sălaj a fost Leontin Ghergariu, care, într-un articol din „Țara Silvaniei” (nr.1 din 1940), a publicat articolul „Eminescu în ungurește”, în care arăta că opera poetică a autorului „Luceafărului” a cunoscut un interes foarte timpuriu în Sălaj și că „primele traduceri în limba maghiară” ar fi apărut în ziarul „Szilagy-Somlyó” din 1890. Ele ar fi fost datorate preotului român greco-catolic Laurențiu Bran, originar din Tohat, care și-ar fi iscălit traducerea „Szamosujván”,

adică „Gherleanul” sau „din Gherla”, deoarece Laurențiu Bran și-a făcut studiile teologice la Seminarul gherlean, iar după terminarea lor a fost preot în Aluniș. Ideea a fost susținută apoi de mai mulți gazetari, inclusiv de Györfi-Deak György, care a semnat articolul „Eminescu în presa sălăjeană” în ziarul „Transilvania Jurnal” din Jibou la 8 ianuarie 2001. El nu găsisese însă cartea de traduceri pe care preotul din Aluniș o semnase împreună cu Karol Revai și pe care „Adevărul de seară” din Zalău, din 14 ianuarie 2011, i-o pune la dispoziție, la fel ca Ion Igna în „Graiul Maramureșului” din 16 ianuarie 2011. Toate aceste noi opinii rostite despre Eminescu și despre împrejurările în care s-au realizat primele traduceri în limba maghiară din opera lui, ne-au determinat să intervenim spre a completa seria de informații pusă în circulație până la ora de față și a lămuri definitiv (sau aproape definitiv) subiectul abordat.

Problemele ridicate de noi în articolul de față au drept obiect tocmai o mai bună circumscriere a subiectului în cadrul titlului generic sugerat de Györfi-Deak György, adică „Eminescu în presa sălăjeană”, deoarece această presă n-a fost cercetată sistematic până acum spre a vedea cu exactitate care este amploarea și calitatea informațiilor pe care ea le pune în circulație. Este cazul să observăm de la început că intelectualii și oamenii de cultură locali se numără printre cei dintâi care au citit și interpretat poeziile lui Eminescu și au încercat să-l facă cunoscut în mediile lor de cultură. Nu ne este străin astfel faptul că frații Bran au fost printre precursorii interesului pentru poezia eminesciană și că, încă studenți la Seminarul greco-catolic din Gherla, ei au știut să se implice în campania de răspândire a poeziei eminesciene, au tradus din această poezie și au împărtășit colegilor din frumusețea sa.

Mai întâi trebuie să remarcăm faptul că revista „Amicul familiei” care a apărut la Gherla și a fost alimentată de-a lungul timpului de numeroși colaboratori din Sălaj, s-a numărat printre revistele care au contribuit la susținerea cauzei poetului și a răspândirii operei sale în Transilvania, dimpreună cu o altă revistă locală, „Cărțile sateanului român”, editată de Nicolae Fekete-Negruițu, și avându-l ca redactor pe Ion Pop-Reteganul. Revista aceasta din urmă a reproduș după „Familia”, încă din 1876, poezia „Ce-ți doresc eu ție”,

semn că mesajul eminescian a fost bine înțeles în zona sălăjeană de cultură. Apoi, revista „Amicul familiei” a publicat în 1881 (nr.5) traducerea poeziei „Mănușa” din Schiller, pe care Eminescu a realizat-o cu atâta succes. Și mai semnificativ este faptul că la moartea poetului „Luceafărul”, revista „Amicul familiei” a ținut să participe la doliul general, publicând un mic necrolog, care arată în felul următor: „Mihai Eminescu, ilustrul poet și savantul publicist a încetat din viață în 28 tr./ecută/(de fapt 15 iunie!), după lungi și grele suferințe. Statul i-a făcut o înmormântare demnă, iar amicii și admiratorii lui fac colete publice pentru a-i ridica două monumente pompoase, unul în București și altul în orașul său natal, Botoșani. Fie-i țărâna ușoară și amintirea eternă!”

La numai un an de la moartea poetului, un alt sălăjan, preotul Antoniu Băliban, va încerca să realizeze prima „schiță biografică” a poetului, pe care o publică în „Amicul familiei” nr.12 din 1890. În încercarea de biografie pe care își propunea s-o realizeze, el pleca de la o constatare a lui Schopenhauer privitor la faptul că la fiecare deces al cuiva, apune cu el totdeauna „o lume întreagă”, lume ce trăiește în creierul și simțurile lui. Or, lumea ce s-a stins în 15 iunie anul trecut, spune el, „a fost atât de mare, atât de frumoasă și atât din cale afară (de) bogată”, încât, în opinia lui „nu poate să fie suflare românească pe rotogolul pământului care să nu simtă un mare regret, o adâncă durere în cele dinlăuntru ale sale la aniversarea zilei de 15 iunie” și „e mai cu neputință să credem așa ceva, când ne aducem aminte că în acea zi fatală a apus de pe orizont luceafărul poeziei române, strălucitul și genialul nostru poet, cel care cu puternicul farmec al spiritului său adânc și pătrunzător a dat un nou avânt poeziei române, cel mai puternic poet național al nostru, Mihai Eminescu”. Și în continuare: „Regretul e mare într-un adevăr, pentru că Eminescu era un fenomen literar, cea mai măreață figură a poeziei române, rege al cugetării omenești, cel mai mare poet-filosof, cel mai mare cugetător și scriitor pesimist al românilor, el era mărime națională, care, precum se exprimase dl A.D.Laurian despre el, n-a fost numai un confrate de talent în presă, nu numai un prieten statornic la zile grele, ci un poet care spintecă norii, spintecă nemărginirea cu cugetul său și află dincolo de stele forme nouă pentru cugetarea românească. Eminescu ca poet a fost un titan, iar ca ziarist un atlet care știa să exprime în versuri tot ceea ce natura omenească are mai intim, mai delicat și mai sânt(=sfânt) în sânul său.”

Din această frumoasă caracterizare e de reținut mulțimea de sintagme caracterizatoare pe care acest modest fiu al Sălajului a știut să le pună în pagină, mul-

te dintre ele impunându-se ca formulări memorabile ce au ajuns până la noi în exprimări fericite, cum ar fi „luceafărul poeziei române”, expresie pe care nu știm încă cine a folosit-o întâia oară în critica românească, dar totodată și alte frumoase superlative care vor intra de aici înainte în zestrea noastră spirituală. Se prea poate ca unele să fie o creație de a sa, dar fără doar și poate altele vor fi fost luate din puțina bibliografie ce i-a stat la îndemână pentru scrierea articolului său. Cu această ocazie, el face dezvăluirea că, în general, referințele critice despre viața lui Eminescu n-au fost prea bogate, dar că a căutat să le pună la contribuție pe toate. Acestea sunt enumerate în continuare ca fiind cele scrise despre poet de Iacob Negruzzi în „Convorbiri”, cele din „Revista nouă” ale lui B.P. Hasdeu și, mai ales, numerele ce i-au fost închinat de „Fântâna Blanduziei” și în prefața lui Titu Maiorescu. Faptul că nu l-a cunoscut personal este exprimat de asemenea într-o formă meșteșugită, ceea ce dovedește calitatea simțirii celui aflat în situația de a umbla pe urmele unuia din spiritele tutelare ale literaturii noastre. „Noi nu suntem dintre acei norocoși care au cunoscut pe acest dătătoriu de nouă viață poeziei române; nu am avut plăcerea de a privi în ochii lui negri, gânditori, profunzi și strălucitori / a se observa că încearcă să ofere cititorului și un portret fizic al poetului – n.n./, pe care îi lăsa să plutească totdeauna în spațiul nemărginit, nu am auzit glasul lui simpatic, sonor și cadențat, care, de câte ori l-au auzit cei de la „România Jună” în anii 1874-76, nu noi am avut ocaziune să vedem figura lui subțirică; noi numai l-am citit. Nu ne vom da deci silința să ne ocupăm de ideile și lucrările lui, căci spre aceasta s-ar recere un studiu inteligent la care nu ne simțim îndeajuns de competenți. Eminescu, precum se poate vedea din unele poezii a excelat în studenție ideile sale față cu religiunea creștină – un semn caracteristic este acesta. Ne vom mărgini dară la o simplă descriere a vieții lui, la o schiță biografică conform datelor ce ni le-am putut câștiga din ceea ce s-a scris despre el...”

Încercarea sa mai are la bază și o altă motivare: „Am aflat cu cale a schița aci biografia lui Eminescu cu atât mai vârtos, căci aceasta a o face dincoace de munți până acum însă nu s-a încercat nimene...” E un act temerar, dar care e dus în ultimă instanță la final cu bune rezultate. Biografia poetului schițată de el aici trece în revistă atât familia poetului, oferind pentru întâia oară pentru cei interesați date destule despre frații săi cât și despre anii de studiu sau de peregrinări prin țară. E demn de reținut sublinierea pe care o face privitoare la dascălul său de la Cernăuți, Aron Pumnul numit aici „înfocatul naționalist”, multe

din ideile acestuia, resimțindu-se mai târziu în poezia sa, inclusiv în „Epigonii”, pătrunsă de „acel foc al entuziasmului ce însuflețea generația trecută”. Nu uită să scoată în evidență și marea calitate a poetului de mare maestru al limbii, „cunoscând modul de vorbire aproape din toate părțile locuite de români”, căci „dân-sul a izbutit să formeze o limbă care să fie tot atât de apropiată de românul unit, ca și de cel maramureșan, ardelean, bucovinean ori bănățean”. Modul aproape epidermic în care comunica cu toți românii, indiferent din ce zonă ar fi fost, este iarăși magistral subliniat. „El găsea un frate în orice român. El era entuziasmat de țărănime, iar față cu nedreptățile ce le vedea prin unele locuri, el devenea socialist”.

Finalul evocării alunecă în reconstituire poetică: „I s-a împlinit ultima dorință, i-a fost ascultat dorul ce l-a mai avut. Crengile teiului își scutură plângând floarea pe fruntea uscată și obosită de dureri și de lume. Nu-l va necăji nimeni, va fi în pace, cât timp va toarce la caierul său. Luceferi îi vor face pe plac să privească mormântul lui fără noroc și fără de prieteni, iar freamătul frunzelor se va îngâna cu cântarea de bucium în amurgul serii la căpătâiul lui.

Și noi care l-am iubit și l-am prețuit atât de mult, îi vom inunda multă vreme cu lacrimi mormântul și i-l vom corona cu flori de tei, pronunțând numele lui Eminescu care conține în sine atât de mult cât conține o lume întregă care deși a apus în mormânt va rămâne pentru totdeauna în ideile lui...

Da! Dormi-va el mereu, căci mort este, dar va trăi în cvintesența lucrărilor sale, de-a pururea va trăi, deși a murit ... Da! El va trăi, căci el a fost un luceafăr care s-a suit încet spre ceriu și există până ce nu-l zărisem, iar astăzi înainte de apus, căci moartea i-a împlinit cununa veșniciei. Nemuritor și rece”.

Evocarea lui Antoniu Băliban denotă cel puțin două lucruri: o dată, strădania teologului din Sălaj de a se documenta cât mai temeinic cu privire la viața și opera lui Eminescu, iar în al doilea rând marea dragoste și prețuire pe care el o acorda marelui poet. Student la Seminarul Greco-Catolic din Gherla în anii 1888-90, el a participat alături de Laurențiu și Emil Bran la redactarea revistei manuscrise „Steaua mării” și a citit, fără îndoială traduceri pe care prietenul și colegul său Laurențiu Bran le-a făcut din Eminescu în limba maghiară și le-a publicat în ziarul de la Șimleul Silvaniei, „Szilagy-Somlyo”, între anii 1888-1891. Se vede că i-a fost accesibilă nu numai ediția din „Poeziile” poetului îngrijită și prefațată de Titu Maiorescu, dar și reviste precum „Convorbiri literare”, „Revista nouă” sau „Fântâna Blanduziei”, precum și tot ceea ce s-a scris până atunci despre poet. Tonul cald, rostirea meta-

forică și deosebit de elogioasă dovedește totodată și efortul personal al tânărului interpret de a înțelege poezia eminesciană și rolul jucat de ea în contextul de atunci al culturii române și de a-i sublinia caracterul inovator. Antoniu Băliban a continua să scrie și mai târziu, când devine un colaborator de frunte al revistei „Gutinel” de la Baia Mare. El joacă și un rol economic și social foarte important, în 1904 găsim-l ca făcând parte din „comitetul de reviziune” al băncii de credit și economii „Silvania” din Șimleu, iar apoi din activul Astrei.

E timpul să spunem acum că Györfi-Deak György se înșeală când numește în articolul său doar câteva poezii traduse de Laurențiu Bran în ungurește, în 1890. Realitatea e că el începuse seria traducerilor sale încă din 1889 cu „De ce nu-mi vii?” (Miért nem jössz?..., nr.3, 17 ianuarie 1889, p.1), continuându-le apoi cu „Melancolie” (Melancholia”, nr.4/1889), cu „Departee sunt de tine” („Tavel teled”, nr.8/1889), cu „Și dacă...” („Ha az emlék”, nr.9/1889), cu „Despărțire” (Elvalas”, nr.10/1889), cu „Povestea teiului” („A büvös vadász”, nr.23/1889), cu „Somnoroase păsărele” („Jo ejzakat”, nr.41/1889), cu „De câte ori, iubito...” (Mikor eszembe jutsz”, nr.9/1890, la rubrica „Tarcza”), cu „Din valurile vremii” („Jdö hullamibol”, nr.11/1890 la rubrica „Csarok”), cu „Sonett” („Afară-i toamnă, nr.23/1890), cu „Nu mă-nțelegi...” („Nem ertesz meg”, nr.17/1891). Totodată, el traduce aici și versuri de Al.Vlahuță, A. Naum și Matilda Poni, versuri pe care le va relua, împreună cu traducerile din Eminescu în volumul pe care-l publică în 1910 la Baia Mare, în colaborare cu Revai Karoly, sub titlu „Román Költőköl” („Cântece românești”). Volumul conține și câteva poezii în plus, față de cele din ziarul de la Șimleu, cum ar fi „Mortua est”, „Și dacă...” („Ha lomb susog”), „Kamadeva”, „Somnoroase păsărele” („Mar az almos...”), „O, mamă, dulce mamă” („Az anyam!”), „Glossa”, „Nu voi mormânt bogat...” („Ha...”) „Satira I” („I.Szatira”), „Cu miine zilelele-ți adaugi” („A holnappal”), „Din tinerețe” („Kora ifjusagom ota”), „Doliu” („Száll a gyászos...”) „Se bate miezul nopții” („Ejfelt ütött”) și, ceea ce e cu totul remarcabil, „Luceafărul”, sub titlul „Esti csillag” („Steaua de seară”), în total 21 de poezii, căci una dintre ele, cea cu titlul „Ejfel”, e tradusă de tipograful Simon Aurel, cel care a editat cartea. Pe lângă poeziile din Eminescu, el dă traduceri din Goga (A szanto-vetokrol, Nalunk, A mi Hazunk), dar și din Vlahuță, A. Naum și Matilda Cugler-Poni. Celălalt traducător, Revai Karoly traduce și el din Eminescu (Mortua est, De ce nu-mi vii, Somnoroase păsărele, Sonet (Veneția), Foltunnsz neha-neha..., A jeges tenger zug, Hasonlitassz. Ha eljon, Ejfel, Tavol elhagyatva, Mi a szerelem?, pe lângă poezii de

G.Coşbuc (7), Goga (2), Dulfu (2), Sterca-Şuluţiu (3), Matilda-Cugler (1), cât și poezii populare. Cartea cu traduceri din 1910 poate fi socotită un adevărat eveniment editorial, o sărbătoare a poeziei românești, deoarece cei mai importanți poeți ai ei vedeau lumina tiparului în limba maghiară. Cartea beneficiază și de o prefață a profesorului Moldovan Gergely de la Universitatea din Cluj, care spunea printre altele: „Era o vreme când ungurul bucuros vorbea limba naționalităților, mai ales în vechiul Ardeal... și când cercurile cele mai înalte se interesau de cântecele populare românești, înțelegeau necazurile poporului român și-i cântau cântecele: „Câte paseri sînt în lume/Toate cină și s-alină/Numai eu n-am ce cina,/Nici unde mă alina”.

Multă vreme, sălăjanul Laurențiu Bran a fost socotit cel dintâi traducător al lui Eminescu în limba maghiară. Mai recent această aserțiune a fost infirmată de faptul că Teofil Bugnariu a descoperit în „Kölosvari közlöny” din 1885, traducerea de către Sandor Ioszeff a poeziei „Atât de fragedă”, sub titlul „Cseresznyefa feher viraga” (Floare albă de cireș). I-a urmat traducerea „Dorinței” în limba germană, efectuată de către Mite Kremnitz pentru revista „Romänische Revue” în 1887. Ca atare, traducerile lui Laurențiu Bran, deși se situează cronologic pe locul al treilea, sunt totuși cele mai importante, atât ca valoare literară, cât și ca dimensiune a actului traducerii. Dacă avem în vedere că el și le-a adunat ulterior în volum, gestul său capătă, prin această nouă afirmare publică, o greutate deosebită. E de menționat că sonetul „Veneția” l-a tradus în 1890, publicându-l în „Erdelyi Hirado”, după cum unele dintre aceste traduceri le-a trimis ulterior și la ziarul din Jibou „Zsibo-videki Hirlap” din anii 1911-1912, unde au apărut traducerile din „Departate sunt de tine...”, „De câte ori, iubito”, „Din valurile vremii”, „Și dacă...”, dovedind preocupările sale constante pentru popularizarea poeziilor eminesciene.

Tot aici și acum e cazul să spunem ceva și despre acest devotat traducător eminescian, deoarece importanța traducerii sale a crescut mult în timp. Laurențiu Bran este originar din satul Tohat din Sălaj, unde s-a născut în 1865, satul de origine și al lui Petre Dulfu. A fost fiul preotului local, Ioan Bran, figură importantă de luptător național (vezi „Istoria secretă a Sătmăruului” de Felician Pop și Robert Laszlo, Satu Mare, ed. Citadela, 2010, p.115-126). După ce a absolvit gimnaziul din Sighetu-Marmației, tatăl său l-a trimis la studii teologice la Gherla, unde s-a numărat, alături de Emil Bran și Antoniu Băliban printre redactorii foii manuscrise „Steaua mării”, scoasă de Societatea de lectură a Seminarului, al cărei președinte a fost în 1887 fratele său, Emil Bran, iar secretar Ioan Chiș. Tânărul Lauren-

țiu Bran a fost și autorul mai multor culegeri de poezii populare, între care se numără balade, dar și cântece de dor și satirice, pe care le-a publicat alături de fratele său Emil Bran, în coloanele revistei manuscrise de la Gherla. La rândul său, Emil Bran a fost un remarcabil cărturar, cu vocația luptătorului politic, deoarece, în 1891, când un oarecare „Ardeleanu” a semnat în gazeta de la Șimleu articolul „A tevton indultolahbon”, susținând idei greșite și tendențioase despre continuitatea noastră, Emil Bran a deschis o polemică cu acesta, printr-o scrisoare către redactorul gazetei, în care a apărut, cu argumente istorice temeinice, rolul românilor în istoria Transilvaniei (a se vedea articolul lui Emil Bran, „Level a szekesztohoz”, nr.33/1891, urmat de Ardeleanu, „Valasz Bran Emilnek”, nr.34/1891) și din nou răspunsul lui Emil Bran („A tevtoton halado Ardeleanu” din nr.36/1891). După absolvirea Seminarului gherlean, Laurențiu Bran a funcționat ca preot în Aluniș, iar în 1894, cu ocazia deschiderii procesului memorandist, îl va însoți, împreună cu fratele său, pe Gheorghe Pop de Băsești la Cluj. După realizarea Marii Uniri a fost pentru puțină vreme redactor al gazetei „Sălajul” de la Zalău, închinând, în 1923, un număr special lui Gheorghe Pop de Băsești. A activat cu succes în cadrul Astrei, îmbogățind biblioteca Despărțământului Jibou cu 500 de exemplare de carte, aduse de la Sibiu, participând în 1924 la serbările culturale închinare lui Avram Iancu la București, iar la 23 iulie 1933, cu ocazia dezvelirii Monumentului Eroilor din Tohat-Ulmeni a conferențiat despre participarea țărănilor din zona Codrului și districtul Chioarului la revoluția de la 1848 („Sălajul Revoluției”, în „Gazeta Sălajului” nr. 50-51/1937). A murit în 1942, la 77 de ani, în Aluniș.

x x x

Un alt moment important în procesul de receptare al poeziei eminesciene în Sălaj se referă la activitatea desfășurată în acest sens de revista „Gazeta de duminică” de la Șimleul Silvaniei, apărută în 1904, având ca proprietar și editor pe Ioan P. Lazăr și redactor responsabil pe Ion Pop Reteganul, revistă la care va colabora și G. Coşbuc, și P. Dulfu sau Emil Isac (pe lângă faptul că tânărul Emil Isac are o prezență foarte activă în paginile ziarului, aflăm totodată că la adunarea generală de la Timișoara din octombrie 1904, delegatul oficial al ziarului la acest eveniment a fost chiar Emil Isac, care va relata despre desfășurarea ei în paginile ziarului sub pseudonimul de Ovilius). Ion Pop Reteganul, care urmărea cu atenție mișcarea literară de peste munți, întrucât colabora el însuși la mai multe reviste din România, reproduce în nr. 45 din 6 noiembrie 1904 al revistei, articolul intitulat „Încă ceva despre

I.Sc. Bădescu” din „Voința națională”, articol semnat Cronicar, în care este vorba despre relațiile de strânsă prietenie dintre Ioniță Scipione Bădescu și Eminescu. Cum se dau citate din colaborările poetului sălăjean (născut la Răstolț și trăit la Botoșani) din „Curierul românesc”, ziar pe care el l-a scos la Botoșani, și cum în acei ani Il. Chendi se ocupa de publicarea postumelor eminesciene, autorul articolului în chestiune nu poate fi decât Il. Chendi, cel care deținea în acei ani o rubrică la ziarul bucureștean. De ce e importantă reproducerea articolului? Ne întrebăm astăzi, ca și atunci. Deoarece creionează pe bază de mărturii concrete relațiile apropiate dintre cei doi poeți, și, mai ales, grija pe care Bădescu i-a purtat-o poetului, atunci când acesta a venit și a stat o vreme la Botoșani, în grija surorii sale Henrietta. Ca de fiecare dată când Eminescu era oaspetele urbei, I.Sc. Bădescu ținea să amintească conorașenilor acest lucru, ridicând prezența sa în oraș la rangul de eveniment extraordinar, ca o cinste ce se făcea orașului. Iată, de pildă, ce scria el pe data de 12 aprilie 1887, când poetul vine să-și vadă sora: „Poetul Eminescu este oaspetele urbei noastre. Iată de ce ziarul nostru apare în cadru de sărbătoare. Cu trenul de ieri sosi iubitul amic, dulcele poet și distinsul concețten între noi, spre a-și vedea sora și în aceeași timp urbea sa natală, care este Botoșani./ Toți amicii și adoratorii săi să grăbire a-l vedea, încunjurându-l de cea mai gingașă și mai sinceră afecțiune./L-am văzut dar, l-am îmbrățișat și nu putem îndeajuns descrie bucuria noastră pentru buna stare a sănătății sale, atât de zdruncinată în anii din urmă./Marele bard va petrece în mijlocul nostru câteva zile. Să salutăm dar cu toții acest eveniment, însă sincer, călduros și patriotic. Bine ai venit între noi, între ai tăi, dulce și nemuritor poet, cel mai ilustru fiu al cetății noastre!” Tot în același an, în septembrie, când poetul revine pe meleaguri botoșănene, e întâmpinat de același Ioniță Bădescu cu cuvinte asemănătoare. Numindu-l „cel mai viguros și mai fidel reprezentant al generației succedată lui 1848”, considerându-se pe sine „printre cei mai vechi și mai nedespărțiți amici ai săi”.

Desigur, articolul a fost în măsură să atragă atenția cititorilor gazetei asupra personalității poetului „Luceafărului” și să-l readucă în actualitate, așa după cum gazeta de la Șimleu a ținut să-și anunțe cititorii despre moartea poetului Ioniță Scipione Bădescu, întâmplată la 18 octombrie 1904. Știrea despre moartea poetului este inserată de gazetă în nr. 44 din 30 octombrie, pentru ca în numărul următor, să se reproducă articolul lui Chendi. Nu trebuie scăpat din vedere nici faptul că Ioniță Bădescu a fost cel care a scris și o serie de amintiri despre poet, intenție pe care ziarul „Româ-

nul” din București o dezvăluia public în toamna lui 1889, cei doi poeți cunoscându-se practic din vremea în care au activat în cadrul societății „Orientul”, dar și în calitate de colegi de redacție la ziarul „Timpul”. Bădescu este cel care a organizat și reprezentații de teatru în beneficiul poetului și tot el s-a numărat printre cei care au adunat fonduri pentru ridicarea bustului lui Eminescu la Botoșani. Atunci când în primăvara anului 1890 s-a organizat în acest scop o „serată Eminescu”, de către societatea „Ateneul”, Ioniță Bădescu a fost cel care a conferențiat despre „Mișcarea culturală a țărilor române din cele trei decenii și rolul lui Eminescu în această generoasă mișcare”, conferința sa publicându-se în rezumat în „Curierul român”. În toamna lui 1890, bustul poetului fiind gata, la serbarea de inaugurare organizată la Galați în luna septembrie, cel dintâi vorbitor a fost tot Ioniță Bădescu, evocând cu măestrie, dar și cu multe amănunte, activitatea prietenului său pe teren poetic și gazetăresc, și subliniind mai cu seamă rolul de „puternic cugetător” și critic al societății în care a trăit. Ca unul dintre amicii buni ai poetului, el a ținut să fie prezent și la dezvelirea bustului de la Dumbrăveni, relatând despre serbare în „Familia” nr.38/1890, iar în ziarul său continuând să facă popularitate poetului, prin reproducerea de texte închinat acestuia, cum a fost poezia lui Cincinat Pavellescu, „Lui Eminescu” sau studiul lui Corneliu Botez, „Unde s-a născut poetul Eminescu” (vezi Nicolae V. Bălan, „Un prieten al lui Eminescu, Scipione Bădescu”, în „Limbă și literatură”, IX, 1965, p.205-221).

Alte manifestări din presa sălăjeană vin să susțină ideea că poetul „Luceafărului” n-a fost nici o clipă uitat aici. Am putea invoca faptul că un alt poet sălăjean, Al. Aciu i-a închinat un articol evocator în „Tribuna poporului” din 1902, iar Dionisie Stoica, reputatul redactor de mai târziu al „Gazetei de duminică” de la Șimleu, a evocat în teza sa de doctorat despre Al.Vlahuță, relațiile dintre cei doi poeți. Un anunț din „Gazeta de duminică”, numărul 20 din 17/30 mai, reține de asemenea atenția. Sub titlul „Astra pentru Eminescu”, știrea ne pune pe urmele unui eveniment important și anume: „Sub auspiciile «Asociațiunii» noastre se va angaja, din prilejul împlinirii alor 20 de ani de la moartea poetului, o serbare comemorativă în sala festivă a Muzeului. Venitul serbării se va da pentru fondul monumentului ce se va ridica lui Eminescu la București”. Evenimentului i se consacră editorialul din nr.25 (24 iunie/4 iulie) sub titlul „Aniversarea amintirii lui Eminescu și străinismul în Sălaj”, conferință care credem că aparține redactorului gazetei din acel moment, Dionisie Stoica, și în care se spune: „Lumea românească de dincolo și o mică parte de la noi a serbat amintirea marelui geniu

Mihail Eminescu, cu prilejul împlinirii alor 20 de ani de la moartea lui. La 16 iunie s-au încheiat 20 de ani de când acest lucefăr al gândirii și al limbei noastre a dispărut dintre muritori, într-o casă de alienați. În cursul celor 39 de ani cât a trăit, a ridicat poezia românească la înălțimi nemaiajunse, atât prin conținutul de o profundă filosofie, cât și prin forma ei fermecător de frumoasă.

Dragostea cea mare pe care o avea față de neamul său l-a făcut să dascălească pe toți cronicarii și literații vremurilor trecute și să cutreiere aproape toate ținuturile locuite de români. În istoria și scriitorii vremurilor apuse a aflat izvor de însuflețire, iar situația politică și culturală a românilor din regat și de sub stăpânirile străine i-a servit pururea materie de îngrijorare și de deznădejde. În asemenea dispoziție a creat puternica „Doină”..., în care cheamă în ajutor spiritul lui Ștefan Vodă, a cărui amintire tocmai se prăznuia, prin ridicarea unui monument, ca să scape pe români și cultura lor de cutropirea străinilor/.../ Tot această dragoste l-a îndemnat să sbiciuiască în cele patru satire păcatele contimporanilor săi și tot această dragoste l-a făcut să-și mănse sănătatea muncind cu multă pricepere și stăruință la conducerea ziarului „Timpul”./.../ a muncit într-o vreme când ogorul era de tot părăginit, când limba noastră literară era încă în primele faze ale formațiunii și când cultura inimii era și mai străină decât azi de sufletele românești.

Era fatal ca acest mare geniu să cadă jertfă iubirei sale nemărginite față de neam și înclinării ce-o avea pentru dezlegarea problemelor filosofice și sociale... Eminescu a avut soarta uriașilor, care sunt meniți a tăia drumuri nouă pentru popoare la începutul vieții lor sufletești. Opera lui Eminescu e în adevăr uriașă: ca artist filosof a ridicat poezia noastră lirică la apogeu, ca geniu cugetător și social a zbicuiuit cu efect păcatele contemporanilor și ca iubitor al neamului său a muncit cu mare rezultat pentru cultura și limba acestuia. A iubit țărănimea a cărei limbă i-a fost întâiul izvor pentru plămădirea și întărirea limbii literare, simțirea și toată ființa i-a fost românească, opera lui a creat unitatea noastră culturală și ne-a arătat calea pe care poate da înainte neamul românesc.

Din incidentul serbării memoriei marelui Eminescu îi aducem și noi prinosul de recunoștință, depunem omagiile noastre înaintea spiritului lui în veci trăitor și i ne închinăm, aducându-l pildă tuturor celor ce șovăiesc și celor ce nu s-au îndrăgît încă de literatură, limba, cultura și de însuși neamul românesc.”

Acest frumos omagiu adus poetului a fost folosit de conferențiar pentru a face o aspră critică locuitorilor români ai Șimleului, care nu s-au pătruns încă

de rostul și importanța culturii naționale, făcând un aspru rechizitoriu celor care nu-și dau copiii la școlile românești, lăsându-i să se împărtășească de limba și cultura străină. Realitatea e uneori tristă, deoarece: „Te cuprinde însă o amară durere când trebuie să vezi la tot pasul că scumpei și frumoasei limbi a noastre și a lui Eminescu nu i se dă cinstirea cuvenită, necum să fie îndrăgiți de ea cei mai mulți intelectuali români. Creșterea le e străină, iar băieți și fetițele și-i dau cu drag în școli străine... Ba, până nici legea românească nu se bucură de dragostea ce i se cuvine... Sentimentul național e străin de cei mai mulți intelectuali de-ai noștri din Sălaj.” Și mai departe: „Avem literatură bogată, avem cărți și gazete ieftine, avem muzică fermecătoare. Să cetim cu toții, să cântăm românește, ca astfel cultura străină să nu ne știrbească caracterul etnic.”

Într-o altă notiță a ziarului se vine cu amănunte legate de „Aniversarea memoriei lui Eminescu”, trecându-se în revistă principalele acțiuni ce au avut loc la București, la Galați în în alte orașe din țară, și lăudând numărul de marți al „Tribunei” din Arad, care a fost dedicat în întregime lui Eminescu. Pentru a ridica calitate numărului închinat poetului, pe pagina a patra, „Gazeta de duminică reproduce două poezii, alese dintre poeziile postume date la iveală în anii din urmă de către Ilarie Chedi și Ion Scurtu. Ele sunt: „Să țin încăodată” și „La un nou născut”. Pledoaria pentru limbă națională, făcută cu prilejul comemorării poetului, a avut și niște cauze locale presante, deoarece tocmai atunci guvernul de la Budapesta a venit cu legile Appony care prevedeau introducerea maghiarei în școli. Avem în vedere două materiale care sunt publicate aici: „Limba unguerească în predarea religiei” și „Cauza gimnaziului din Șimleu”. În nr. următor, 26, se informează publicul despre apariția numărului închinat lui Eminescu de „Lucefărul” de la Sibiu, ca și de faptul că „Albina” „are un frumos articol despre Eminescu”, la fel ca și „Cultura” de la Iași. Seria de informații despre comemorarea în țară a poetului continuă cu semnalarea că la Școala de fete din Sibiu a avut loc un frumos program artistic, prilej cu care a conferențiat I. Borcea, iar la societatea de lectură „A. Șaguna”, a vorbit I. Lupaș.

Profitând de faptul că a fost invitat să participe la adunarea generală a „Reuniunii femeilor române sălăjene”, care în acel an se ținea la Hotoan, redactorul „Gazetei de duminică”, Dionisie Stoica, a reiterat cu acest prilej problema educației prin cultură, cerând conducerii acesteia să devină pe viitor prioritară în programul Reuniunii, atrăgând atenția asupra faptului că mamele române neglijează uneori acest aspect,

îngăduind școala și cultura străină: „Noi, românii din Ungaria, spune el, în mare parte imităm cultura ungurească, vorbim limba stăpânilor, imităm de la ei tot ceea ce poate fi spre paguba și necinstea noastră. Din șovinismul lor național însă nu se lipește nimic de noi... Ei sprijinesc și ridică bărbați și scriitori mediocri, până când noi subminăm și disprețuim bărbați cu merite, scriitori de talent și lăsăm să moară de foamă genii.” Dă drept exemplu pe Eminescu și își pune întrebarea: „Și de ce a trebuit să piară Eminescu atât de tânăr?”, când lucrarea sa a rămas impregnată în mai toate nervurile veacului: „Acest geniu a avut o stăruință de fier la lucru și a muncit în scurta lui viață cât un uriaș. Roadele muncii lui se vedeau și se cunoșteau până era încă în viață, ele însă abia acum se pot aprecia după merit. Dar nu munca, care a fost tot rezultatul iubirii sale nemărginite față de neam, i-a scurtat viața. Ci un alt păcat al lui, care a fost consecință neapărată a dragostei de neam. În dorul lui de a-și vedea neamul ajuns cât mai repede la bine și la treapta ce i se cuvine, a zădărnicit fără cruțare toate păcatele contemporanilor săi. Și dacă și azi ne pasc o sumedenie de păcate sociale, vă puteți închipui câte erau atunci într-o țară aflată la începutul vieții sale constituționale. La sbiciuirea acestor păcate, Eminescu n-a fost împins de niciun dor de răzbunare, ci de cea mai curată iubire față de limba, literatura, cultura, societatea și neamul românesc... Ținta lui fermă și îndemnul curat de-a curăți buruiana din societate și din viața publi-

că românească i-au câștigat dușmani mulți, dușmani jocosnici, dușmani neîndurători. Astfel Eminescu, cel mai mare poet și geniu al nostru, care a fost profesor, bibliotecar, inspector școlar, ziarist, muncind totdeauna și peste tot din aceeași nemărginită iubire față de neamul său, a ajuns să cerșească, adică să cerșească alții pentru el.” Continuă făcând apoi o incurisune în istoria noastră, de la Ștefan la Mihai, deplângând situația unor români din secuime care s-au deznaționalizat, sau a unor locuitori din jurul Siretului care s-au rutenizat și a altora, la fel de mulți, din alte părți, care și-au uitat îndatoririle. Plecând de la Eminescu, el face o radiografie foarte exactă a situației reale de la noi și cere luarea de măsuri grabnice. Eminescu îi servește deci ca termen de comparație și activitatea lui o pune pe tapet ca motiv de a-și ridiculiza contemporanii. În acest fel comemorarea zilei de moarte a lui Eminescu din 1909 a avut în Sălaj și la Șimleu un impact cu totul deosebit. Socotim că spațiul acordat de gazetă acestui eveniment este echivalent cu acela al celor mai importante organe de presă din acel moment, ceea ce ridică la o treaptă cu totul deosebită acțiunea de susținere și propagare a cultului lui Eminescu în Sălaj. Este unul din meritele cele mai de seamă ale presei sălăjene în fața posterității și unul dintre acele fapte care rămân înscrise cu litere mari în cartea luptei pentru cultură națională și progres a neamului românesc din Transilvania.

Abonează-te la

Caiete Silvane^{*}

Revista lunară de cultură a județului Sălaj

Abonament revistă
3 lei/lună; 36 lei/an

Abonament revistă + carte
(apărută la Editura Caiete Silvane)
7 lei/lună; 84 lei/an

Centrul de Cultură și Artă al județului Sălaj

***Prin oficiile poștale și factorii poștali, prin Damco sau prin redacție (0260-612870).**

Portret liric

Marcel LUCACIU

Anii se scurg precum nisipul printre degete și observăm, într-o bună zi, că poeții de lângă noi nu mai sunt chiar tineri, că nu mai pot lua marea în piept, cum o făceau altădată, înotând de la 2 Mai, până la Vama Veche...

Nicolae Prelipceanu a debutat editorial, în 1966, cu volumul **Turnul înclinat**, volum ce ilustrează, mai degrabă, o lirică a reveriilor placide și mai puțin una postsimbolistă, cum s-a scris, la un moment dat. Ipostaza definitorie a poetului este - încă de acum - aceea a *Calmului plat*: „am învățat despre calmul plat / despre moartea corăbierilor / încă de mult / în copilărie.” Abia neobișnuitul „pocker de frunze” ce se desfășoară, undeva, „la un hotar al lumii” (*Toamna*) mai amintește, vag, de autorul *Scînteilor galbene*. În fond, primele poeme sunt, mai curând, melodioase și ușor sentimentale, fiind șoptite printre florile veștede ale unui univers de hârtie: „ce multe flori ce mucavale glorioase / în seara care se lăsa / peste fâpturi și peste oase / albite-acum iubita mea” (*Portocala de carton presat*). Peisajele autumnale, umbrele copilăriei și *Arderea șerpilor* configurează un promițător început de vârstă poetică, învăluit de nuanțe crepusculare și tonalități elegiace.

Odată cu *Antú* (1968), **13 iluzii** (1971) și **Arheopterix** (1973), unele poeme iau o turnură ludică, Prelipceanu re-scriind, la modul incantatoriu, *Balada altui Tristan și altei Isolde* sau compunând romanțe, într-o binecunoscută notă minulesciană: „Ce pereche ciudată era / doi tineri fără mâini / ca două Venus / cum se iubeau / doi tineri fără mâini / ca două Venus / Cum el visa o altă fată / cum ea visa un alt bărbat / cum ei știau că niciodată / nu vor fi vii cu-adevărat” (*Romanța Venus*). Pornind de la vechile tipare ale „dulcelui stil clasic”, totul e, însă, doar o pură convenție literară. Originalitatea poetului ni se dezvăluie, plenar, în creațiile ce stau sub semnul melancoliei tandre, al zădărniciiei eclesiaste și - îndeosebi - al efemerității unei ființe răvășite de fragilitatea echilibrului: „Sârma albastră întinsă cât noaptea / cum să mergi pe tăișul nopții / și să nu te desfaci în două? / O parte pentru ieri / una pentru mâine / nimic pentru acum / mers pe sârmă” (*Pasul pe sârmă*). Printre neliniști existențiale, persistă nostalgia unui topos ideal al Poeziei, a unui alt Isarlık unde cuvintele instituie și proclamă deplina libertate a poetului, sfidând glaciala rațiune: „Îți scriu din clinica rațiunii pure / unde ochiul turbure te vede / unde talpa e în

zăpezi mintea în nor / am să te duc acolo printr-un semn” (*Clinica rațiunii pure*). Alteori, singur și potopit de frunze, prin suburbii, poetul se lasă în voia „lecturii vîntului”, definindu-se drept un „contrabandist de adevăruri” (*Pînă aici*).

De altfel, vîntul, norii, frunzele, marea lasă impresia unei lirici obiectuale, mai cu seamă în placheta **Întrebați fumul** (1975). Și astfel, *iluziile* lui Nicolae Prelipceanu se constituie, deseori, într-o poezie de notație spectaculară, într-o perpetuă și vigilentă sondare a realității imediate ce transgresează lumi revoluate, pentru a se estompa - miraculos - înlăuntrul poetului: „Descriind obiectul îi uitam numele / și modul lui de întrebuițare dispărea / descriind obiectul el se ștergea / din lumea dimprejur / ce arenă goală pentru nori și frunze / împrejurul meu se contura / Descriind arena ea nu se mai numea / nori și frunze nu mai aveau loc / iar obiectele fantome apăreau / plutind eventual în sfera lor / sferă departe ea se vedea cu ochiul liber / un obiect în ea ca într-un chihlimbar / din secole trecute nemișcat” (*Descriind obiecte*). Dincolo de caracterul ei confesiv și, pe alocuri, autoreferențial, rostirea poetică e ceremonioasă, discretă și delicată, fiind străbătută de fiorii unei tristeți mereu blajine: „Dragoste fluture mare / trecător fluture / nepăsător fluture / printre frunzele toamnei” (*Fluture toamna*).

Fără îndoială, **De neatins de neatins** (1978) și **Jurnal de noapte** (1980) sunt volumele reprezentative ale poetului Nicolae Prelipceanu, volume în care lirismul său se cristalizează sub imperiul ironiei amabile. *Pacea eternă* și *Federația mondială a oamenilor de zăpadă* (o subtilă parabolă a totalitarismului) păstrează unele ecouri - mult diminuate - din imaginarul poetic al neomodernistului Geo Dumitrescu. Lipsesc, însă, retorismul zgomotos, registrul parodic, demitizarea unor motive romantice (luna, stelele etc.), fiindcă în cazul fostului redactor clujean finețea nu este doar aceea a frazării versului, ci și a nuanțării sentimentelor: „Federația mondială a oamenilor de zăpadă / s-a constituit într-o noapte / dintr-un om de zăpadă singur și cuc / într-o curte departe de noi / sub un nuc. // Regulamentele prevăd o viață scurtă / dar omul de zăpadă supraviețuiește / el se târăște sub pământ pe burtă / și-un secol îi ajunge doar un pește.” Lirica lui Nicolae Prelipceanu devine, acum, una mai an-

gajată, vizând - uneori - responsabilitățile poetului, într-o societate vitregă. În acest sens, memorabil este poemul *Ce-ai făcut în Noaptea Sfântului Bartolomeu* care prefigurează - voalat - evenimentele din decembrie '89: „Cine erai tu în Noaptea Sfântului Bartolomeu / și de ce n-au intrat în casă la tine / doar era atât de ușor / erai cu creierul pe tava albă de hârtie / îl operai cu pana ta de găscă / să fi făcut o mișcare greșită și erai mort / cu o singură mișcare greșită a penei / pe tava albă de hârtie unde se afla creierul tău / de ce n-ai făcut mișcarea greșită.” Poetul rămâne, totuși, un solitar, iar veghea și luciditatea lui exacerbată nu sunt de bun augur într-o lume grotescă, o lume a bâlciului și a carnavalului: „poetul ironic stă deoparte și nu se bagă / sau nu este chemat să se bage / au aflat cu toții că nu e bun / pentru că le strică sărbătoarea / cu cinci minute înainte ca ea să se strice singură / și sărbătoritul să se întrebe / ce e putred în danemarca lui” (*Poetul ironic*).

Volumele următoare - *Un civil în secolul XX* (1980), *Fericit prin corespondență* (1982), *Arma anatomică* (1985), *Mașina de uitat* (1990) și *Bine-*

muritorul (1996) - păstrează deopotrivă imagistica și recuzita obiectuală, accentuându-se, în schimb, tonalitatea elegiacă, meditația gravă (dar senină) asupra iluzoriei existențe, continua (și fără de sfârșit) disoluție universală ori senzația de oboseală acută în fața vieții: „Deschizi o carte veche / și îți citești în ea / biografia / nu mai e nimic de făcut / stai și aștepti / ca vântul / să întoarcă singur / ultima foaie” (*Biblioteca fatală*).

Semn al unei acribii permanente, poemele publicate, de-a lungul vremii, au fost revăzute și antologate de autorul lor, în mai multe rânduri: *Degetul de gheață* (1984), *Ce-ai făcut în Noaptea Sfântului Bartolomeu* (1999), *Versuri* (2000). Deși aparține, cronologic, generației '60 (o generație reprezentată, cu strălucire, de Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Nichita Stănescu, Marin Sorescu ș.a.), lirica lui Nicolae Prelipceanu nu pare a datora nimic acesteia.

Seninătatea olimpiacă, melancolia blândă, ironia elegantă și - mai ales - detașarea de inconveniențele vieții de *binemuritor* rămân atributele unui poet de esență stoică; un poet inconfundabil, original și profund, egal doar cu sine însuși.

La aniversară: Dacia literară – numărul 100

Cea mai veche revistă literară din România, *Dacia literară*, redactată de Mihail Kogălniceanu la Iași în 1840 și suprimată de către autoritățile administrativ-politice odată cu nr. 3, și-a reluat apariția în serie nouă în 1990, după exact 150 de ani. Noua serie a publicației (redactor-șef Lucian Vasiliu) editate de Muzeul Literaturii Române Iași în colaborare cu Consiliul județean și Societatea Culturală *Junimea '90*, la început de 2012, iese pe scena literară cu numărul 100. Cel puțin pentru cele două dosare aflate în deschiderea numărului: *Documente Dacia literară 1840 și Documente Dacia literară 1990*, revista ar merita să intre în bibliotecile școlare ale tuturor colegiilor și liceelor care școlarizează clase cu profil filologic. Celebra *Introducere* semnată de Mihail Kogălniceanu este reluată în extenso pe primele două pagini, fiind urmată de toate demersurile documentare pentru apariția, dar și pentru suprimarea din 1840 a gazetei, precum și pentru reapariția ei în 1990. O substanțială fasciculă de saluturi frățești de la alte publicații din țară ori de la personalități legate prin activitate de noua *Dacia literară*

stă mărturie a prestigiului de care se bucură în peisajul cultural actual. Numărul 100 conține și o excepțională antologie de poeme, semnate de: Liviu Antonesei, Paul Aretzu, Gabriel Chifu, Daniel Corbu, Gellu Dorian, Dinu Flămând, Ion Mircea, Ioan Moldovan, Adrian Popescu, Adam Puslojic, Elena Ștefoi. În miezul revistei se remarcă un subtil și de largă deschidere interpretativă eseu despre sonetele eminesciene, semnat Daniela Paula Epurian. Un alt eseu ce frappează prin noutatea abordării din perspectivă ludică a unui clasic este *I.L. Caragiale. Despre himere, în țara paradoxului*, de M.A. Diaconu. Actualitatea literară e prezentă prin cronici și referințe critice la cărți de Eugen Simion (*Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial*), Dorin Ploscaru (*Aurora dreams*), Radu Tătarucă (*Regina armelor. Proză scurtă*). Erudită și jovială, ca întotdeauna, rubrica de limbă susținută de Stelian Dumistrăcel. Numărul 100 al *Dacii literare* se încheie cu un portret liric și fotografic al unui poet, pe cât de mare, pe atât de tainic și discret, Cristian Simionescu.

Viorel MUREȘAN

Speranță împlinită (fragment)

Doina IRA-TĂUTAN

Alter ego

...Acum, după atât de mulți ani în care n-am mai reușit să comunicăm, o regăsesc pe Dina total schimbată. O femeie senină, liniștită, mulțumită și plină de viață. Tristețea din privire i-a dispărut, are chipul luminos iar în ochii aceia cu privirea ageră sclipesc două steluțe jucăușe. Zâmbește și-mi spune că-i mulțumește zilnic Domnului pentru darul primit. L-a primit târziu, îmi spune, dar este convinsă că, de fapt, l-a primit exact atunci când l-a meritat, atunci când a fost suficient de pregătită pentru a primi un astfel de dar. Nerăbdătoare, o rog să-mi povestească. Îi spun că voi așterne pe hârtie povestea, așa cum mi-o va relata ea. Este de acord. Mă privește, în timp ce un văl de tristețe i se așterne pe față, iar ochii i se umezesc. Își începe povestea.

...

Îmi adoram bunicii din partea mamei. Am venit pe lume în casa lor. Poate de aici sentimentele deosebite pe care le-am avut mereu pentru ei. Au fost modelul, idolii mei, cu tot ce însemnau ei pentru comunitatea în care trăiau, cu tot ce le aparținea. Erau spirituali și onești, de o verticalitate morală rar întâlnită, într-o expresie, oameni de toată isprava. Formau un cuplu remarcabil. Erau tandri, aveau grijă unul de celălalt, se respectau și își respectau tabieturile. Au trăit împreună peste șaiszeci și cinci de ani, timp în care liant le-a fost dragostea, suportul trăirii cu intensitate a bucuriilor și al trecerii cu demnitate peste toate încercările vieții. Cu noi, nepoții, erau darnici și afectuoși. Simțeam asta din plin. Pe de altă parte, ne păreau severi, pentru faptul că, atunci când ajungeam la ei, în vacanțele școlare, aveau deja pregătite cărțile pe care trebuia să le citim, după care să povestim ce-am înțeles din cele citite. Dacă nu erau mulțumiți de felul în care percepeam subiectul vreunei cărți, ne capacitau, cu blândă fermitate, să o recitim. Cu toate astea, de-abia așteptam să vină vacanța, ca să mergem la ei. Severitatea lor era doar aparentă. În realitate erau dornici să ne cultive gustul pentru lectură și studiu, să facă din noi oameni frumoși la suflet, așa cum erau și ei. Ne-au iubit pe toți deopotrivă. Niciodată n-au făcut vreo diferență între nepoți.

Odată cu plecarea lor în cealaltă lume, a plecat și o părticică din sufletul meu. Mai simțisem asta

când mi-au plecat părinții, prea grăbiți parcă să scape de greutățile vieții, dar și când, foarte tânăr fiind, a murit soțul meu, lăsându-mi în grijă cei doi copii ai noștri. De fiecare dată m-am simțit desțelenită, asemeni unui pom căruia i se tot taie o parte din rădăcină. Însă moartea bunicii mele a lăsat un gol imens. M-am simțit mai săracă, mai a nimănu. Au plecat curând unul după celălalt. Se vede treaba că nici acolo nu au putut sta despărțiți.

Pentru mine au rămas cea mai frumoasă amintire. Când simt nevoia să-mi limpezesc gândurile, să mă adun, mă gândesc la ei. Și îmi este bine.

Având acest suport, al iubirii dintre bunicii mei, drept bază de date, ca să folosesc un limbaj tehnic actual, mi-am creat încă din adolescență propria imagine, propriul concept despre iubire, sau dragoste. Îmi formasem convingerea că un cuplu, ca să rămână pentru totdeauna împreună, ar trebui alcătuit doar din cei pentru care „a iubi” nu înseamnă monopolizarea timpului celuilalt, depersonalizarea lui, manipularea psihologică din dorința de a-l transforma „după chipul și asemănarea sa”. Atunci nu știam cât de puțini oameni sunt capabili să conștientizeze faptul că lipsa de respect, inducerea sentimentului de vinovăție, incapacitatea de a comunica dintre cei doi, nu are nimic de-a face cu dragostea.

Îmi plăcea mult să observ, să analizez relațiile cuplurilor cu care interacționez mai mult timp, să descopăr dragostea, să descopăr elementele din care este constituită. La fel de mult îmi plăcea să aflu ce au scris alții despre acest inegalabil sentiment. Despre cum a fost definită dragostea de-a lungul timpului. Opinia lui Erich Fromm mi s-a părut o definiție perfectă. Nimeni nu conturase vreodată mai bine decât el această complexă manifestare, sentiment atât de profund și greu de definit datorită individualității percepției. El spune așa: „*Dragostea este unirea cu cineva sau cu ceva din afară, însă unire capabilă să păstreze integritatea și independența ființei iubitoare. Este o experiență de participare și de comuniune care permite dezvoltarea activităților personale. Nu-i nevoie câtuși de puțin de iluzii: nu-i necesară idealizarea celuilalt, nici idealizarea propriei persoane, deoarece realitatea activă a participației și a dragostei duce la transcenderea existenței individuale, făcând în același timp ca omul să se simtă posesorul forțelor active care constituie*

actul de a iubi...”. Atât de adevărat și de apropiat de ceea ce văzusem eu în căsnicia bunicilor! Speram, îmi doream, ca viitorul să-mi ofere și mie dreptul de a trăi astfel.

Nimic din ce avea să mi se întâmple de-a lungul timpului nu semăna, nici pe departe, cu imaginea pe care mi-o creasem eu despre căsnicie, nu avea nimic din frumusețea și stabilitatea căsniciei bunicilor mei.

...Simțeam că mă sufoc. Lipsa de comunicare dintre noi era din ce în ce mai apăsătoare. Eram doar doi oameni care locuiau în aceeași casă, dar care nu mai aveau nimic să-și spună de foarte mult timp. Nici nu avuseserăm vreodată prea multe să ne spunem. Ne ofeream reciproc o anumită stare de confort care dădea senzația de stabilitate, care ne plasa, oarecum, peste medie și datorită căreia eram respectați de ceilalți. Ei nu vedeau decât ceea ce doream să le arătăm, iar noi, vai!, ne târam de fapt afixându o imagine idilică despre relația de cuplu. Ne complăceam, inconștient, într-o groaznică minciună. Față de noi și față de ceilalți. Stăteam împreună dintr-un soi de conveniență, de obișnuință. Ani de zile nici măcar n-am conștientizat asta.

Eram implicată în viața copiilor lui, foarte atașată de ei și preocupată de viitorul lor. Apoi, cele zece luni de suferință groaznică ale lui Valentin, fiul lui, au făcut să nu mai am timp să mă gândesc la relația noastră. Pe Valentin l-am iubit ca și când ar fi fost al meu, iar el, pe lângă faptul că m-a iubit ca pe propria-i mamă, mă admira foarte mult pentru felul cum reușeam să îmbin îndatoririle de serviciu cu grija pe care o purtam nemijlocit atât pentru sănătatea lui, cât și ceilalți copii. Spunea tuturor că nu există lucru pe care eu să nu-l pot face și că am mâini de aur. „Când pune tanti Doi-na mâna pe locul dureros, durerea încetează”. Așa spunea bietul copil. I-am fost alături în toate cele zece luni. L-am îngrijit cât am putut de bine, până în ziua când, ținându-mă pe mine de mână, nu pe mama, pe tatăl, ori pe una dintre cele trei surori ale sale, a sfârșit la numai paisprezece ani. Am fost devastată. Moartea copilului mi-a adus ani mulți de suferință.

Se spune că Timpul vindecă toate rănilor. Un dicton care în cazul meu se manifestă atipic. Trecerea timpului a mai estompat durerea amintirilor, dar în niciun caz nu a reușit să vindece tot.

Au mai trecut astfel câțiva ani, în care toți ceilalți copii s-au realizat, fiecare dintre ei întemeindu-și propria familie, iar eu am început să-mi dau seama că rolul meu în viața lor, rol asumat de altfel, s-a cam terminat. Odată cu asta s-au termi-

nat motivele și a dispărut motivația continuării în timp a mariajului nostru. Am început să văd că, de fapt, pentru mine, pentru sufletul meu, nu făcusem, nu realizasem nimic. Fusesem prea ocupată ca să observ cât sunt de singură. Un timp, m-am încâpățânat să cred că se poate trăi și așa. Trăiam pentru ceilalți și credeam că îmi este bine astfel. Până într-o zi când am conștientizat că mi se întâmplă un lucru îngrozitor, că mă depersonalizez, că mă pierd. Când trupul și sufletul meu s-au revoltat, mi-am dat seama că nu vreau să-mi trăiesc restul zilelor astfel. Îmi venea să strig, și chiar o făceam uneori, dar fără să mă poată auzi cineva. Doar trebuia să păstrez aparențele, nu?

Nu mai vedeam celălalt capăt al drumului sub nicio formă. Eram resemnată. Îmi acceptasem soarta. Îmi formasem convingerea că nu mi-e scris să pot iubi pe bărbatul dorit. Fusesem blestemată să trăiesc un obsesiv sentiment de vinovăție, generat de faptul că nu pot da cu aceeași măsură cu care primesc, sentiment alimentat, de altfel, cu mare dibăcie, printr-o ferventă manipulare psihologică de către cel al cărui nume îl purtam în urma căsătoriei. Mergeam, în virtutea inerției, mai departe.

Împlinită ca mamă, realizată profesional, dar pe deplin fericită, nu. Acest sentiment venea din neîmplinirea ca femeie și soție. Mi-am dorit să pot fi idealul de soție, dar din păcate nu am avut pentru cine. Aveam convingerea că o Femeie, cu majuscule, nu-și poate merita cu adevărat statutul, decât dacă aduce pe lume copii, pe care apoi să-i educe în așa fel încât să poată fi mândră de ei și, în același timp, să fie o soție foarte bună. Aceasta este menirea pentru care a fost zămislită femeia, să fie, mai presus de orice altceva, mamă și soție.

Cu fetele mele dragi, minunile mele, singura rațiune de a trăi în acea perioadă în care nimic altceva nu-mi motiva dorința de-a merge mai departe, am avut întotdeauna o relație cu totul specială, așa cum multora le-a fost dat să constate cu ne-disimulată admirație. Ele îmi erau cele mai apropiate prietene, mințile limpede de care aveam nevoie atunci când furtunile îmi încurcau gândurile și nu mă puteam aduna. Faptul că nu-mi găseam liniștea, că eram permanent preocupată și nemulțumită, le determina să fie extrem de îngrijorate și triste pentru drama pe care știau că o trăiesc. Nu o singură dată, în discuțiile cu fiica mea cea mică, revenea întrebarea: „Ce cauți mamă? De ce ești așa de tristă și de nemulțumită? Ce trebuie să facem ca să te vedem fericită?” Îi explicam că ele nu mai aveau nimic de făcut, că nu aveau nicio legătură cu starea mea, că îmi oferiseră deja tot ce și-ar fi putut dori o mamă. Eram extrem de mândră că le sunt mamă. Eșecul în căsnicie era cauza nemulțumirilor mele, a stării de profundă triste-

te în care îmi duceam zilele. Subiectul devenise tabu, nu mai vorbeam despre el. „Îmi caut perechea”, răspundeam întrebării, afixând un zâmbet amar. „Îmi caut perechea, și nu se poate ca într-o zi să n-o gășesc.” „Fii realistă, mamă, nu există așa ceva. Nu mai căuta ce nu vei putea găsi niciodată”, îmi spunea.

Mă legasem cu disperare de acel gând. Începusem să cred că într-o zi chiar îmi voi găsi perechea. Însă după câțiva ani, văzând că nimic nu se schimbă, că ziua aceea mult așteptată, în care „jumăta-tea mea” avea să apară, nu mai venea, mi-am pierdut speranța. Blazată, nu mai așteptam nimic.

Începusem să mă comport ca un robot. Viața mea se derula identic în fiecare zi. Orele petrecute la serviciu erau o binecuvântare. Respectată și apreciată, îmi făceam cu seriozitate datoria. Dar cele opt ore treceau, din păcate, prea repede. Numi venea să merg acasă. Îmi părea străină. De când fetele mele își făcuseră fiecare rostul ei, casa era pustie, iar pentru mine „acasă” nu mai era niciunde.

M-am refugiat în spațiul virtual. Era singurul care reușea să mă acapareze cu totul în puținul timp liber pe care îl aveam. Am intrat în legătură, pe site-uri de socializare, cu foarte multe persoane. Din toate categoriile sociale, profesionale și etice. Îmi plăcea să le citesc datele din profilul personal și apoi, dialogând, să le descopăr adevărata față, să le întocmesc profilul așa cum credeam eu

că este. Deseori, am fost dezamăgită constatând că prea multe persoane erau cu totul altfel decât voiau să pară. Au început să-mi displacă acest gen de site-uri. Mi-am închis conturile din toate rețelele. Nu mai socializam nici în viața reală, nici în cea virtuală. M-am înscris în campionatele internaționale de table și am început să joc online. Am jucat câțiva ani, devenind campioană în mai multe rânduri. Pierdeam timpul de pomană.

Într-o zi am simțit nevoia să scriu. Mi-am adus aminte de adolescență. Eram liceană când am început să transpun în scris stările pe care le aveam. Scriam zeci de pagini când eram tristă. Scrisul mă liniștea. După ce încredințam hârtiei ceea ce simțeam, eram eliberată. Scriam pentru mine și atât. De câteva ori am trimis bunicilor mei astfel de scrisori. Bunicul, profesor fiind, îmi corecta greșelile cu roșu, ca la școală, și îmi spunea că este foarte important nu doar ce scrii, ci și cum scrii, chiar și în epistole. N-am uitat asta niciodată.

Computerul a devenit prietenul și confidentul meu. El își petrecea timpul cu mine fără să-mi spună vreodată că este prea obosit sau prea ocupat. Mă ajuta să nu-mi plâng de milă, să-mi pun gândurile în ordine și, apoi, pe hârtia virtuală. Îmi accepta destăinuirile fără să mă judece, fără ca măcar să încerce să-mi dea sfaturi, de care, oricum, nu aveam nevoie. Într-una dintre seri, am scris un eseu despre singurătate. Despre singurătatea în doi. Adică, singurătatea mea.

Csibi Edit

Muza Fest

O lume nouă poate fi creată chiar și pe o întindere de zece metri pătrați. Astfel Csibi Edit visează în atelierul său mic un întreg ocean, populându-l cu meduze cărora le făurește o plută cu care pe urmă va porni ea însăși către nesfârșitele ape necunoscute pline de vârtejuri amenințătoare, dar și de enigme atractive. Nu se știe dacă artista a suferit în drumul ei ascendent vreun naufragiu, căci din tot ce a creat s-a păstrat în momentul de față doar ceea ce a fost mai de preț ideii născute în voluptatea creației transformate în culori. Csibi Edit este atrasă de suprafețele de proporții mari. Oare de ce? Nu am întrebat-o. Însă în creația sa încărcată de simboluri, poate, și aceasta este un simbol. Chiar și în proporții caută eliberarea absolută. Cu toate că protestează cu vehemență împotriva definiției *action-painting*. Se lasă ispitită doar în aparență de manifestarea sentimentelor, a dispozițiilor sufletești schimbătoare. În realitate, picturile sale sunt rezultatul unei meditații îndelungate. Tematica se conturează încet în artist

până se declanșează brusc sub impulsul unei emoții puternice, concretizându-se în culori.

Arta avangardistă din primele decenii ale veacului trecut a ajuns la negarea negației sale. De la obiectul exprimării artistice s-a îndreptat către analiza procesului de creație, proces ce conține, în prezentarea spontaneității creației, impresia momentană și factori incidentali, trezind în privitor emoții similare prin apariția elementului de subconștient.

Conștient ori instinctiv, Csibi Edit caută să realizeze o punte între lumea sentimentelor proprii și cea a privitorului. Nenumărate succese ale picturii nonfigurative stau dovadă că această concepție artistică dă roade bogate, fără însă să despartă clar figurativul de nonfigurativ. Dar tocmai programul mai sus schițat, adică trezirea sentimentelor, poate recurge la folosirea mijloacelor figurative. Artista ajunge, cu ajutorul unei cromatice vibrante, la propriul mod de creație folosind niște combinații coloristice foarte vii, de la figurativ la pictura subiectivă și la expresii lirice. Concepția ei corespunde cu ideologia tinerilor artiști abstracti din ultimele decenii, ideologie care nu numai că îngăduie conceperea subconștientă a operei de artă, dar face obligatorie prezența elementelor subiective în tablouri.

NÉMETH Júlia, critic de artă

Auctor in fabula

Carmen ARDELEAN

Pentru cei care au, cu adevărat, vocația poeziei, proza (fie ea beletristică, memorialistică sau eseu) se transformă, adesea, într-o camuflată formă de mărturisire a neliniștilor creatoare. Nu e vorba despre un cameleonic tertip, ci de o structură interioară singulară, care imprimă scrisului și scriiturii contagioasa tectonică interioară a creatorului, a făuritorului de ritmuri. „Când scriu, îmi pare că smulg cuvintele din întuneric, dintr-un loc atât de adânc, încât mă întreb cum de nu m-am prăbușit încă în această bulboană insondabilă.”; „Sunt ispitit de căutarea unor formule definitive, deși știu bine că ele nu există. E o atitudine copilărească: să găsești cuvântul ultim, acel *Sesam* care să transforme totul într-o lumină diafană și veșnică, cuvântul miraculos care să învingă definitiv grozăvia și urâtenia vieții și a morții.”, mărturisește Daniel Hoblea în volumul **Gâlceava himerelor**, apărut la Editura Herald, prefigurând, asemenea unui manifest al profesiei de credință, antologia **Poemus** apărută la sfârșitul anului 2011, la Editura Caiete Silvane, în colecția *Poesis*.

Ambele volume sunt, înaintea de toate, cărți despre genezele și apocalipsele unui spirit posedat de perfidul demon al creației, cărți despre solitudinea originară a celui care, diferit de toți și toate, încearcă să înțeleagă și să prindă în cuvinte complicatul relief al sinelui și, mai presus de toate, al Poemului. Scriind poeme, Daniel Hoblea face, în mod straniu, o disecție „pe viu” în sine însuși și în poem, pornind, așa cum sugerează și coperta volumului din care am citat, într-o donquijotescă aventură ale cărei scopuri sunt căutarea identității Poetului și a Graalului care e, pentru el, arta supremă, Poezia.

Aparent poeme monocorde, ce multiplică exponențial aceleași teme fundamentale: poetul și poemul, timpul, viața, escatologicul sau lumea văzută ca bestiar, cele 77 de creații (număr simbolic, așa cum mărturisea autorul cu ocazia lansării volumului) sunt, prin dramatismul interior și îndrăzneala stilistică, apropiate de literatura barocă, dar și de direcția oniristă. Devorante, tentaculare, profund reflexive, artele poetice (majoritatea textelor au caracteristicile speciei) amintesc de monodiile din tragediile grecești ale lui Euripide, căci sunt, în general, monologuri spuse pe o voce sonoră, în care abundă conotații dintre cele mai variate. Și despre o lume a simbolurilor este vorba în poezia lui Daniel Hoblea, despre o lume sufocată de material, un

terifiant bestiar din care poetul și poemul nu pot scăpa decât trecând prin purgatoriul Creației.

Nu întâmplător, volumul se deschide cu un poem intitulat „Poemus” ce e, în nuce, momentul nașterii cuvântului-cocon. Poemul e, de fapt, punctul care începe să se miște într-un univers dominat de haosul existențial; motivul „scaldei”, regăsit și în alte poeme, este echivalentul tainei botezului, al (re)nașterii cuvântului poetizat: „Singur în matcă Poemul/ pe mal ființa/oglundindu-și surâsul/se pregătește de scaldă.”; „Egocentrismul punctului/ universul ascuns/ într-o străfulgerare de gând.” (Desfacere)

E evidentă, încă din primele poeme, o hiperbolizare a esteticii urâtului, a terifiantului care anulează granița dintre real și oniric: „șobolanii mii îi urcă zăpezile”, „gânganii negre și slute de toate/ coboară grăbite din poduri” (*Poemus*), „cohorte de păianjeni aurii” (*Acel timp*), „fluturi carnivori” (*Când se vor trezi*), „necuprinse hoituri respirau/ fluturii de piatră născuți din uitare”, „viermi cu botnițe de hârtie” (*Astrologică I*), „gușteri feminizați hărțuiau nebunul”, „acvila nenuntită/mistuie noroiul cerurilor” (*Astrologică II*).

„Simțind enorm și văzând monstruos”, poetul, „fecior-bătrân de zeu”, pare să experimenteze stări, senzații halucinante, devine „propria mașină/de măcinat moarte cuvinte” (*Amnezie*) sau „privind pe geam/copacii spânzurați/trăiește posibile morți” (*Desfacere*). Spaime ancestrale îl încearcă, visul îi e, asemenea celui bacovian, frământat: „Oceane subterane îți biciuiesc somnul/ mereu valuri se sparg/ de ochii tăi/ dureros de întrupată stânca de ape.”

„Starea de grație” e privită când în registru ironic, ca în poemul *Corigent la poetică*: „Îți plimbi tristețea prin piață/ca pe-o paiată/(un început prost de poem/cuibărit în creier ca un fetus)/ meta-realitatea te urmărește cu atenție/prin ochii unui pechinenez/ strigi o dată de două ori de trei ori/metafora refuză să se nască/(amarnic și lung e drumul omului/către sine însuși”, când dalian, ca în *Trăiește și bucură-te*: „Spinarea se-ncovoiaie sub tenebre/obraji cuprinși de igrasie/ zâmbete descărnate/trecutele iubiri/ horă smintită a vieții”, când postmodernist, ca în *Spleen*: „Sunt poetul din coșmarul tău/ perpetuu sfidez câmpul muncii/ (toate poligoanele demiurgului)/ doar drosofilele îmi dau târcoale/ din când în când/ și prietenii încercând/ să-mi dezrădăcineze/ nevrogliile.”, dar mereu sub semnul ar-

hetipului contrariilor: „Mereu în gardă/ mereu (ne) limitat/ (ne) liniștit mereu/ mereu (ne) împăcat/ mereu flămând/sătul mereu/ mereu iubind/urând mereu/mereu cadavru/ nemuritor mereu” (*Mereul meu*) sau „Sunt cel mai trist împărat/ din acest univers demodat/ inspir expir/ lumină și vitriol” (*Ascultă*).

Condiția creatorului ce se dezice de „lustrangiu de cuvinte” (în *Poetul la puterea n*), dar care are, în același timp, conștiința inutilei încercări de a prinde, în cuvinte, adevărul „nimic nu se va schimba[...] inutilele cuvintele fraților/adevărul nu este/ din lumea aceasta” (*Axios*) e tragic, elegiac conturată în *Învață poete*: „Nimeni nu are nevoie de tine/ de cuvintele tale de chipul tău/ de aspra ta singurătate/ cu sau fără tine totuna”. Aici, discursul autoreferențial e un dureros dialog cu sine însuși, iar în *Muza te minte*, dedublat, poetul se vede ca-ntr-o oglindă, însă deloc narcisist: „N-a mai trecut de mult/ poemul pe la tine/ între timp/ și-au încărunțit cuvintele/ câteva au dat chiar ortu-popii”, ajungând ca, în *Eule*, să se lepede chiar de un eu pe care-l simte inconfortabil. În *Dezîncercuirea*, dialogul se poartă cu o ipotetică mamă primordială: „voi lupta mamă/ cu poemul dezolant/ ce mă încercă/ cu tânguirea lucrurilor/cu mine/ până va țâșni lumina/de dincolo de lumină/ din tot ce atinge gândul meu.”

Poetul este, totuși, în ciuda imaginii sumbre pe care-o conturează, un Iona sorescian care își spune (rar și aproape în șoaptă), deloc patetic, „Răz-bim noi la lumină!": „Din grația ta plină/ de grații și gratii/ eu - o adunătură de cuvinte/ răvășite de cumplita clipă/ decupez în aer rețeaua/ de lumină și sânge/ doar doar voi gusta/ din lucrul în sine/ să strig și eu/ca tot nemuritorul/ Evrika!”. Poezia, singură, pare să fie deopotrivă elementul catalitic și cathartic, dobândind, aproape nesperat, o funcție soteriologică.

Contaminând și resemantizând câmpuri lexicale, într-o manieră ce ne-a amintit de lirica lui Leonid Dimov, Daniel Hoblea vrea să înțeleagă, scriind poeme, ce „vrea să însemne scrisul”, iar versurile sale, nu doar că nu îi oferă așteptate răspunsuri, ci „adâncesc misterul” nașterii cuvântului: „Se scriau cuvintele singure/ din carnea pietrelor și roiau rugăciuni/ numai lumina numai lumina/ de dincolo de lucruri/spânzura-va câinii deșertăciunilor” (*Se scriau cuvintele*), „la masa tăcerii cuvintele/jucân-

du-și la zaruri/ pângăritorii” (*La masa tăcerii*), „O, cetate a nimănu/ cu ziduri de aer/ cu oameni de aer/ deschide-ți și pentru noi/ porțile ferecate/ cu șapte mii de lacăte” (*Cetate a nimănu*). Se naște însă o personală definiție a poeziei, aparent romanțată, în poemul *Euphorion*: „ah, șerpilor mieilor cerc fremătător/ al iluziei inadmisibil de necesar/ poezia este un mare viclesug al inimii/(lacrima ca măsură a tuturor lucrurilor)/ o conspirație aproape infailibilă/ a sentimentelor devenite cenușă.” - idee regăsită și în poemul-parabolă *Requiem* - și o definiție ce fixează, axiologic, poemul pe un postament indestructibil: „da, mai vestit decât poemul/e numai Dumnezeu/ și vântul negru al deznădejdei” (*In vivo*).

Autentică artă poetică este *Poem despre poem ce încheie*, în mod simbolic, volumul. Hiperbolizând și coagulând în matricea poemului „lungul drum al cuvântului către poezie”, Daniel Hoblea dovedește, încă o dată, că poemul e un (alt) Isus printre oameni, propovăduindu-se, impregnând lumea cu esența-i divină și ridicându-se apoi „în vămile-i neștiute” unde „dezvrăjită lumea va plânge amar-nic/ după prezența lui înmărmuritoare/(va suspina apoi adânc/ și-n scurtă vreme-l va uita/mirele tuturor veacurilor/ va zâmbi îngăduitor din înaltu-i/ în timp ce Poezia îl va alinta.”

„Întreita realitate”, efemera realitate, invazia formelor, lumea sub semnul revoltei, „timpul-om, timpul-mormânt, timpul-lumină”, „șarpele esențelor”, tăcerea sau inspirația sunt motive care impregnează spațiul liric cu aceeași amprență a religiosului. Deloc blasfemic, poetul vede actul creației poetice ca pe un act ce repetă, cu fiecare text, actul genezei universului.

Impresionant este registrul stilistic, poetul dovedindu-se un artizan al metaforei: „cuvinte azvârlite/ ghilotinând luminile bolnave”, „Cearcănele cerului după lunga tăcere/ castele pentru gânduri de noapte”, „roua neagră a tăgăduirii”, „tăcerea se scurge ca o lavă/în pântecul statuiilor”, „Din nou adie Zeul/în cuvinte/ încep nunțile de nerostit/ ale Poemului.”

„Elegii în gamă majoră”, poemele din antologia apărută cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, configurează imaginea unui eu liric care, dezgustat de o realitate ce a concediat esențele, s-a ferecat în propriul poem, adjudecându-și inedita ipostază de „auctor in fabula”.

Aurel Pop – Transhumanța lirică

Lucian GRUIA

Descinzând din miraculosul Maramureș (unde s-a născut la 22.11.1949 în localitatea Cetățele), în Valea Someșului (la Satu Mare), Aurel Pop a devenit: istoric, etnolog, poet și jurnalist. S-a pus serios pe gospodărit cuvinte, fondând revista și editura „Citadela”, precum și Societatea Scriitorilor din Vest. A publicat următoarele cărți:

- PELERINAJ DE SUCCESIVE (versuri), Ed. Solstițiu, Satu Mare, 2004;
- CALVARUL CUVINTELOR (versuri), Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2006;
- SONETE DIN REGATUL DISPERĂRII (versuri), Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2007;
- LA HANUL VORBELOR (critică literară), Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2008,
- CUVINTE DINTR-UN NOIAN DE VORBE (interviuri), Ed. Citadela, Satu Mare, 2009 și
- SEMNE DINTR-UN TRUNCHI DE CUVÂNT (versuri), Ed. Citadela, Satu Mare, 2009, pe care-l comentăm.

În transhumanța sa lirică, din Munții Maramureșului în Câmpia Someșului, versurile poetului Aurel Pop au tot rostogolit și șlefuit valorile tradiției patriarhale românești, în care primează credința și morala (demnitatea, cinstea, respectul adevărului, bunătatea, cultul strămoșilor, părinților etc): „Îmi amintesc uneori / De sat / Mă cuprind fiori / Când văd / Ce-a mai

rămas” (*Cucerire*).

În condițiile sociale, economice și politice de astăzi, când aceste valori general umane și identitare sunt profund afectate de clasa politică venală, coruptă și burghezia parvenită pe seama raptului din bunul public, versurile poetului ating cote pamfletare. Poetul trăiește o „stare de rană” continuă. Cu armele sale specifice, cuvintele sfichiuitoare, autorul coboară în arenă: „Opulenți / Somnambulici / Orbii / Și surzii acestui meleag / În care totul se poate / Dar nimic nu se poate / Și totul se poate / Doar cu șpagă” (*Și ni l-am pus emblemă în gură*).

Dar tema principală a volumului o consituie elogiu adus cuvântului omenesc, cu ajutorul căruia poetul creează lumi imaginare, așa cum reiese și din acest succint poem cu iz de geneză (acum nu se despart apele de cer ci cuvintele de cuvinte, adică semnificațiile): „Ori de câte ori / Poetul / Își propune să scrie / Desparte / Cuvintele de cuvinte / Litera o deduce din litere - / Stabilește / Apoi / Începutul / Și / Sfârșitul / Poemului” (*Alfa și Omega*).

Forța demiurgică a limbajului omenesc își are sorginea în logosul divin, motiv pentru care multe poeme semnate de Aurel Pop conțin referiri biblice. Pentru poet, decăderea umană își are cauza în nerespectarea credinței. Viața este văzută acum dihotomic, în contrastul dintre lumina credinței și întunericul păcatului: „Încotro merge lumea / Dincotro vine neantul / Dar nici un semn n-a răsărit încă / Pe cer – pe cer / Magii și astrologii / Au descifrat doar un morman / De singurătăți în derivă / (...) / De ce vrem atunci să găsim întuneric / Aco-

lo unde este lumină / Și lumină / Acolo / Unde e mereu întuneric / De ce / De ce / De... / ...Ce?” (*Nebuniile omului sunt ca niște mânuși ale lumii*)

Noutatea volumului SEMNE DINTR-UN TRUNCHI DE CUVÂNT o aduc poeme de largă respirație: *Așa cum între om și umbră, Clădind în tine eternități, Dă un enter și intră pe site, Deschid un ohi ca să intru în el, În viața de zi cu zi, Întoarce pe toate fețele cuvântul, Nebuniile omului sunt ca niște mânuși ale lumii, Răscolindu-mi trupul pentru neleguirile lor, Săptămâna patimilor trece la orizont, în care într-un limbaj citadin, pigmentat cu sintagme de înțelepciune țărănească, se rostogolesc la vale, ca în apele repezi de munte, momente de viață. În acest poeme, prefațatorul cărții, profesorul Adrian Botez, detectează noile chipuri ale poetului Aurel Pop, acelea de: Profet, Tribun și Cetățean, la care eu îl mai adaug pe acela de Martor: „Citiți poruncile / Cu pistolul la tâmpla Poetului / Dar nu-i mărturisiți strâmb / Ci mai bine sărutați-l pe frunte / precum Iuda / pentru trădare / Înainte de cântatul cocoșilor / Dă un enter și intră pe site / Deschide-ți o punte / vezi încotro navighează lumea coloșilor / Chiar dacă i-ai pus apă rădăcinii / Și vezi videoclipul – vezi dacă / Eva-i mai sexy / (...) / Acum mai bine de două mii de ani / a căzut în plasa Șarpelui / Și vezi câtă șpagă se mai dă la vamă / La Judecatra de apoi” (*Dă un enter și intră pe site*).*

Cu aceste ample poeme demiurgice în desagă, Aurel Pop își deapănă transhumanța sa lirică. Așteptăm să recidiveze.

Ion Pop – „generator” de cultură și model de probitate intelectuală

Imelda CHINȚA

Volumul coordonat de Ștefan Borbely și intitulat *Ion Pop – șapte decenii de melancolie și literatură* a fost găzduit de Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011. Voci distincte sunt reunite într-un intermezzo acribios orchestrat, oferit drept cadou spiritual odată cu împlinirea a șapte decenii sub semnul cuvântului. Acest demers interpretativ surprinde devenirea culturală a distinsului profesor universitar și scriitor clujean, Ion Pop.

Cartea devine o simbioză ce redă deopotrivă profilul uman și latura intelectuală, iar noutatea constă în pluriperspectivismul abordărilor. Prieteni, apropiați, foști studenți, colegi în ale scrisului au contribuit la conturarea unui portret minimalist, materializat într-o *formă cu fond*, dacă ar fi să vorbim în termeni maiorescieni, sau într-un *Festschrift* ce îi încununează activitatea prin contribuțiile remarcabile ale breslei scriitoricești, cum remarcă Dan C. Mihăilescu. Se distinge pe alocuri dimensiunea confesivă a unor mărturisiri, altele abordează opera lui Ion Pop în manieră critică, distincte intervenții nuanțează reperatele importante ale carierei sub formă narativă sau dialogată.

O parte dintre cei care l-au cunoscut într-un fel nu ezită să evidențieze exigența intelectuală a distinsului scriitor, deopotrivă solemnitatea, distincția sa și, nu în ultimul rând, severitatea în materie de scris.

A vorbi despre Ion Pop este pe atât de dificil pe cât este a scrie despre reputatul universitar. Dificultatea rezidă în a fixa complexitatea unui om, în încercarea de a surprinde fiecare latură a personalității sale, fără a eluda din ecuația devenirii niciun element din palierele abordate de-a lungul carierei impresionante.

Ion Urcan își amintește momentul întâlnirii cu Ion Pop ca fiind „în toamna anului 1976”, pentru alții clipa marii întâlniri devine o sincopă, dar mai toți dintre scriitorii prezenți în acest volum recunosc apartenența la aceeași generație, la același model, sau cel puțin apartenența la aceeași ideologie literară sau culturală.

Universitar de excepție, analist literar, publicist, traducător, și nu în ultimul rând el însuși poet, o atât de luxuriantă activitate și plurivalența sa l-au situat în culisele criticii literare care nu s-a plecat, la modul serios, asupra operei poetice a scriitorului. Tăcerea asumată, discreția devin impedimente în receptarea critică actuală, în peisajul contemporan primând bombăneala lipsită de sens și mahalagismul publicistic. Ana Blandiana impută colegilor de critică tocmai acest aspect: „Colegii de critică literară nu s-au obosit niciodată să recunoască și să descopere cu adevărat

poetul de dincolo de profesor, iar locul pe care îl ocupă în unele istorii literare este departe de a fi echitabil”.

Irina Petraș se oprește în demersul interpretativ asupra scrisului lui Ion Pop, insistând asupra profilului intelectual: „Ferm și exact, Ion Pop reabilitează eticheta de neomodernism” și asemenea Mihaelei Ursa evidențiază importanța *Dicționarului analitic de opere literare românești* a cărui coordonator este, dicționarul devenit „un instrumentar” util care are meritul de a reuni o „veritabilă bibliotecă într-o carte”, care oferă o amplă bibliografie contemporană reprezentativă pentru cultura română..

Asupra profilului profesional se oprește și Adrian Popescu, nuanțând vectorul glisant prin care s-a definit cariera lui Ion Pop. Revista *Echinox* este legată organic de Ion Pop care „a adus un spirit de seriozitate, dar nu de morgă, un model de intelectualitate care pretindea coerența omului cu scrisul său, o existență demnă din unghi profesional și moral”, imprimându-i o latură nonconformistă din punct de vedere ideologic și estetic. Rafinamentul său intelectual este secundat și de spiritul ludic pe care îl acceptă deopotrivă cu farsele unora precum Emil Hurezeanu, Ioan Groșan sau Ioan Buduca.

Liniile care desăvârșesc desenul îl fixează, prin intervenția lui Dan C. Mihăilescu, într-o autentică pagină de literatură prin portretul fizic și moral, o stilizare decupată parcă dintr-o scriere clasică, romantică, modernă – prin solitudinea filosofică degajată, prin frumusețea personajului romantic, prin rigoarea și sobrietatea eroului clasic, secondate de *răbdarea aproape benedictă* cu care și-a construit destinul: „Bărbat frumos, elegant cu decență, manierat, sobru, corect în toate și subtil atașant prin ștaiful apusean; maramureșanul înalt ca bradul, cu voce superbă, învăluitor timbrată, gesturi pufoase și călcătură juvenil-boierească; omul rânduiei nordice, cu disciplină de fier și mirări copilărești, cu decizii de chirurg și reverii jucăușe; poetul solitar și profesorul deloc distrat, diplomatul sever și melancolicul cu puseuri colerice... - tocmai el, profesorul-student, decanul contaminat de fervorile adolescenței perpetue, să ajungă subiect de *Festschrift!*?”.

Cornel Ungureanu construiește o piramidă a criticii contemporane, situându-l într-un unghi al ei pe Ion Pop alături de Nicolae Manolescu și Mircea Martin: „Dacă este să scriem despre Ion Pop – și despre el trebuie să scriem astăzi, fiindcă e ultimul dintre cei trei care atinge cele șapte decenii -, să scriem că a înce-

put ca poet și își trăiește vocația de poet”, și poposește asupra operei poetice pentru că, poate întâi de orice, autenticitatea lui Ion Pop, deschiderea spre interioritatea scriitorului, trece prin antecamera lirismului său: „Poetul a plecat de acasă, din acel Maramureș al unei fabuloase geografii, într-o cetate a cărților”.

Întâlnirea cu Ion Pop înseamnă pentru Ioan Pinte un moment revelator, este, de fapt, o întâlnire cu o altfel de poezie, o descoperire livrescă a modernismului „în livada casei părintești, undeva în spate sub un răzor”, iar această clipă a fost pentru Ioan Pinte „un moment absolut de grație în devenirea mea ulterioară, pentru că a însemnat începutul, temeiul unei iubiri nețărmurite pentru poezia modernă”.

Ștefan Borbely, grație căruia a apărut prezentul volum, îl numește pe Ion Pop „atlet al culturii”, un om de vocație care este într-un permanent antrenament al spiritului, pentru care o oră petrecută pe terenul de sport înseamnă „impardonabilă irosire de timp”; „«literatura română are mult de pierdut știindu-mă acolo»”.

Cuvinte de suflet îi sunt schițate într-un portret și de penelul lui Mircea Popa care poposește prin atelierul critic, editorial, poetic și didactic al lui Ion Pop, numindu-l un „activ om al cetății”, iar cercetarea fe-

nomenului avangardist este legată de numele universitarului clujean – afirmă Dumitru Chioaru.

Despre dimensiunea poetică vorbește Mircea Diaconu care observă latura confesivă, expresionistă a operei sale, devenită ambasadoarea „finței în lume”. Aurel Pantea îi nuanțează *temperamentul poetic*, iar „colocviul liric (...) evidențiază acum nu adeziuni sau nostalgii, ci crize”. Sanda Cordoș remarcă faptul că odată cu ultimele două volume de versuri „Ion Pop face trecerea, în spațiul poeziei românești, de la profesionalism la excelență”, lirismul său jalonând între „simplitatea expresiei și profunzimea experienței existențiale”.

Este mult, este puțin – rămâne discutabil, însă este de apreciat efortul unor oameni de credință și de cultură care au strâns; între copertile unui volum, impresii care să încununeze valoarea umană și intelectuală a profesorului Ion Pop. Așadar, cartea vine ca o mulțumire și ca o apreciere din partea celor apropiați, pentru existența unui om total, a faptului că rafinatul scriitor Ion Pop a format generații, le-a netezit traseul intelectual, i-a determinat să conștientizeze importanța moralității și a exigenței în plan cultural, fiind el însuși un *generator* de cultură și un model de probitate intelectuală.

Corneliu Coposu – Ion Ivănescu, corespondență inedită

București 12/X. 1979

Stimate Doamnă Profesor,

Mi-a sosit scrisoarea Dvs. din 4/X, dimpreună cu cele trei lucrări cu caracter istoric, pe care le-ați elaborat. Vă mulțumesc pentru atenția de a mi le fi trimis și, în mod deosebit, pentru dedicația făcută.

Comunicarea Dvs. privind viața lui Bădescu și studiul arheologico-numismatic întemeiat pe descoperirile de la Moigrad îmi erau cunoscute și am avut ocazia să le apreciez, datorită bunăvoinței vechiului meu prieten Grațian Mărcuș și diligențelor finei mele, Prof. Valerica Ciocean, - care mă țin la curent cu activitatea harnică a intelectualilor din Sălaj, grupați în Societatea de Științe Istorice și îmi trimit, din când în când, câte un număr al gazetei „Năzuința” și tipăriturile editate de Institutul de Istorie și Artă din Zalău. Despre comunicarea Dvs. referitoare la prezența Sălajului în istoria lui Mihai Viteazul, am aflat de la Vasile Vetișanu, dar nu am avut până acum textul. Mulțumindu-vă încă o dată, vă asigur de deosebita mea prețuire.

În ce privește generoasa Dvs. inițiativă de a face investigații și de a întreprinde un studiu des-

pre modesta mea activitate din preajma războiului, - sunt categoric împotriva ideii, - și nu numai dintr-o îndreptățită modestie; mai sunt și alte motive ... binecuvântate! În primul rând trebuie să știți că eu mai sunt (deocamdată) tot „persona non grata”. În consecință, orice concluzii pozitive (cât ar fi ele de obiective) – s-ar etala, privind o activitate desfășurată, în slujba idealurilor patriotice, antifasciste, democratice și antirevizioniste, - de către un militant „certat de judecată” în trecutul nu prea îndepărtat, pentru „atitudine anti-sovietică” și fermitate neconformistă, - concluzii din care s-ar putea întrezări un cât de ușor aspect de elogi, - ar fi departe de a fi apreciate de către oficialitate. Deci ar fi indecent să accept perspectiva ca cineva de bună credință să se expună pentru o bănuită inadvertență, la o potențială „remonstranță”, din pricina interesului acordat unei chestiuni ... minore, care nu prezintă nici importanță și nici nu comportă vreo urgență. – Bănuiesc că ați aflat că eu am fost, vreme de zece ani, secretarul politic al lui Iuliu Maniu și vreme de trei ani, secretar general adjunct al Partidului Național-Țărănesc, - îndeletniciri pe care le-am plă-

tit cu temniță grea (din care am ieșit după 17 ani de osândă, în 1964); aceasta în epoca „stalinizată” de desăvârșită obediență românească, în care „opinia separată”, determinată de un strop de demnitate națională, era crunt reprimată și în care nu numai „opoziția politică”, dar chiar fruntași cu state de serviciu valoroase, au fost îngenunchiați (ca de pildă regretatul meu prieten și asociat în lupta anti-legionară și anti-hitleristă, Lucrețiu Pătrășcanu, a putut fi asasinat, cu acoperirea „ilegală” a unei sentințe judecătorești ! ...). – După 1964, respingând sugestiile care mi-au fost făcute de sus, - am refuzat să cer „reabilitarea”, cu explicația că mi s-ar părea ciudat să mă „reabilitez”, atunci de pe poziție fundamental revizuită, oficianții care mă întemnițaseră în trecut, operând în postură de nelimitat servilism și de desăvârșit conformism „Quisling-ian” !. - Știu că, în cadrul Congresului al IX-lea, s-a decis să se abandoneze maniera „proletcultistă” de interpretare a evenimentelor și că nefasta epocă, controlată de pseudo-istoricul Roller, s-a sfârșit. S-a statuat, în mod solemn, că: „Istoria trebuie să pornească de la analiza științifică a realității și să înfățișeze faptele, nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după criteriile de conjunctură și nu după nevoile politice de moment, ci în conformitate cu adevărul absolut ...”.

Din păcate, - de la principiul normei fixate de cei mari, până la traducerea sinceră în realitate, - mai aveam un drum lung de parcurs. (Dovadă, ultimele lucrări apărute recent, - cu destul rabat concesionat *adevărului* (s.a.), - scrise de A. Simion, H. Zircă, I. Enescu, Al. Gh. Savu, E. și G. Sonea etc. Nu mai vorbesc de cele de acum câțiva ani, scrise de I. Popescu-Puțuri, A. Deac, T. Bunescu, Al. Savu, T. Georgescu, Gh. I. Ioniță, Gh. Țuțui, V. Smîrcea, Gh. Zaharia, V. Moisiuc, A. Petri, V. Topalu, N. Copoiu, M. Mușat, I. Ardeleanu, N. Petreanu, F. Nedelcu, Gh. Matei, G.G. Ioanescu, M. Dogaru, etc. etc., - în care, aproape fără excepție, interpretarea subiectivă, răstălmăcirea și denaturarea adevărului istoric, sunt deosebit de frecvente. Este adevărat că în vremea din urmă s-au înregistrat tendințe, încă timide, de rostire obiectivă (măcar parțială), ale unor istorici, care manifestă dorința onorabilă de a se debarasa de corsetul reticențelor convenționale, chiar dacă nu în concluziile trase, măcar în consemnarea obiectivă a premiilor și a evenimentului brut. Mă refer la Lache și Țuțui, A. Simion, *Analele de Istorie, Magazin Istoric*. În general se constată că istoricii noștri din „provincie” devansează pe colegii lor din metropolă, în domeniul obiectivității și în curajul de a spune lucrurilor pe nume. S-ar putea, totuși, să ne apropiem, cu pași mărunți și ezitanți, de remarcabilul comandament, impus de înalta noastră conducere, deși istoricii noștri manifestă încă manierism și prudență și să vedem cum se „istoricizează” istoricii. Să mai așteptăm!

În continuare vă răspund că eu socotesc, cu sinceritate, că ar fi nedrept ca eminenți patrioți și lucrători onești pe tărâmul disciplinei istorice, de talia Dvs., să-și irosească cu mărunțișuri efortul, care poate fi în mod folositor utilizat pentru cauze mai mari.

În sfârșit, adaug că eu sunt încă în viață și nădăduiesc să mai fiu vreo câțiva ani (fiind recent aterizat în aria pensionarilor); dar arhiva nescormonită a vieții și faptelor remarcabile ale ilustrațiilor noștri predecesori, ale unor personalități de seamă mai vechi, astăzi dispărute, - *își așteaptă cercetătorii* (s.a.). (Mai jos, inclus într-o sugestie, un pomelnic de nume, care frizează celebritatea).

Iată de ce, - deși flatat de propunerea Dvs., și fără îndoială, tușat de atât de puțin meritata considerație ce-mi acordați, Vă întâmpin binevoitoarea inițiativă, cu un prietenesc dar ferm refuz de moment (care ar putea atașa, pentru circumstanță, subterfugiul „deocamdată”. Vă cer iertare dacă (tot „deocamdată”) am lăsat fără răspuns întrebările Dvs. (cu caracter biografic). Poate că nu peste mult timp vom avea prilejul să ne întânim și să angajăm o mai amplă discuție, privind numeroase aspecte autentice ale unor neelucidate sau eronat prezentate evenimente din trecut.

În altă ordine de idei, dar plecând tot de la propunerea Dvs. și mărturisind și preocupări care îmi dau târcoale de multă vreme, îmi permit ca sub forma unei frățești sugestii, să vă fac, în cele ce urmează, două contra-propuneri.

Cea dintâi:

Tinerii intelectuali ai Sălajului de odinioară (1938), între care se numără și scriitorul acestor rânduri, au inițiat, înainte cu patru decenii, înălțarea, pe cel mai înalt pisc al Meseșului, a unui obelisc închinat voevodului Menumoruth. Izbucnirea războiului, împrejurările externe apăsătoare și apoi sfâșierea Ardealului au zădărnicit realizarea proiectului. Nu credeți că ar fi potrivit momentul pentru ca actualii conducători spirituali ai ținuturilor Silvaniei să repună pe rol, cu șanse de reușită, vechea inițiativă?

În aceeași familie de idei și de îndatoriri de pioasă grațitudine, mă întreb dacă *martirii* (s.a.) mai apropiatei năvăliri turanice (1940) de la Ip, Trăzneu, Coznicu de Sus, Giurtelecul Hododului, Zălau, Cerișa, Aghireș, Carastelec etc, și cei care au expiat în lagărele de la Lökösháza și Püspökladány, nu ar merita măcar niște plăci comemorative ?

Cea de a doua:

Sălajul nostru a fost, din vremuri vechi, o vatră temeinică de propulsare a energiilor naționale. Pentru a învedera această aserțiune, cred că este destul să subliniez că animatorul revoluției din 1848 și spiritul conducător al mării adunări de pe Câmpia Libertății (Simion Bărnuțiu) a fost să-

lăjean; că doi din președinții cu mare prestigiu ai Partidului Național Român al Ardealului, care era reprezentantul firesc și necontestat al Națiunii Române (Gheorghe Pop de Băsești și Iuliu Maniu), au fost sălăjeni; că autorii celor două „Magna Charta” a Românilor din Transilvania au fost sălăjeni (consilierul aulic Iosif Meheșiu, inspiratorul și redactorul de retuș al memorabilului Supplex Libellus Valachorum și eminentul jurist dr. Iuliu Coroianu, redactorul Memorandului).

Cred că nimeni nu poate pretinde că istoria începe odată cu el. Nu suntem născuți din generație spontanee. Avem precursori. Respectarea lor este certificat de maturitate politică și spirituală: „Viața și activitatea celor mai de seamă oameni de cultură din trecut sunt străbătute ... de dragoste și devotament față de popor și de Patrie, de un înălțător spirit de jertfă, pentru cauza libertății naționale și sociale”. (Cuvântarea Președintelui Țării).

Să localizăm ideea!

Dacă aruncăm o privire retrospectivă peste necurmatele străduințe de emancipare politică și socială a Națiunii Române oprimate din ținutul Crișurilor și „Părțile ungurene”, descoperim, - precum sclipirea stelelor în întunec pe o boltă senină, nume cu strălucire dobândită prin lupte și jertfe. Țara Sălajului apare ca o Cale Lactee pe cerul istoriei românești. Cu mare intensitate de lumină se înscriu nume care au trecut granițele Sălajului și chiar ale țării întregi, valori certe ale umanității: Simion Bărnuțiu și Iuliu Maniu. Apoi, nume adânc gravate în evenimentele cheie, care au împletit povestea neamului pe plaiurile sălăjene: Iosif Meheșiu, Grigore Maior, Ignatie Darabant, Ion Scipione Bădescu, Ion Alexie, Alexandru Sterca Șuluțiu, Demetriu Coroianu, Ioan Maniu, Clara Coroianu, Alimpie Barboloviciu, Gheorghe Pop de Băsești, Iuliu Coroianu, Cassiu Maniu, Victor Deleu; nume de fami-

lii sălăjene, care și-au adus aportul lor în lupta națională: Vancea, Cozma, Mărcuș, Marincea, Pop de Bârseu, Stanciu, Vaida de Glod, Pop de Cuceu, Oros, Cupcea, Ossian. Oare nu s-ar cuveni ca din generația nouă să se desprindă cercetători și iubitori de adevăr și istorie, care să eternizeze prin scrisul lor faptele acestor înaintași ?

Primiți, Vă rog, stimate Domnule Profesor, încredințarea considerațiunii mele deosebite, Corneliu Coposu.

P.S. În proximitatea viitor, vă voi trimite câteva consemnări scrise, de ordin istoric, care vădesc preocupările mele și care sper să vă intereseze.

urmează două contra-propuneri.

Cea dintâi :

Tinerii intelectuali ai Sălajului de odinioară (1938), între care se numără și scriitorul acestor rânduri, au inițiat, înaintea cu patru decenii, înălțarea, pe cel mai înalt pisc al Meseșului, a unui obelisc închinat voevodului Memmoruth. Izbucnirea războiului, împrejurările externe apăsătoare și apoi sfârșirea Ardealului au zădărnicit realizarea proiectului. Nu credeți că ar fi potrivit momentul pentru ca actualii conducători spirituali ai ținuturilor Silvaniei, să repună pe rol, cu șanse de reușită, vechea inițiativă.

În aceeași familie de idei și de îndatoriri de pioasă grațitudine, mă întreb dacă martirii mai apropiați năvălirii turanice (1940) de la Ip, Trăznea, Cozniciul de sus, Giurtelecul Hododului, Zărlau, Cerișa, Achireș, Carastelec, etc, și cei care au expirat în lagărele de la Lőkősháza și Püspökladány, nu ar merita măcar niște plăci comemorative ?

Cea de a doua :

Sălajul nostru a fost, din vremuri vechi, o vatră temeinică de propulsare a energiilor naționale. Pentru a învedera această aserțiune, cred că este destul să subliniez că animatorul revoluției din 1848 și spiritul conducător al marii acțiuni de pe Cîmpia Libertății (Simion Bărnuțiu) a fost sălăjan ; că doi din președinții cu mare prestigiu, ai Partidului Național Român al Ardealului (care era reprezentantul firesc și necontestat al Națiunii Române), (Gheorghe Pop de Băsești și Iuliu Maniu), au fost sălăjeni ; că autorii celor două "Magna Charta..." a Românilor din Transilvania, au fost sălăjeni (consilierul aulic Iosif Meheșiu, inspiratorul și redactorul de retuș al memorabilului Supplex Libellus Valachorum și eminentul jurist dr. Iuliu Coroianu, redactorul Memorandului).

Cred că nimeni nu poate pretinde că istoria începe odată cu el. Nu suntem născuți din generație spontanee. Avem precursori. Respectarea lor este certificat de maturitate politică și spirituală.

"Viața și activitatea celor mai de seamă oameni de cultură din trecut, sînt străbătute ... de dragoste și devotament față de popor și de Patrie, de un înălțător spirit de jertfă, pentru cauza libertății naționale și sociale." (Cuvîntarea Președintelui Țării).

Să localizăm ideea !

Dacă aruncăm o privire retrospectivă peste necurmatele străduințe de emancipare politică și socială a Națiunii Române oprimate din ținutul Crișurilor și "Părțile ungurene", descoperim, - precum sclipirea stelelor în întunec pe o boltă senină, nume cu strălucire dobândită prin lupte și jertfe. Țara Sălajului apare ca o Cale Lactee, pe cerul istoriei românești. Cu mare intensitate de lumină se înscriu nume care au trecut granițele Sălajului și chiar ale țării întregi, valori certe ale umanității ; Simion Bărnuțiu și Iuliu Maniu. Apoi, nume adânc gravate în evenimentele cheie, care au împletit povestea neamului, pe plaiurile sălăjene ; Iosif Meheșiu, Grigore Maior, Ignatie Darabant, Ion Scipione Bădescu, Ion Alexie, Alexandru Sterca Șuluțiu, Demetriu Coroianu, Ioan Maniu, Clara Coroianu, Alimpie Barboloviciu, Gheorghe Pop de Băsești, Iuliu Coroianu, Cassiu Maniu, Victor Deleu ; Nume de familii sălăjene, care și-au adus aportul lor în lupta națională ; Vancea, Cozma, Mărcuș, Marincea, Pop de Bârseu, Stanciu, Vaida de Glod, Pop de Cuceu, Oros, Cupcea, Ossian. Oare nu s-ar cuveni ca din generația nouă să se desprindă cercetători și iubitori de adevăr și istorie, care să eternizeze prin scrisul lor, faptele acestor înaintași ?

Primiți, Vă rog, stimate Domnule Profesor, încredințarea considerațiunii mele deosebite,

Corneliu Coposu

P.S. În proximitatea viitor, vă voi trimite câteva consemnări scrise, de ordin istoric, care vădesc preocupările mele și care sper să vă intereseze.

Peripatetisme

Ioan F. POP

Mi-am plasat existența în scris pentru a o putea rata într-un mod mai personalizat, cu semnătură.

Doar eşecurile merită comparate.

Sunt oameni care nu au aflat că sunt produsul Căderii. Dumnezeu amână deliberat să le spună.

Lumea e întotdeauna în locul în care nu ești. Căutat, nici Paradisul nu mai este la locul lui. La cât de informată e lumea mă și mir că nimeni nu are adresa ori numărul de telefon al lui Dumnezeu.

Nu există evoluție mai optimistă decât aceea de a face din înmormântări chefuri.

Disperarea autentică nu are nevoie de calificări, de facultăți, de doctorate. Ea are nevoie doar de o ființă *corigentă* la propriul miracol.

În afară de moarte, în viață totul poate fi schimbat.

Chiar și când nu mai avem nimic ne trezim că mai avem... timp. Suntem bogați în temporalitatea care ne devoră.

Ar trebui să învățăm câte ceva de la copacii care privesc cu melancolie pădurea. După cum ar trebui să ne iubim neamul tocmai pentru că e plin de defecte ingenioase.

Filosofia e o formă de a *învinge* ceea ce știi că nu poți.

Câteodată moartea ne așează exact în raftul în care trebuie.

Ce plăcere să întâlnești câte un analfabet înțelept!

Chiar dacă ne-am spiritualiza până la demență, trupul nostru ar rămâne aproape inert.

Mă mir că și poezii putrezesc!

Nimeni nu ne învață să ne urâm eul când trebuie. Îl iubim prea repede și îl urâm mult prea târziu.

Ne arogăm responsabilitatea unei profesii chiar cu iresponsabilitatea vieții.

La noi, marile talente sunt acceptate mai ușor dacă sunt însoțite de câte un viciu. Ce satisfacție să-ți fie milă de un geniu!

Am rămas la o gândire de ciobani și plugari cu...

doctorate.

M-aș retrage până în locul din care lumea poate fi doar aproximată.

Cu toată spoiala lor de cultură, unii tot... *latră*.

Cultura care nu ne poate face îngeri sau demoni ar trebui abandonată. Căci o cultură care nu ne deumanizează nu înseamnă nimic.

Orice carte scrisă este încă un gol esențial adăugat ființei.

Filosofia vine întotdeauna cu prea puțin, teologia – cu prea mult.

Mi-a prins bine faptul că am predat la facultate câțiva ani, pentru că m-a vindecat definitiv de iluzia profesoratului, de iluzia că ai putea învăța pe cineva ceva. Căci la ce poate folosi profesoratul în vid, pero-rația în pustiu?

Pentru mulți, nici chiar moartea nu constituie o dovadă că au trăit. Ea e doar o părere, care se șterge destul de repede.

Scrisul nu este decât o deviație a sufletului, *producția* lui materială. Talentul este doar un biet *proletar*, un zilier al cuvintelor.

Nu există, de la un anumit nivel, lectură mai tonică decât disperările savuroase ale lui Cioran. Autoflagelarea lui stilistică a fost chiar *mântuirea* lui. Pentru asta și-a amânat până și sinuciderea...

În viață nu merită să te ocupi în mod serios decât de două lucruri: de tine și de Dumnezeu. Restul este pierdere de vreme.

Faptul că nu ne-am creat singuri și nici nu am dorit acest lucru ne dă dreptul la inconștiență, la rătăcire, chiar la sminteală.

Poezia, muzica, gândul șlefuit până la totala transparență – iată vocația unui *ratat* aproape reușit.

Am încercat toate iluziile fundamentale ale vieții, cu excepția celei finale. Am încercat toate formele de eșec. Mi-a reușit cât de cât doar *eșecul* în scris.

Ascult cum bălțește în mine timpul. Doar braștele lipsesc...

O lucrare de referință pentru istoriografia sălăjeană

Marin POP

Istoria ultimelor două secole a Țării Silvaniei nu se poate scrie fără a aminti cele patru localități care constituie pilonii de bază ai românismului din acest ținut: Bocșa lui Simion Bărnuțiu, Băseștiul familiei Pop, Bădăcinul familiei Maniu și Bobota familiei Coposu.

Bădăcinul face parte și el din acest patruleter magic al Țării Silvaniei, prin personalitățile pe care le-a dat istoriei, în special cele aparținând familiei Maniu. În acest context, a scrie o monografie a Bădăcinului este o întreprindere științifică deloc ușoară.

Chiar dacă despre familia Maniu s-a mai scris, se simțea nevoia unei monografii care să cuprindă întreaga istorie a Bădăcinului. Și iată că ea a apărut prin strădaniile preotului din Bădăcin, Cristian Borz. Ea este rodul mai multor ani de muncă, de documentare și studiu în arhive, biblioteci și din bibliografia edită.

Elaborarea unei monografii nu este un lucru ușor, fiindcă ea reprezintă, în primul rând, o recuperare a memoriei unei comunități și este menită nu doar să trezească recunoștința față de faptele înaintașilor, ci să stea ca exemplu și îndemn pentru generațiile viitoare. Ea este rezultatul unor cercetări științifice îndelungate și anevoioase pentru a culege informații din diverse surse, începând cu cele privind vestigiile arheologice, până la evenimentele contemporane și ultra-contemporane, acestea din urmă primite și pe cale orală de către autor de la oamenii mai în vârstă ai satului, care au participat la anumite evenimente istorice, precum badea Vasile sau familia Boilă. De la cultura materială, până la cea spirituală sau imaterială,

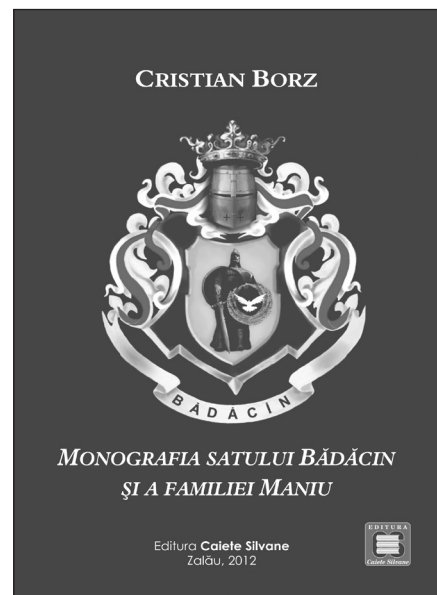
până la tradiții și ocupații supuse impactului modernității.

Lucrarea de față evidențiază preocuparea constantă a autorului pentru a acumula noi informații științifice, a le aprofunda și, apoi, pune în valoare.

Preotul Cristian Borz s-a născut la data de 18 februarie 1974, la Nușfalău, dar este originar din localitatea Iaz. În anul 1988 se înscrie la Liceul Electrotehnic RTV din Constanța, unde a urmat prima treaptă și, apoi, la Brăila, treapta a doua, unde a și absolvit în anul 1992. Se înscrie, un an mai târziu, la Facultatea de Teologie Greco-Catolică din Oradea și a absolvit în anul 1997. După absolvire s-a înscris și a absolvit, un an mai târziu, cursul post-universitar, specializarea „Ecumenism”, la Facolta Teologica dell'Italia Settentrionale, Udine, Italia. Tot la pregătirea profesională a preotului Cristian Borz mai adăugăm că în perioada 2007-2008 a urmat cursuri de Masterat, la Facultatea de Teologie din Oradea, specializarea „Fundamente ale identității europene”.

Autorul acestei lucrări este o personalitate binecunoscută pentru preocupările sale științifice, publicând de-a lungul timpului o serie de articole în revistele de cultură din Sălaj, în special în *Caiete Silvane* și *Flori de Crin*. La cea din urmă continuă munca înaintașilor săi, Teofil Bălibanu și Romul Pop, în calitate de redactor șef.

După cum subliniază și autorul, cu toate că istoria Bădăcinului se contopește cu cea a familiei Maniu, începând cu sfârșitul secolului al XVII-lea, datorită importanței pe care o are această familie pentru istoria noastră națională a fost nevoit să împartă lucrarea în două părți: *Monografia satului Bădăcin* și

Monografia familiei Maniu.

În prima parte a lucrării avem de a face cu o monografie istorică clasică, dar care cuprinde și elemente de cultură populară.

Mediul fizico-geografic, cu toate componentele sale, este analizat de către autor în primul capitol al lucrării.

Autorul se dovedește a fi un bun cunoscător al realităților din Bădăcin și tratează cu profunzime problemele locului. După ce efectuează un scurt istoric al Comitatelor sălăjene, autorul dedică un vast capitol istoricului satului Bădăcin, începând cu prima lui atestare documentară și ipotezele privind originea numelui localității. Sunt evidențiate, apoi, importanțele vestigiilor arheologice descoperite de către arheologi, în mare parte specialiști ai Muzeului de Istorie și Artă-Zalău, începând cu cultura Tiszapolgar, până la cele medievale. Amintește, apoi, vremurile de restriște în care localitatea a avut de suferit de pe urma năvălirilor tătare și turcești. Un subcapitol separat este dedicat Cetății Batho-

ry din Șimleu, de care aparținea în evul mediu și Bădăcinul, devenit proprietatea familiei Bathory. În continuare, autorul analizează principalele evenimente istorice care au influențat dezvoltarea localității și la care au participat și locuitorii din Bădăcin: Revoluția de la 1848, când bădăcinenii se înrolează sub steagul lui Iacob Deleu din Pericei; Memorandul de la 1892, al cărui autor principal a fost Iuliu Coroianu, fratele Clarei Maniu, iar din delegația de 300, care a dus memoriul la Viena, s-a numărat și tânărul absolvent Cassiu Maniu; Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, al cărei principal artizan a fost Iuliu Maniu, dar care a fost semnată și de Cassiu și Cornelia Maniu, frații săi, primul în calitate de deputat ales al cercului electoral Șimleu, iar sora Cecilia în calitate de reprezentantă a Reuniunii Femeilor Române Sălăjene; tragicul an 1940, când, în urma Dictatului de la Viena, familia Maniu și alte familii din Bădăcin au fost nevoite să părăsească Ardealul cedat Ungariei horthyste.

Importante și inedite informații despre localitate aflăm în capitolul următor din recensămintele populației, date referitoare la evoluția demografică a localității, religioasă, edilitară sau sanitară.

Vieții spirituale a comunității din Bădăcin îi este consacrat un capitol de sine stătător. Evoluția istorică a vieții religioase, a instituțiilor de cult și a învățământului, în cadrul căruia un rol fundamental, până la 1918, l-au avut școlile confesionale românești, sunt analizate riguros de către autor. De asemenea, un subcapitol aparte este dedicat momentului istoric de referință - 1933 (Iuliu Maniu

împlinea vârsta de 60 de ani și, totodată, se împlinea centenarul nașterii tatălui său, Ioan Maniu), când, pe terenul donat de Iuliu Maniu, se construiește Casa Națională „Ioan și Clara Maniu” din Bădăcin, care avea multiple funcționalități: școală, sală de lectură și șezători pentru adulți, arhivă și muzeu pentru Societatea Culturală „Sălăjana” a studenților sălăjeni care învățau la Cluj și al cărei președinte de onoare era Iuliu Maniu etc.)

Într-un capitol separat facem cunoștință cu tradițiile, ocupațiile, momentele esențiale din ciclul vieții (nașterea, căsătoria, moartea), care definesc comunitatea din Bădăcin.

Evenimentele istorice contemporane și ultra-contemporane, începând cu distrugerea satului tradițional interbelic, prin colectivizarea forțată a agriculturii, dar și momente comemorative dedicate de bădăcineni sau descendenți lui Iuliu Maniu, precum cele din 1970, curajul tinerilor din Bădăcin în 1986 și cele de după 1990, le regăsim în ultimul capitol ce aparține primei părți a cărții.

Partea a doua a cărții este una de sine stătătoare și este dedicată familiei Maniu. În primul rând, autorul surprinde etapele în care s-a construit Casa din Dealul Țarinii, modestia „Conacului de la Bădăcin”, cum i se mai spunea în epocă, dar și elemente inedite privind interiorul imobilului, mobilierul, biblioteca, capela, prezența lui Iuliu Maniu la Bădăcin și soarta tristă a casei după venirea comuniștilor la putere în România, care doreau cu orice preț distrugerea acestui simbol național.

Un capitol foarte consistent este dedicat membrilor famili-

ei Maniu, începând cu Laurențiu Man, strămoșul înnobilit la anul 1699. În portrete memorabile sunt zugrăviți, apoi, ceilalți membri ai familiei: Teodor și Ileana, Ioan, Clara, născută Coroianu, Cassiu, Cornelia (sora Cecilia), Elena, căsătorită Pop, Ionel Pop, Matei Boilă și alți decendenți ai familiei. Desigur că un capitol consistent, care cuprinde nu mai puțin de 18 subcapitole, este dedicat celei mai reprezentative personalități a familiei, Iuliu Maniu, artizan al Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, președinte al Consiliului Dirigent, guvernul provizoriu al Transilvaniei, prim-ministru în 3 guverne național-țărănesti, președinte al Partidului Național și Național-Țărănesc și simbol al luptei anticomuniste după 1944.

Lucrarea are anexate 25 de documente inedite, începând cu blazonul familiei Maniu.

La finalul lucrării regăsim baza documentară a lucrării, care este una impresionantă: arhive, presă locală și centrală, memorii, însemnări zilnice, lucrări și studii consacrate Sălajului și istoriei naționale, surse moderne de informare de pe Internet. De asemenea, autorul a beneficiat de informații de istorie orală foarte prețioase, primite în special de la familia Boilă, de la fiica preotului Simion Man sau badea Vasile din Bădăcin.

În concluzie, credem că lucrarea de față reprezintă un cert câștig pentru istoriografia românească, pentru noi sălăjenii în primul rând și suntem siguri că ea va rămâne o lucrare de referință pentru toți cei care vor dori de acum înainte să cunoască bogata și tumultoasă istorie a Bădăcinului și a familiei Maniu.

Grigorie M. Croitoru, autor dramatic

Augustin MOCANU

Grigorie M. Croitoru s-a făcut cunoscut publicului mai întâi ca un veritabil etnolog, care în scurtă vreme a fost dublat de un prozator curajos, ieșind în lume cu romanul *Bătut de vânturi și de ploii* (Ed. Limes, 2009) și cu o serie de trei basme legate între ele prin: același erou principal, continuitatea întâmplărilor narate, atmosfera de optimism ca în poveștile populare cu Făt-Frumos și unitatea stilistică a scriiturii. Este vorba de: *Copil Aflat*, *Copil Aflat și Frumoasa Frumoaselor* și *Copil Aflat și Tărâmul Fericirii*, toate aceste cărți apărând la Editura Caiete Silvane, în 2010. În 2011, cu volumul *La judecate sfinților - teatru* - autorul încearcă o nouă pistă de lansare în câmpul creației literare.

Cartea se deschide cu *În loc de prefață. Două vorbe* (p. 5-6) în care scriitorul, membru al U.S.R., declară că tipărește *aceste încercări dramatice* (p.5), deoarece plac și au fost apreciate de mulți cititori ai ediției online a revistei *Singur*, fondată de Ștefan Doru Dăncuș la Târgoviște și creațiile ar putea servi la îndeplinirea rolului educativ al teatrului, funcție socială în care d-l Croitoru crede. "Oricine are cugetul curat va găsi în ele un ceva care să-i influențeze comportamentul într-o societate ca a noastră, de astăzi, anarhică, debusolată, rapace, în care omul de rând nu mai are nicio valoare, nu-și mai găsește locul în țara lui și o apucă pe cărarea înstrăinării, în care corupția și depravarea au devenit politici de stat." (p.6) În același loc, autorul își dezvăluie părerea privind conținutul de viață prezentat în piesele sale. "Consider că ele spun ceva în mod original, direct, explicit și implicit, uneori dur, fără menajamente, căci așa este viața, tranșant,

despre oameni și faptele lor, bune sau nu, care trebuie perpetuate, unele, sau îndreptate, altele.." (p. 6) De asemenea, scriitorul arată care sunt aspectele de viață și principiile morale prezente în piesele sale. "Citiitorul (de ce nu chiar spectatorul? n.n., A.M.) se va întâlni cu copiii, copilărie, jocuri, adolescență, dragoste în lumea satului de odinioară, prietenie, muncă, luptă pentru existență, verticalitate și principialitate, reușită, trecere prin lume cu căciula pe cap, frumoasă îmbătrânire etc." (p. 6)

Volumul adună laolaltă patru creații.

Piesa **Țățica** este o idilă dialogată, a cărei acțiune se petrece în aria locului de baștină a autorului. În ea se încălesc și descălesc firele unei iubiri ivite inconștient între Ionica, numită mai târziu Țățica, și Gogu, aflați la vârsta copilăriei. Atracția dintre ei se manifestă contradictoriu și prin acte inexplicabile: prin agresivitate din partea fetei, mai mare cu doi ani decât băiatul, și prin neputința lui de a reacționa la răutățile ei, fiindcă se simte dominat. Prietenului său Aurică îi mărturisește: "... nu am nicio putere când se apropie de mine. Parcă mă vrăjește și în câteva clipe sunt sub genunchii ei. Și mă chinuiește fără milă." Ca urmare a acestei situații și a plecării lui Gogu să facă liceul la Craiova, vreme îndelungată ei se feresc unul de altul și abia peste câțiva ani, după majorat, ajung să se revadă și să vorbească din nou împreună. Ionica, de curând căsătorită, își cere iertare pentru ceea ce a făcut cu ani în urmă. Gogu e răpit de frumusețea tinerei neveste, care, la insistențele neîncetate ale lui, păcătuiește cu el la numai două luni după ce se

căsătorise.

Mediul desfășurării dramei **La judecata sfinților** este o școală generală dintr-un mic oraș de provincie din Ardeal, asemănător celui în care a lucrat autorul când era profesor la Cehu Silvaniei. Conflictul are ca bază două atitudini și comportamente opuse : cea principială și valoroasă a profesorului de română Gh. și cea inacceptabilă a Tartorului (insp. general adjunct). Inspectoarea de română este trimisă de Tartor să-l inspecteze pe Gh., să-i găsească neajunsuri și să-l sancționeze. Ea asistă la mai multe ore și-l găsește bine, dar află că la o clasă Gh. a repetat teza pe trim. I, motiv tocmai bun pentru a-l putea sancționa. În urma inspecției și a unor lungi discuții, fiindcă Gh. susține că nu e vinovat cu nimic, este chemat la inspectoratul școlar pentru o analiză mai cuprinzătoare în prezența inspectoarei generale și a adjunctului, alias Tartorul. Abia aici Gh. dezvăluie faptul că atât el cât și soția sa sunt urmăriți la ordinul adjunctului, o figură de funcționar înăcrit care n-a predat

la clasă de vreo 30 de ani, pentru a fi sancționați și discreditati. Amenințat cu sancționarea, Gh. face contestație la minister și i se face dreptate. Până la urmă inspecția de română îl apreciază și laudă pe Gh. pentru calitățile lui de profesor și om.

În centrul întâmplărilor prezentate în **Să nu te mulțumești cu jumătăți de măsură** se află personajul C., identificat de noi cu autorul. El se afirmă și impune la noul său loc de muncă, Școala Generală din Cehu Silvaniei.

În actul I, C. face noi cunoștințe și începe să lege noi prietenii. Ca din întâmplare se întâlnește cu Dan, finul său care i-a fost elev la școala din Săplac. Cu acesta intră la restaurant, unde pe rând apar profii: Oliviu Ardelean, Papic, ginerele fostului președinte al raionului, bătrânul Gheța, Vasile Stan, zis Stănică, viitori noi colegi de muncă, cu toții dorind câte o cafea mică *îmbunătățită*, însoțită de interminabile discuții și glume de tot felul, cum le era obiceiul. Grupului i se atașează tânărul chelner Mircea de-o seamă cu unii profesori, care le cunoaște bine obiceiul și știe să-i servească după pofta fiecăruia.

Actul II prezintă o întâlnire colegială între profesori de la școala unde lucrează și C. La acea ședință, C., călare pe situație, își lămurește colegii prezenți că în școala lor, nici profesorii, nici elevii nu lucrează cum se cuvine, fiindcă nu e punctualitate, nu e disciplină și nu este destulă seriozitate, de aceea nici rezultatele în ansamblul lor nu sunt la nivelul cerințelor și posibilităților reale existente în unitate. Deși are opozanți, mai întâi pe profa Alina, identificată de noi cu secretarul B.O.B, C. se ține tare pe poziție și reușește să-i facă a înțelege că are dreptate și deci, în școala lor, se cer importante schimbări de concepție, de atitudine și metode de lucru.

Acțiunea actului III se petrece după 1989. Personajele din actul I: C., Oliviu, Dan, Papic, Stănică și

Mircea se întâlnesc la pensiunea *Colina* să-și sărbătorească pensionarea, fiind chemați printr-o scrisoare trimisă fiecăruia de către C.

În **Când se dezleagă sacul** sau **Strigatul peste sat** - *Piesă veselă într-un act* - Grigorie M. Croitoru valorifică literar un vechi obicei popular. Indicațiile de regie și textul urmează îndeaproape realitatea folclorică. După obicei, se formează două grupuri de tineri care se adună pe două dealuri așezate față în față, de o parte și de alta a satului, astfel încât să se poată auzi și să fie auziți de sătenii care, curioși, ies afară să asculte spectacolul. Ca să fie văzute cât de cât, căci e noapte, grupele de tineri aprind focuri în jurul cărora se învârt făcând zgomot cu un adevărat arsenal de instrumente de tot felul. Grupele I și II de tineri strigă alternativ una către cealaltă, peste sat, faptele rele petrecute în localitate în anul care a trecut precum și numele sau porecele făptașilor. Unii făptași se află în grupele de pe dealuri. Ei sunt determinați să spună înșiși ce au făcut și cum s-au petrecut întâmplările.

Valoarea acestei creații constă în frecvența masivă a umorului ca formă de manifestare a categoriei estetice a comicului. Aici, funcția umorului este de a produce râsul, lovind fără cruțare în mulțimea defectelor umane dezvăluite, care, observăm noi, deși au fost criticate fără milă de mii de ani, se perpetuează, se îngroașă și pot lua forme noi, mascate.

Sunt veștejite puternic: minciuna, prostia, beția, lenea, zgârcenia, hoția, adulterul etc.

Mijloacele de realizare a umorului sunt: prezentarea unor întâmplări hazlii, utilizarea pe scară largă a stilului oral cu vorbele și zicerile populare mustoase specifice locului și a numelor sau porecelor unor personaje: Ion al Rățoiului, Toiaș, adică ou, Plăcintă, Trăieneș Adunăle, Puru etc.

În urma lecturii atente a cărții și a scurtelor prezentări făcute mai

sus, îndrăznim să formulăm câteva observații:

1. Autorul își ia subiectele și personajele din același mediu pe care-l prezentase în cartea *Bătut de vânturi și de ploii*, satul românesc din Oltenia și Sălaj și lumea micilor orașe foste centre de raion, medii unde trăiesc: țărani, copii și adolescenți de la țară, funcționari, școala cu lumea și preocupările ei firești etc.

2. D-l Croitoru acordă atenție funcției educative a spectacolului de teatru, deziderat salutar, dar dificil de atins în condițiile unei societăți care nu știe ce vrea, fiind dezorientată de niște șlehte care-și zic clasă politică, însă nu sunt în stare să facă nimic pozitiv pentru țară și majoritatea locuitorilor ei jefuiți fără milă, sărăciți și văduviți de speranțe, însă fac multe pentru clanurile mafioate pe care le reprezintă și slujesc.

3. Scriitorul se implică direct, adesea e personaj principal, luptător contra răului și învingător ca în prozele din recentul volum *Tovii* (Ed. Singur, Târgoviște, 2011); utilizează date, situații și nume de personaje cu buletin de identitate, adevăruri verificabile în teren, pe care, însă, le cerne prea puțin și nu beneficiază de forța creatoare a ficțiunii ca izvor al creației artistice.

4. Stilul potrivit cu conținutul subiectului, cu personajele și cu locul acțiunii este o caracteristică a pieselor lui Grigorie M. Croitoru. În *Țățica* limbajul e învăluit de lirismul generat de sentimentul iubirii, pe când în *Strigatul peste sat* e prezent elementul folcloric și umorul țărănesc sănatos, iar în *Judecata sfinților* limbajul e adesea dur, unitățile sintactice sunt scurte și aspre, sensurile sunt precise.

Acestea fiind spuse, noi recomandăm cu căldură teatrul d-lui Croitoru atât cititorilor cât și celor care îl pot prezenta ca spectacol, modalitatea cea mai sigură de a valorifica orice scriere dramatică.

Slobozia, 10 ian. 2012

Cu gândul la Mihai Pop și cu respect pentru Romul Grecu

Camelia BURGHELE

Pentru folcloriștii, etnologii sau antropologii români, indiferent de generație sau școală, numele Mihai Pop înseamnă imens. La reuniunile noastre științifice, numele acesta este rostit aproape cu venerație și, cu siguranță, cu un respect imens. Este, de cele mai multe ori, Profesorul, scris și rostit cu majusculă. Este formatorul de școală, autorul de studii esențiale, managerul de institut, cercetătorul de teren, teoreticianul clar, conducătorul de doctorate... într-un cuvânt, o personalitate marcantă a culturii românești. Astfel încât, atunci când mi s-a cerut să scriu, în locul său, prefața unei culegeri de folclor, am zis automat: *Nimeni nu poate scrie în locul Profesorului Mihai Pop!!!*

... Faptul că preotul Romul Grecu, mare împătimit al culegerii de folclor, și-ar fi dorit ca Mihai Pop să scrie prefața la culegerea sa, a crescut, în mintea mea, înzecit valoarea acestei întreprinderi. Prin Mihai Pop, culegerea de „amintiri și suveniri” ar fi ajuns, cu certitudine, un „document”. Cu infinită și cuvenită modestie, cu firesc respect față de profesorul pe care, din păcate, nu l-am cunoscut decât din cărți și din poveștile colegilor, am îndrăznit să scriu un argument la culegerea părintelui Romul Grecu, fără să îl pun însă în paginile ce ar fi trebuit să fie semnate „prof. Mihai Pop”, ci undeva, alături.

Preotul Romul Grecu se dovedește a fi nu doar un bun culegător de folclor, ci și un documentat folclorist. Primul argument este chiar structura culegerii: domnia sa știe că oricărei culegeri de folclor (partea a doua a manuscrisului) îi sporește mult valoarea un studiu introductiv, teoretic (partea I), și, de aceea, scrie un astfel de studiu;

mărturie asupra coerenței și logicii impecabile a autorului stă structura internă a culegerii: stăpânirea exercițiului taxonomic îi permite clasificarea subiectului pe teme și motive, pe sensuri ale perspectivei de abordare sau pe accepțiuni, momente și protagoniști.

Trecem peste referințele teoretice asupra folclorului și istoriei sale, care denotă studiile în domeniu, pentru a ne fixa asupra opiniilor autorului pentru categoria folclorică a *amintirii* sau *suvenirii*, considerată „scurtă poezie lirică” ce, aflăm noi zâmbind, „exprimă întreaga gamă de sentimente din zbuțumata experiență a amorului, de la primele lui înmuguriri și până la ultimele lui melancolice acorduri finale. Toate nuanțele și zvârcolirile acestui diabolic sau celest sentiment sunt reproduse în amintiri: jocul copilăresc și nevinovat de-a dragostea, primele așteptări și primele întâlniri, cele dintâi manifestări timide și stângace ale lui, creșterea lui vertiginoasă și amețitoare, iubirea înflăcărată, pasiunea care devorează a iubirii idealiste sau a dragostei carnale, primele bănueli, îndoeli sau dezamăgiri, durerile dragostei neîmpărtășite, speranțele înșelate, infidelitatea, disperarea primelor lacrimi, gândurile de sinucidere sau de răzbuinare, resemnarea, cenușa uitării”.

Exprimarea plină de poezie a autorului este înlocuită însă de un ton calculat de cercetător atunci când urmează să dea „un răspuns la o întrebare ce se cere lămurită în mod sistematic și documentat: Amintirile sau suvenirile aparțin folclorului?”; iar răspunsul este cu adevărat sistematic și documentat, categoria folclorică a *amintirii* sau *suvenirii* fiind trecută, rând pe

rând, prin toate cele cinci caracteristici ale folclorului (caracterul popular, colectiv, anonim, oral, viu), argumentându-se, astfel, apartenența acestuia la spațiul larg al folclorului.

Deși „sunt cazuri când autorii unora dintre suveniri sunt scriitori consacrați”, totuși, de cele mai multe ori, „amintirile și suvenirile sunt făcute de elevi de liceu anonimi, militari în termen, flăcăi sau fete de la țară, studenți și intelectuali dela orașe, funcționari, muncitori sau gospodine, cu toții rămași necunoscuți, pierduți în marea masă a anonimului popular”.

Autorul ne explică ce este acela un album sau un caiet de amintiri sau suveniri, dar tot din perspectiva folclorului: „dacă celelalte produse de literatură populară au drept cale de vehiculare graiul viu, amintirile au drept vehicol calea cealaltă, a scrisului, nu ca una pe care ar fi putut-o alege, ci ca una ce ține de natura lor. Destinate să poarte o amintire scumpă, ele nu mai pot zbura din gură în gură, ci pornesc în scris la o adresă precisă,

de la un expeditor la un adresant și rămân acolo, la acela, ca documente scrise, ca material lizibil al unui sentiment real. Transcrierea lor scrisă nu le poate, deci, răpi caracterul de creații populare, de produse de folclor”.

Concluzia vine firesc și denotă nu doar rezultatul unei analize științifice, ci și un imens grad de atașament față de subiectul studiului: „putem spune, fără exagerare, că amintirile reprezintă specia cea mai vie a folclorului nostru literar”.

Desigur, multe dintre ipotezele autorului ni se par astăzi oarecum depășite sau chiar amuzante, la fel ca unele concluzii: dar nu trebuie să uităm că de la momentul culegerii amintirilor au trecut mai bine de cinci decenii și că opiniile și cunoștințele noastre s-au schimbat mult, la fel ca mediul de trai și viața cotidiană. Zâmbim când citim: „limita dintre lux și necesitate a oscilat totdeauna în omenire, după standardul de viață al societății dintr-un anumit moment istoric. Ceeace odinioară a constituit un lux, a devenit mai târziu un obiect de necesitate (este cazul cu săpunul, spălatul dinților, corespondența poștală, lumina electrică, telefonul, radio, automobilul, televizorul și altele). Îndată ce viața omenească s-a săltat puțin deasupra necesităților stringente de hrană, au apărut suvenirile. Putem spune că ele au apărut odată cu cântecul și jocul, odată cu doinele și horele. Ele s-au născut când primul îndrăgostit a simțit nevoia să transmită iubitei sale un semn care să-i amintească de dragostea lui. Cea dintâi floare trimisă ca semn al dragostei a fost cea dintâi «suvenir» din lume. Buchetele de flori trimise iubitelor, cadourile de fructe dulci, primele batiste schimbate între îndrăgostiți, au fost tot atâtea amintiri sau suveniri, în prima lor fază de apariție. Limbajul florilor este cea dintâi carte de suveniri și amintiri din lume. (...) După ce au învățat să scrie, oamenii au început să-și trimită și în scris sem-

ne ale dragostei lor, pe care iubita să le păstreze, ca să aibă mereu în față dragostea arzătoare, care-l consumă, a iubitului. Iar întrucât florile se veștejesc repede și trebuie aruncate, prietenele între ele sau îndrăgostiții au început a desena pe hârtie, pe scrisori, pe caiete sau în albumuri, floricele sau buchete de flori care nu se mai ofilesc și sub ele au așternut, în câteva rânduri, și mărturisirile focului din inimă.

Așa au apărut caietele de amintiri sau albumele de suveniri”.

Definițiile sunt multiple, când mai aproape de rigoarea impusă de disciplina folclorului, când mai departe de această rigoare, și mai aproape de exprimarea sentimentală: „ele sunt pentru inimă ceea ce este memoria pentru minte. Amintirile sau suvenirile sunt memoria inimii. Memoria sentimentelor. În ele sunt păstrate aducerile aminte despre afectele care ne-au învăluit în tinerețe inima și sufletul. (...) Ele au și o puternică funcție socială pozitivă. Ele sunt vehiculele sentimentelor. Amintirile sau suvenirile sunt cele mai elegante și mai delicate mijloace prin care se pot comunica sentimentele nobile și alese: iubirea, stima, prietenia. Sunt calea cea mai ușoară prin care se pot împărtăși afectele cele mai grele”.

Un lucru este cert, în opinia noastră: autorul, în ciuda stângăciilor de exprimare, a intuit perfect un lucru care acum, după o jumătate de secol, configurează chiar fundamentul ideii cvasi generale de prezervare a tradițiilor culturale locale, cele care izolează și consolidează identitatea culturală, ca singur remediu în fața globalizării și mondializării (a se citi mai ales „uniformizării”) culturale; Romul Grecu a înțeles, acum 50 de ani, în plin regim comunist, care este valoarea morală, educativă și culturală a folclorului și, mai ales, care este miza imensă a culegerii și conservării tradițiilor.

Referirile sale sunt în mod țințit la categoria amintirilor, dar se

simte intenția lărgirii sferei; de asemenea, impresionant este îndemnul de a culege folclor și, mai ales, amintiri sau suveniri: „Până astăzi, această categorie de folclor, la noi și pretutindeni, a fost neglijată. În zilele noastre, culegerea și prezentarea amintirilor sau suvenirilor a devenit o necesitate națională. Prin strângerea lor putem să prezentăm lumii încă o comoară de artă populară românească. Prezenta lucrare nu face decât un modest început. Facem apel insistent la concetățeni din toate aceste regiuni ale țării și categorii sociale să înceapă și să continue munca de colectare și prezentare a acestei specii neglijate a folclorului românesc”.

Impresionant este, apoi, felul în care sunt redate piesele folclorice: autorul a înțeles raportul existent în folclor între variantele active și invarianta de bază, precum și o serie de relații între aria de circulație, motive, căi de preluare; remarcabilă este și înțelegerea relației între folclorul vechi, autentic, și folclorul nou, muncitoresc și, mai ales, necesitatea de prelevare și a acestuia din urmă, la nivelul producțiilor și al conținuturilor vehiculate.

Încă o observație: autorul face câteva, e drept, rare, referiri pozitive la climatul oferit tinerilor (muncitorilor și soldaților, mai ales) de statul socialist; avem convingerea că aceste referiri nu impietează cu absolut nimic asupra conținutului culegerii: pe de o parte, ar fi greu să credem într-un posibil elogiu al regimului comunist din partea unui preot care a stat ani întregi în temnițele comuniste, iar, pe de altă parte, știm că era o politică frecventă a vremii tehnica de a strecura mici aprecieri generoase la adresa regimului, pentru ca un volum să poată fi tipărit. Din contră, am zice, aceste trimiteri dau culoare volumului și asigură plasaarea lui în epocă.

În fine, remarcăm tenacitatea culegătorului de folclor, care a apelat la o listă întregă de manuscrise

(albume sau caiete de amintiri), pe care, cu responsabilitate științifică, le citează la sfârșitul lucrării dar și la o impresionantă bibliografie centrată pe problemele teoretice ale folclorului, precum și dăruirea cu care acesta a pus în pagină materialul: de altfel, paratextul – observațiile, trimerile, traducerile, adăugirile – întregeste remarcabil culegerea propriu – zisă.

Un ultim gând: nu am avut nici cea mai mică intenție critică la adresa autorului și a culegerii sale.

Nu am considerat că este momentul să discutăm aici despre acuratețea argumentelor autorului referitoare la importanța „speciei amintirii sau suvenirii”, nici măcar dacă existența efectivă a acestei „specii” se susține sau nu sau dacă ea aparține ori nu folclorului. Am găsit de cuviință aici să lăudăm exercițiul excepțional făcut de preotul Romul Grecu: credem cu sinceritate că, dacă vom avea la un moment dat un corpus al folclorului românesc, acest lucru se

va datora și unor oameni inimoși și bine intenționați ca domnia sa. Tocmai de aceea, ne bucură mult faptul că manuscrisul său a reușit să vadă lumina tiparului, după o jumătate de secol în care a fost ținut în sertar de fiica acestuia, prietena mea Ileana Dindelegan, și găsim că tipărirea acestui valoros material este un binemeritat gest reparatoriu pe care, mi-ar plăcea să cred, că, dintre îngeri, preotul Romul Grecu îl vede și îl apreciază.

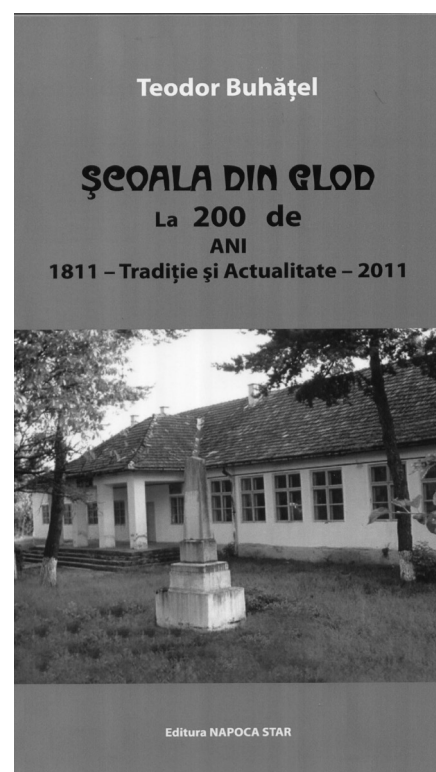
Un demers necesar

Teodor Buhățel – Școala din Glod la 200 de ani

Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj a sprijinit apariția acestei importante lucrări dedicate școlii din localitatea Glodul Someșului, județul Sălaj, editată cu ocazia împlinirii a două veacuri de la înființarea ei. Demersul cărturăresc al dlui profesor Teodor Buhățel este, fără îndoială, salutar, mai ales în aceste vremuri în care tăvălugul intereselor imediate amenință să spulbere orice verticalitate identitară. „Cine uită, nu merită” spunea Nicolae Iorga, uitarea trecutului șubrezind tăria prezentului și nădejdea în „cele ce vor să fie”. Fără cunoașterea ideilor și faptelor celor ce ne-au precedat nu suntem decât umbre orfane, „ciulini” bezmetici mânați încoace și încolo de scopuri egoiste, meschine. E ca și cum, în plan personal, nu ți-ai cunoaște părinții, cu toate consecințele ce decurg de aici.

Prof. univ. dr. Teodor Buhățel s-a născut în 1930, în Glodul Someșului, având în ascendența sa un lung șir de glodeni vrednici. Cursurile primare le-a urmat la Glod, pe cele medii la Turda, iar cele universitare la București, unde termină Facultatea de Medicină Veterinară în 1958. Lu-

crează 6 ani în producție, apoi 36 în învățământul superior Zoo-Veterinar din Cluj Napoca, susținând și publicând de-a lungul timpului peste 200 de articole și lucrări de specialitate. După pensionare, domnia sa s-a concentrat pe recuperarea reperelor sale identitare, pe aprofundarea istoriei străbunilor, consătenilor și consăngenilor săi, a locurilor sale de obârșie. Astfel, după o cercetare asiduă în arhive și biblioteci, animat de nostalgia originilor sale, dl. Teodor Buhățel a publicat volumele: *Glodul Someșului – Vatră de conviețuire milenară. Aspecte istorico-monografice* (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2006); *Din Panteonul marilor patrioți români ardeleni: Alexandru Bohățel* (Ed. Diotima, Cluj Napoca, 2008); *Neamul Bohățelenilor în căutarea obârșiei heraldice* (Ed. Napoca Star, 2010). În prima dintre cele trei cărți enumerate, dl. Teodor Buhățel a rezervat o secțiune cu trei capitole școlii din Glod. Iată că acum, la împlinirea a 200 de ani de la înființarea, în 1811, a școlii din Glod, a dedicat o carte întregă acestui domeniu vital pentru supraviețuirea și propășirea unei națiuni.

La cei 80 de ani ai săi, dl. profesor Teodor Buhățel face dovada unei energii intelectuale miraculoase, moștenită fără îndoială de la înaintași. Îl felicităm pentru isprava sa culturală și nădăduim că exemplul său va fi urmat și de alți intelectuali, din toate satele noastre.

Daniel SĂUCA

Creția *Dor de frați de peste Prut* în urmă cu o sută de ani

Nicolae ȘTEIU

La data de 5 februarie 1911 țăranul Dumitru Faur din satul Mărgău și-a notat în caietul-manuscris *Liberiu de poezii populare* creția *Dor de frați*. În această poezie este prezentată soarta grea a românilor de peste Prut, aflați sub jugul imperiului rus, tot așa cum în altele (*Robul, Țăranul, Din suferințele noastre*) deplânge durul regim austro-ungar din Transilvania.

Pentru a înțelege complexitatea necazurilor românilor de dincolo de Prut recurgem la câteva repere istorice, înainte de a prezenta poezia.

Teritoriul dintre Prut și Nistru, numit multă vreme Basarabia, azi Republica Moldova, a făcut parte din statul Moldova. În anul 1812, în urma războiului ruso-turc, a fost anexat de către Rusia. Vreo 30 de ani provincia s-a bucurat de autonomie, a fost declarată provincie de margine (*oblastie*), după aceea, considerată o simplă provincie (*gubernie*).

Regimul țarist a practicat aici o dură politică de rusificare, a colonizat ruși, ucrainieni, germani, găgăuzi, în general rusofoni, a încadrat funcționari ruși, militari și clerici ruși. A introdus limba rusă ca limbă oficială în administrație, școli și-n biserici. Rezultatele acestei politici s-au văzut în anul 1871, când s-au consemnat numai 67,4% români, dar pe care i-au numit doar moldoveni.

Românii au căutat să reziste politicii de rusificare și au luptat pentru obținerea independenței naționale, mai ales după anul 1905, când s-au situat în fruntea acțiunilor Pantelimon

Halipa, Traian și Ion Inculeț. Pe toate căile insistau să se reintroducă limba română în școli și-n biserici.

Românii de dincoace de Prut și-au dat seama de starea de lucruri din Basarabia, au căutat să le trimită publicații românești, dar acestea erau oprite la graniță.

Până și țăranii din zona Huedinului le înțelegeau ofurile și încercau să le susțină cauzele, lupta lor dreaptă pentru independența națională. Ei asemănau cauza lor cu cea a românilor de aici aflați sub jugul austro-ungar. Un fruntaș al luptei pentru drepturile românilor de aici a fost Ioan Mango din Fildu, învățător în Mărgău, președintele Despărțământului Morlaca al Reuniunii Învățătorilor din Arhidieceza greco-catolică de Alba Iulia și Făgăraș. Acesta, împreună cu alți membri ai senatului școlar a alcătuit un *Protest* față de legea Appony ce statornicea obligativitatea folosirii limbii maghiare chiar și în școlile confessionale ce erau întreținute din banii credincioșilor. Dascălul le-a explicat elevilor că și românii de peste Prut sunt supuși unui sever regim de deznaționalizare, doar că acolo stăpâni sunt rușii iar aici maghiarii.

Un fost elev de-al lui Mango și-a alcătuit un *Liberiu de poezii populare*, în care a consemnat și poezia *Dor de frați*. Autorul spune că până și vântul aduce „*suspine de la frați*”, „*plâns de frați din depărtări*”, că e „*vai și-amar de cine-i rob*”, și-l roagă pe Cel de Sus să sece Prutul, ca să fugă dincolo „*Frații să mi-i strâng la piept*”.

Merită să reproducem întreaga poezie

„Dor de frați

Vântule de prin copaci
 Mai stâmpără-te și taci.
 De la frați, de ce-mi înșiri
 Numai negre amintiri?
 Pentru ce-mi aduci, când bați,
 Tot suspine de la frați?
 Dinspre Molva, când adii
 Inima, tu, mi-o sfășii,
 Lacrăme din ochi ne storci,
 Când, de peste Prut te-ntorci,
 Iar de peste munți, vai, vai,
 Cu ce-mi spui, prin piept mă tai.
 Bate vântu, bate iar,
 Nu e vânt, e plâns amar,
 Plâns de frați din depărtări
 Risipiți în șapte țări.
 Cum m-aș duce-n zbor șoimesc
 Plânsul lor să-l potolesc.
 Munții, până-n cer fac zid
 Calea, dușmanii mi-o-nchid.
 Tu, din slăvile cerești
 Munții, ce nu-i prăbușești,
 Cum lași ziduri până-n nori,
 Între frați și-ntre surori?
 Vine-un zbor de peste Prut,
 De la frați, un glas pierdut.
 Foaie verde, fir de bob
 Vai și-amar de cine-i rob,
 Nici îi casă, casa lui,
 Nici îi masă, masa lui,
 Ce visează, câte-i plac,
 Toate-n rele se prefac.
 Așa plânge tristul vers,
 Eu l-ascult oprit din mers
 Și cu sufletul închis,
 De-un alean, de-un foc aprins
 M-a trezit azi noapte-un gând
 Să trec Prutul înnotând.
 Prutu-i tulpure de tot
 Unde-i chip să-l trec înot?

Continuare în pag. 46

Ātmā-Gītā*

René Guénon

În cea mai recentă lucrare a noastră am făcut aluzie la un sens interior al *Bhagavad-Gītei*, care, când e considerată din acest punct de vedere, ia numele de *Ātmā-Gītā*²; cum ni s-au cerut câteva explicații pe acest subiect, credem că nu va fi lipsit de interes să le dăm aici.

Bhagavad-Gītā, care este, precum se știe, un episod desprins din *Mahābhārata*³, a fost de atâtea ori tradusă în limbile occidentale, încât ar trebui să fie bine cunoscută de toată lumea; dar nu este așa, deoarece, la drept vorbind, niciuna dintre aceste traduceri nu face dovada unei veritabile înțelegeri. Titlul însuși este în general redat într-un mod ușor inexact, prin „Cântul Preafericitului”, căci, în realitate, sensul principal al lui *Bhagavat* este cel de „glorios” și „venerabil”; cel de „fericit” există de asemenea, însă într-un mod foarte secundar, în cazul de care e vorba⁴. Într-adevăr, *Bhagavat* este un epitet aplicabil tuturor aspectelor divine, de asemenea ființelor considerate în mod special demne de venerație⁵; ideea de fericire, în fond de ordin cu totul individual și uman, nu se află în mod necesar conținută în el. Nu e nimic neobișnuit ca acest epitet să fie aplicat în special lui *Kriṣṇa*, care nu este doar un personaj venerabil, ci, ca al optulea *avatāra* al lui *Viṣṇu*, corespunde realmente unui aspect divin; însă există aici ceva în plus.

Pentru a înțelege aceasta, trebuie să amintim că punctele de vedere vișnuit și șivait, corespunzătoare la două mari căi potrivite unor ființe de natură diferită, iau fiecare, ca suport pentru a se înălța către Principiul suprem, unul din cele două aspecte divine – complementare într-un fel și cărora le datorează denumirea lor – transpunându-l și identificându-l astfel cu Principiul însuși, considerat fără nicio restricție și dincolo de orice determinare și specificare. De aceea, adepții lui *Śiva* (*Śaiva*) desemnează Principiul suprem ca *Mahādeva* sau *Maheśvara*, care este propriu-zis un echivalent al lui *Śiva*, în timp ce adepții lui *Viṣṇu* (*Vaiṣṇava*) îl desemnează, la fel, printr-unul din numele lui *Viṣṇu*, ca *Nārāyana* sau *Bhagavat*, acesta din urmă fiind folosit în special de o anumită ramură [a vișnuiților] ce poartă din acest motiv denumirea de *Bhāgavata*. Nu există de altfel în aceasta niciun element de contradicție: numele sunt multiple ca și căile la care se raportează, însă aceste căi conduc toate, mai mult sau mai puțin direct, spre aceeași țintă; doctrina hindusă nu cunoaște nimic asemănător exclusivismului occidental, pentru care o singură și aceeași cale ar

trebui să se potrivească în mod similar tuturor ființelor, fără a ține seama de diferențele de natură ce există între acestea.

Acum va fi ușor de înțeles că *Bhagavat*, identificat cu Principiul suprem, nu este altceva, prin el însuși, decât *Ātman* necondiționat; acest lucru e adevărat în toate cazurile, fie că *Ātman* e considerat în ordinul „macrocosmic”, fie în cel „microcosmic”, în funcție de aplicația ce o avem în vedere; evident, nu putem relua toate dezvoltările pe care le-am dat altundeva acestui subiect⁶. Aici ne interesează, în modul cel mai direct, aplicația pe care o putem numi „microcosmică”, adică aceea făcută fiecărei ființe considerate în particular; în această privință, *Kriṣṇa* și *Arjuna* reprezintă „Sinele” și respectiv „eul”, personalitatea și individualitatea, care sunt *Ātman* necondiționat și *jīvātman*. Învățătura dată de *Kriṣṇa* lui *Arjuna* este, din acest punct de vedere interior, intuiția intelectuală supra-rațională prin care „Sinele” se comunică „eului”, când acesta este „calificat” și pregătit pentru ca această comunicare să poată fi stabilită în mod efectiv.

Va trebui să se remarce, fapt de cea mai mare importanță pentru problema în discuție, că *Kriṣṇa* și *Arjuna* sunt reprezentați în același car de luptă; acest car este „vehiculul” ființei considerată în starea sa de manifestare; și, în timp ce *Arjuna* luptă, *Kriṣṇa* conduce carul fără să lupte, adică fără a fi el însuși angajat în acțiune. Într-adevăr, lupta despre care e vorba simbolizează acțiunea, într-un mod cu totul general, sub o formă apropiată naturii și funcțiunii [celor din casta] *kṣatriya*, cărora le este în mod special destinată cartea⁷; câmpul de bătălie (*kṣetra*) este domeniul acțiunii, în care individul își desfășoară posibilitățile; și această acțiune nu afectează în niciun fel ființa principială, permanentă și imuabilă, ci privește doar „sufletul viu” individual (*jīvātman*). Cei doi urcați în același car de luptă sunt deci echivalenți celor două păsări despre care se vorbește în *Upaniṣade*: „Două păsări, tovarășe inseparabil unite, stau pe același arbore; una mănâncă fructul arborelui, cealaltă privește fără să mănânce”⁸.

Aici, de asemenea, cu un symbolism diferit pentru a reprezenta acțiunea, prima este *jīvātman*, iar a doua *Ātman* necondiționat; la fel e cu „cei doi ce au intrat în peșteră”, despre care e vorba într-un alt text⁹; și dacă aceștia sunt întotdeauna strâns uniți, e pentru că, într-adevăr, ei nu sunt decât unul în raport cu realitatea absolută, căci *jīvātman* nu se distinge de *Ātmā*

decât în mod iluzoriu.

Mai există pentru a exprima această unire, tocmai în raport direct cu *Ātmā-Gītā*, un termen deosebit de remarcabil: *Naranārāyana*. Se știe că *Nārāyana*, „Cel care merge (sau care e purtat) pe ape”, e un nume al lui *Vișnu*, aplicat prin transpoziție lui *Paramātman* sau Principiului suprem, precum am spus mai sus; apele reprezintă aici posibilitățile formale sau individuale¹¹. Pe de altă parte, *nara* sau *nri* este omul, ființa individuală ca aparținătoare speciei umane; și e locul să remarcăm strânsa relație ce există între acest termen și *nāra*, care desemnează apele¹²; aceasta ne-ar antrena de altfel prea departe de subiectul nostru. Astfel, *Nara* și *Nārāyana* sunt individualul și respectiv Universalul, „eul” și „Sinele”, starea manifestată a unei ființe și principiul său non-manifestat; ei sunt reuniți indisolubil în ansamblul *Naranārāyana* și au fost descriși uneori ca doi asceți ce trăiesc în Himālaya, fapt ce amintește în special de ultimul dintre textele *Upanișadelor* menționat mai înainte, în care „cei doi ce au intrat în peșteră” sunt desemnați în același timp ca „locuind pe cel mai înalt pisc”¹³. Se spune la fel că, în același ansamblu, *Nara* este Arjuna, iar *Nārāyana* este Krișna; cei doi urcați în același car de luptă sunt întotdeauna, sub un nume sau altul și oricare ar fi formele simbolice folosite, *jīvātman* și *Paramātman*.

Aceste indicații vor permite înțelegerea sensului interior al *Bhagavad-Gītei*, față de care toate celelalte nu sunt în definitiv decât aplicații mai mult sau mai puțin contingente. Acest lucru e adevărat mai ales în sensul social, în care funcțiile de contemplație și de acțiune, raportându-se la supra-individual și respectiv la individual, sunt considerate ca fiind cele ale brāhmanului și ale kṣatriya¹⁴. Se spune că brāhmanul este tipul ființelor fixe sau imuabile (*sthāvara*), iar kṣatriya al celor mobile sau schimbătoare (*jangama*)¹⁵; se poate observa ușor analogia existentă între aceste două clase de ființe, pe de-o parte și, pe de altă parte, personalitatea imuabilă și individualitatea supusă schimbării; și aceasta stabilește imediat legătura între acest sens și precedentul. În afară de asta, chiar unde e vorba în special de kṣatriya, vedem că acesta, dat fiind că acțiunea e funcția sa proprie, poate simboliza individualitatea oricare ar fi ea, angajată de asemenea în acțiune prin înseși condițiile existenței sale, în timp ce brāhmanul, datorită funcției sale de contemplație sau cunoaștere pură, reprezintă stările superioare ale ființei¹⁶; și astfel s-ar putea spune că orice ființă are în ea însăși brāhmanul și kṣatriya, dar cu predominanța uneia sau alteia dintre cele două naturi, după cum tendințele sale o îndreaptă cu predilecție spre contemplație sau acțiune. Se vede de aici că importan-

ța învățaturii conținute în *Bhagavad-Gītā* e departe de a se limita la [cei din casta] kṣatriya, înțelegi în mod propriu, deși forma sub care este expusă li se potrivește în mod particular; și dacă occidentalii, la care natura lui kṣatriya e mult mai frecvent întâlnită decât cea a brāhmanului, ar reveni la înțelegerea ideilor tradiționale, o asemenea formă le-ar fi fără îndoială cel mai ușor accesibilă.

Traducere de **Daniel HOBLEA**

* Text publicat inițial în revista *Voile d'Isis*, martie 1930 (cap. V din partea a doua a volumului *Metafizică și cosmologie orientală*, Ed. Herald, București, 2005, trad. de Daniel Hoblea).

² *Autoritate spirituală și putere temporală* (trad. de Daniel Hoblea, Ed. Herald, București, 2010), cap. V.

³ Amintim că cele două *Itihāsa*, adică *Rāmāyana* și *Mahābhārata*, făcând parte din *Smṛiti*, deci având caracterul de scrieri tradiționale, sunt cu totul altceva decât simple „poeme epice”, în sensul profan și „literar”, cum le vād îndeobște occidentalii.

⁴ Există o anumită înrudire, care poate predispuce la confuzie, între rădăcinile *bhaj* și *bhuj*; aceasta din urmă, al cărei sens primar este cel de „a mânca”, exprimă mai ales ideile de plăcere, posesiune, fericire; dimpotrivă, în prima și în derivatele sale, ca *bhaga* și mai ales *bhakti*, ideile predominante sunt cele de venerație, adorație, respect, devotament sau atașament.

⁵ Budiștii dau firește acest titlu lui Buddha, iar jainiștii [sfînților lor numiți] *Tirthankara*.

⁶ Vom reveni în special, pentru acesta și pentru ce va urma, la considerațiile pe care le-am expus în *L'Homme et son devenir selon le Vedānta* (ed. rom., René Guénon, *Om și devenirea sa după Vedānta*, trad. Maria Ivănescu, Ed. Antet, 1995; n.t.).

⁷ E de notat că acest sens e la fel, într-un mod foarte exact, cel al concepției islamice despre „războiul sfânt” (*jihad*); aplicația socială și exterioară nu este aici decât secundară, fapt arătat clar prin aceea că ea constituie doar „micul război sfânt” (*jihad seghir*), pe când „marele război sfânt” (*jihad kebir*) este de ordin pur interior și spiritual.

⁸ *Mundaka Upanișad*, *Mundaka* 3, *Khanda* 1, śruti I; *Śvetāśvatara Upanișad*, *Adhyāya* 4, śruti 6.

⁹ *Katha Upanișad*, *Adhyāya* 1, *Valli* 3, Śruti 1. – „Grota” nu este altceva decât cavitatea inimii, care reprezintă locul nirii individualului cu Universalul sau a „eului” cu „Sinele”.

¹¹ În tradiția creștină, mersul lui Hristos pe ape are o semnificație ce se raportează la același simbolism.

¹² Poate, la greci, numele de Neree sau Nereide, nimfele apelor, nu e lipsit de legătură cu sanscritul *Nārā*.

¹³ Există aici o indicație a raporturilor simbolice între peșteră și munte, la care am avut ocazia să facem aluzie în *Le Roi du Monde* (ed. rom., René Guénon, *Regele Lumii*, trad. Roxana Cristian și Florin Mihăescu, Ed. Rosmarin, București, 1994 – n.t.).

¹⁴ Acest punct de vedere l-am dezvoltat în special în *Auto-ritate spirituală și putere temporală*.

¹⁵ Ansamblul ființelor este desemnat uneori prin compusul *sthāvarajangama*.

¹⁶ De aceea brāhmanul este desemnat ca un *Deva* pe pământ, *Deva* corespunzând stărilor supra-individuale sau informale (deși încă manifestate); această desemnare, riguros justă, pare a nu fi fost înțeleasă niciodată de occidentali.

Cetatea aurită

(Techergheli sălăjene 5)

GYÖRFI-DEÁK György

Sălajul este supranumit adesea „județul bisericilor de lemn”. Pe văile Agrijului, Almașului, Barcăului, Crasnei, Sălajului, Someșului, există zeci de motive întemeiate pentru a susține acest „titlu” neobișnuit, contestat de către unii dintre vecinii noștri maramureșeni. Să fie fără supărare, pentru că și ei sunt harnici ctitori de așezăminte închinare Domnului, măiastru „încheiate” din bârne cioplite și tăiate cu multă pricepere, iar hotarele județelor se schimbă tot timpul, deodată cu stăpânirile și astfel încurcă comparațiile statistice riguroase.

Am putea chiar să schimbăm acest supranume, deoarece, în același areal geografic, alături de bisericile de lemn, găsim și o mulțime surprinzător de mare de cetăți medievale, cu ruine mai mult sau mai puțin impozante. E adevărat că nu știm prea multe despre ele, deoarece în ultima perioadă a Evului Mediu, după inventarea tunurilor, fortificațiile și-au pierdut utilitatea și însemnătatea. **Legendara aură de invincibilitate a pălit**, poveștile de vitejie sau de dragoste neconsemnate la timp pe hârtie au fost date uitării. Localnicii s-au bucurat că au scăpat de corvoada întreținerii zidurilor și de obligativitatea hrănirii garnizoanei. Amintirea acelor vremuri de demult zace acum în hrisoave și cronici colbuite. Să ștergem praful de pe ele și să le cercetăm curioși, întru folosul generațiilor viitoare.

Unele dintre cetăți, precum cea din Șimleu Silvaniei, se găsesc chiar în buricul târgului. Iată cea mai bine conservată construcție dintre toate fortărețele Țării Silvaniei, poate și datorită faptului că a fost reședința principilor Báthory, familie care a dat Poloniei și Lituaniei un rege (Báthory István, 1575-1586). În prezent, din sistemul defensiv asediat în repetate rânduri de turci, tătari, lefegii imperiali, cătane împărătești și „rebeli” curuți au rămas pavilionul porții, cu două nivele deasupra gangului boltit, două turnuri, un bastion și o parte din zidurile de apărare.

Castelul din Cehu Silvaniei, una dintre citadelele războiului antihabsburgic de pe vremea principelui Rákóczi, a nimerit să fie ridicat într-un loc mai retras, acum cu totul neglijat de autoritățile locale. Un ziarist care a vizitat zona în urmă cu câțiva ani scria că ruinele au fost părăsite până și de fantoma primului castelan, Drágffy János din Beltiug, al cărui testament reprezintă totodată și un veritabil act de întemeiere.

Alte construcții se înalță plasate strategic pe dealurile aflate în preajma unor căi de comunicație importante: cetatea Almașului de pe drumul Clujului, ceta-

tea Valcăului din partea superioară a râului Barcău, cetatea Cheudului de pe Valea Someșului. Turnurile zvelte, dărăpănate și zidurile groase, făcute să reziste la ploile de săgeți, gloanțe și ghiulele slobozite de inamici, se află acum în mijloc de codru și înfruntă solitare trecerea anilor și nepăsarea contemporanilor.

În cartea „Turism cu manualul de istorie”, Dumitru Almaș nota că în Almașu „se află ruinele unei cetăți medievale, construită în 1249-1278”, „una dintre cele mai puternice cetăți din Ardeal în perioada evului mediu”. Între 1545-1546, cetatea a aparținut lui Petru Rareș, cel mai vrednic dintre succesorii lui Ștefan cel Mare. O jumătate de secol mai târziu, în timpul Contrareformei, generalul Basta a asediat-o și le-a oferit apărătorilor libertatea în schimbul predării fortăreței, dar în cele din urmă mercenarii puși pe jaf n-au respectat înțelegerea și i-au omorât pe locuitori.

Multe povești sunt legate și de ruinele Valcăului (Sub-Cetate). Când au năvălit tătarii, oamenii din regiune s-au retras între zidurile cetății. Când i s-a părut că dușmanul s-a retras, o femeie din Nușfalău a îndrăznit să se întoarcă acasă ca să coacă pâine. Abia a frământat aluatul, că a auzit un tropot de cal în fața casei. A ieșit afară, unde o aștepta un călăreț mongol cu sabia scoasă, gata să-i secere căpățâna. Gospodina l-a rugat să-i scape viața și, în schimb, i-a promis că îi va da toată averea casei, ascunsă într-o cadă mare, plină ochi cu apă. Când tătarul a început să cotrobăie prin butie, femeia l-a apucat de picioare și l-a răsturnat înăuntru, unde ticălosul s-a înecat.

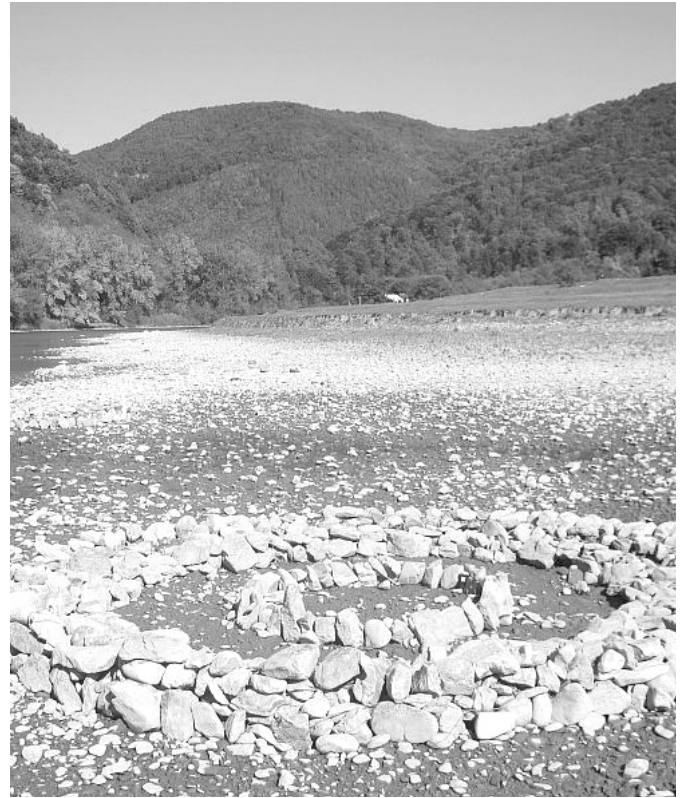
Cetatea Cheudului se află pe o ieșitură sudică din coasta Dealului Mare și este scăldată toată ziua de razele soarelui. Probabil că reflexia lor i-a dat numele ungueresc de Aranyosvár, adică „Cetatea de Aur”, „Cetatea Aurită”. Unii au încercat să derive numele de Cheud din... germanul (!?) „kew”, care, în opinia dumnealor, ar fi trebuit să aibă înțelesul de „piatră”. Credeam că, de la Einstein citire, tot poporul știe că „stein” înseamnă piatră, bolovan, stâncă. „Kew” este scrierea veche, fără diacritice, a unguerescului „kö”. La fel de aiurită este și etimologia derivată din „köd”, adică „ceață”, care se scrie cu un „ö” scurt. Petri Mór notează: „Kööd”. Diferite alte forme consemnate de-a lungul istoriei: Kew 1475, Kewd, Keud 1515, Keod 1512, Köd 1526, Keodh 1537, Kewd 1543, Kwd 1545, Keöd 1549, Cheold, Köld 1555, Keoed, Kewld 1570, Keood 1579, Teudu 1733, Cheudu. În maghiară, „odú” înseamnă „încăpere mică”, „cămăruță” (din turcul „oda”, de unde și românescul „odaie”) sau „viziună”,

„bârlog” („odvas fa” = arbore scorbuos), deci „kõodú” ar putea fi o văgăună, o vale strâmtă, cu o singură ieșire, înconjurată de pereți golași de piatră, un sălaș tipic haiducesc. De altfel, poporul îi spune „Cetatea lui Pintea”.

Au fost și cetățui fără noroc, care așteaptă să ne aducem aminte de ele, să le scoatem la lumină și să le punem în valoare. Cetatea Coșeiului a fost făcută una cu pământul încă cu mult înainte de instaurarea administrației austriece în Ardeal. Rolul ei în sistemul defensiv nord-vestic a fost preluat de surata din Hodod, comună aflată azi în județul Satu Mare. Zidurile groase de 3 metri ale fortificațiilor din Chieșd, ridicate la joncțiunea celor două văi din localitate, au apărut cu prilejul unei alunecări de teren, provocate de un cutremur. Petri Mór amintește existența altor ruine pe culmea unui deal înalt din Valea Pomilor. Tot el indică un alt toponim „Várdomb” (Dealul Cetății) în Zalnoc. Sătenii i-au povestit că în turla bisericii de piatră din Marca stăteau străjerii de pază, deoarece ea se afla la intrarea în fortăreața de acolo. În Stârciu, fragmentele de zid de pe Dealul Secuiului fac parte dintr-un turn construit de romani, dar legendele locale susțineau că ar fi fost parte a unui castel medieval întărit, unde cândva s-a refugiat însuși regele (nu se știe care) și și-a ascuns tezaurul, căutat zadarnic de către revoluționari în 1848. Petri Mór mai amintește locuri similare din Halmășd, Leșmir, Bălan, Chendrea, Păușa etc., însă nu se ferește să-și exprime anumite rezerve: „Oricâte ruine se găsesc, oamenii din popor povestesc cu plăcere că ele ar fi rămășițele unei cetăți, locuită îndeobște de uriași.”

În sâmbăta dinainte de ziua Sfântului Francisc din Assisi, prietenii m-au invitat să explorăm Cetatea Aurită de la Cheud și Cheile Țicăului. A devenit oarecum o tradiție ca în preajma acestei sărbători, când, deși vremea este încă destul de caldă, toamna începe să-și etaleze întreaga paletă de culori, să facem o ieșire în natură. În plus, anul acesta amicul Széll Sándor și-a completat „arsenalul” cu o serie de obiective fotografice și filtre profesionale, așa că pofta de a pune razele soarelui să graveze imagini cât mai spectaculoase a crescut exponențial.

Cheile Țicăului reprezintă ultima strâmtoare a râului Someș, situată între Benesat și Țicău (pe malul stâng) ori între Cheud și Chelița (pe malul drept), situată la granița dintre județele Sălaj și Maramureș. Frumusețea zonei a stârnit dintotdeauna entuziasmul turiștilor. Odată cu apariția albumelor omagiale, ilustrate cu imagini gravate după primele fotografii realizate aici, defileul someșan a fost prezentat de Kincs Gyula în articolul „De la Masivul Bihorului la Munții Rodnei” (A Bihar-hegység a radnai havasokig), publicat în fasciculele seriei „Monarhia austro-ungară în descrieri și imagini” (Az Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képben, 1886-1901). Pictorul Cserna Károly a realizat clișeele grafice, printre care și

o extraordinară imagine a trecătorii, cu drumurile de pe cele două maluri, fără șinele de cale ferată de azi, deoarece porțiunea dintre Jibou și Baia Mare a fost dată în folosință abia la sfârșitul secolului al XIX-lea.

La dus, Sándor a optat pentru traseul Jibou - Someș-Odorhei - Someș-Guruslău - Traniș - Năpradea - Cheud. Am traversat Someșul pe podul aflat la poalele turnului de telecomunicații, unde întotdeauna se găsește cel puțin o mașină trasă pe dreapta, pentru că șoferii se opresc ca să-și umple bidoanele cu apa izvoarelor de acolo, foarte apreciată în regiune. Șoseaua este asfaltată până la Cheud, de unde pornește un drum comunal pietruit, fără denivelări, absolut acceptabil. E o rută deconectantă, de sfârșit de săptămână, fără claxoanele și duduitorul camioanelor cu gabarit depășit sau fluierul și țacănitul trenurilor de pe celălalt mal.

Evident, oriunde e atâta liniște împrejur și curge ditamai râul, locul trebuie să fie trecut imediat pe hărți ca un colțisor al Raiului pescăresc coborât pe Pământ. În umbra imenșilor plopi de pe malul drept, răsar pe tot locul undițe lungi, fixate în crăcane, fumegă focuri aprinse sub ceaunele unde fierbe borșul ori se prăjesc peștii curățați de solzi. Sub oglinda apei, lucesc sticlele de vin sau cutiile de bere puse la răcit. În zonă, ascultarea manelelelor, scâldatul în râu sau aruncatul pietrelor sunt strict interzise. Se vorbește în șoaptă, cu colțul ochiului atent la plute și la strune, în așteptarea capturii secolului.

Cheile Țicăului încep cu o insuliță și se termină cu alta. Am verificat, amândouă se disting pe imaginile de satelit furnizate de Google Earth. Totuși, ele n-au fost trecute pe hărțile iosefine, trasate în perioada 1769-1773, unde se zăresc doar brațele moarte

dinspre Benesat. Aici, întreprinzătorii locali au amenajat niște bazine piscicole, unde dai un ban, dar sigur se agață ceva în cârlig.

Pe drum, în spatele primului loc de pescuit, cel de la intrarea în defileu, se află un izvor captat de silvicultorii din Cehu Silvaniei. Are o apă rece, dulce și limpede. Nu-s prea îndepărtate zilele când apa Someșului era numai o spumă, datorită combinatelor construite în municipiile din amonte. După revoluție, ele au fost închise, dezasamblate, vândute bucată cu bucată la fier vechi. Îmi amintesc și de zilele când ecologiștii și-au construit niște plute din butelii de plastic și au coborât pe firul apei până la Szolnok, ca să atragă atenția și să protesteze împotriva poluării industriale. Criza economică a dat lovitură de grație, coloșii industriali s-au prăbușit. Natura și-a recăpătat frumusețea, însă cu prețul pierderii a mii de locuri de muncă.

Coborâm în aval, unde lunca devine verde și oferă o pășune, porțiune folosită și ca loc de camping, și ca loc de plajă. Este porțiunea preferată de familiștii sosiți cu autoturismele, parcate apoi printre tufișuri, la umbră. Păturile se întind pe iarbă, gospodinele scot coșulețele sau pungile cu mâncare, bărbații pornesc radiourile sau casetofonele. După ce toată lumea se ghiftuiește, adulții încep să joace remmy sau cărți, în vreme ce copiii coboară lângă firul apei, unde-și construiesc castele de nisip sau lansează bărcuțe de hârtie. Noi am adus nuci cu noi, așa că am închipuit niște caravele dolofane din coaja lor. În chip de vele, le-am pus niște frunze de plop și ne-am minunat să vedem cum vântul le împinge în sens contrar curgerii apei.

Alții s-au jucat cu pietrele rotunjite din albia Someșului și le-au așezat în cercuri, simple sau concentrice. Au clădit mici ziduri, înalte de 20-30 cm și cam tot atât de late. Privite de pe pășune, cele largi, de câțiva metri diametru și străbătute de undele apei, seamănă cu portalul din „Stargate”. Altele par niște ținte, deși nimeni nu azvârle ceva înspre ele. Ar putea fi niște incinte magice, folosite în scopuri neclare de vrăjitoarele care dansează despletite (eventual și despuiate) în lumina clarului de Lună. Sau sunt mesele rotunde ale sirenelor din blazonul familiei Wesselényi, adunate la tainic sfat. Dacă aș fi șoim sau vultur și le-aș vedea de sus, de la o înălțime neînchipuit de mare, poate că le-aș asemăna cu ventuzele de pe tentaculele caracatițelor. Au ceva misterios și amenințător în ele. Nu mă mir că pe englezi îi apucă damblaua după ce în holdele pârguite apar peste noapte imagini realizate din spice culcate la pământ.

În partea din aval a locului de camping, departe de ofurile lui Adrian Copilul-Minune și Costi Ioniță, stau alți pescari. Albia începe să se îngusteze, apa devine adâncă și întunecată. De pe versanți, coboară un pârâiaș. E locul unde se găsește, mai retras înspre munte, un alt izvor captat de silvicultori. Într-o poiană înconjurată de pruni, se văd trei case țigănești. În fața

celei dinspre Chelința, este un umbrar din viță de vie și o grădină cu flori, niște buzduci portocalii, lucruri mai rar întâlnite la acest neam de nomazi.

Coborâm în vale, ca să fotografiem cealaltă insuliță, aflată la capătul Cheilor Țicăului. Spre deosebire de Valea Oltului, atât de sugestiv descrisă de Geo Bogza, strămoșia dintre județele nordice are o lungime de doar patru kilometri, ceea ce nu-i răpește din spectaculozitate. Dacă n-ar fi fost celebrul reporter, frate bun cu Radu Tudoran, poate că ar fi venit altcineva și ar fi scris, referindu-se la ultima stavilă de pe cursul blondului Someș:

„Semeți, implacabili, de netrecut, apar Carpații în miazănoapte, umplând cu fruntea lor toată bolta cerului. Și nu sunt doar un perete, ci un întreg sistem de fortificații, alcătuit din metereze masive ce se întrepătrund și se sprijină unele pe altele, urcând tot mai sus, copleșitoare și inexpugnabile.” [Notă: am înlocuit „miazăzi” cu „miazănoapte”, ca să corespundă orientării de la fața locului.]

Pe malul celălalt, fluieră personalul de Baia Mare, semn că e trecut de orele patru. Urmează acceleratul și înserarea, dar noi am dori să vizităm și Cetatea Aurită. Ne urcăm în mașină și, deoarece în buna tradiție a turismului „taie frunză la câini”, nu există nici un panou indicator care să indice cealaltă principală atracție din zonă, cerem îndrumare de la toți localnicii întâlniți în cale.

Poteca spre ruine începe din capătul nordic al Cheudului, dincolo de ultima fâșie arată și de ultima fâneată. În desișul dinspre deal, aproape de drum, se găsește o fântână din tuburi înguste de beton. Se urcă prin stânga ei, cale de 30-40 metri, până apare

o potecă. Se continuă ascensiunea către Vest și, peste câteva minute, la cota 230 m, apar ruinele unei presupuse abații medievale, locuită cândva de călugării benedictini, care au dat și numele satului aflat pe celălalt mal al Someșului, Benesat (în maghiară: Benedekfalva).

Petri Mór, monografist de confesiune reformată, a contestat vehement această legendă locală, dar nu s-a ferit să înregistreze poveștile sătenilor, care susțineau că monahilor de aici le-ar fi plăcut să chefuiască și, printr-un tunel care trece pe sub albia râului, și-ar fi adus femeile din Suplacu pe Someș (în maghiară: Széplak, adică: „Casă/ Așezare Frumoasă”, nume preschimbate apoi în Aluniș), ca să se distreze împreună cu ele. La Țicău ar fi fost „Mânzăria” (în maghiară: „csikó”=„mânz”), la Biușa grânarele (în maghiară: Bőösháza, „Casa Belșugului”), iar la Ardud sediul Ordinului călugăresc. Ce mai, ne-a oferit materia primă pentru un adevărat „Decameron” ardelenesc, a trasat cu multă râvnă calvină schițele din care să compună o frescă a destrăbălării papistașe, pe care apoi le-a șters dintr-o mișcare cu buretele, susținând că Benedict o fi fost țaranul care a întemeiat Benesatul, fără nici o legătură cu așezările ctitorite de cel mai vechi ordin călugăresc, ce poartă numele sfântului protector al Europei.

Este adevărat, impozantele ruine de opt metri înălțime și un metru grosime sunt prea masive pentru a constitui pereții unei biserici. În plus, nu urmează planul arhitectural obișnuit (împărțirea în tindă, navă și altar), iar orientarea este de asemenea atipică, după axa NE-SV. Precum observa preotul și istoricul (deci un expert în rânduielile bisericești) Bunyitay Vince în cartea „Monumente sălăjene medievale” (Szilágy megye középkori műemlékei, 1887): „cel mai ciudat este faptul că templul nu avea un altar, deci nici arcul ce-l desparte de naos”. El a presupus că fortificațiile ar fi constituit un avanpost întărit, unde ar fi locuit călugării, iar slujbele religioase s-ar fi ținut într-o capelă amenajată separat.

Mai sus, în vârful, la cota 310 m, stau șanțurile „Cetății lui Pinte”, care înconjoară o fortificație de 75 x 10 m, orientată pe aceeași direcție ca și ruinele de jos. În realitate, ele au fost săpate cu mult înainte de războiul principelui Rákóczi cu austriecii (1703-1711), ba chiar înainte de năvala tătarilor (1241). În momentul când regii Ungariei au dobândit controlul asupra ocnelor de la Dej, ei au creat o infrastructură menită să protejeze importanțele venituri obținute din comercializarea sării. Din păcate, atacul hoardelor conduse de Batu Khan a distrus multe documente. Nu știm ce ordin cavaleresc a întemeiat „Cetatea de Aur” sau „Cetatea Aurită”, dar cu siguranță că vitejii jurați să ducă o viață curată stăteau de pază la intrarea în Cheile Țicăului și-i protejau pe cei puși să vămuiască întru beneficiul regelui plutele sau carele cu sare sosite din susul Someșului. O parte din vamă

le revenea călugărilor din vecini și servea la acoperirea cheltuielilor pentru necesitățile curente. Dar nu numai tătarii poartă vina dispariției abației de la gura strâmtorii. Multe mănăstiri ardelenesti au fost jefuite și distruse după trecerea populației la Reformă. Ele au supraviețuit numai în Secuime, unde locuitorii au rămas de confesiune catolică și le-au protejat.

Primul castelan amintit în acte (1341) se numea Thompus (Toma?), al cărui slujitor Petrus, fiul lui Raphael, l-a reprezentat într-un litigiu stârmit de trecerea domeniilor cetății Valcău în posesiunea comitelui Dáncs (Danciu?) și a urmașilor săi. Thompus clădise o moară în Crișeni (Czigányvaja), care, în urma noului act de înzestrare, ar fi urmat să devină proprietatea „vecinilor” săi. În 28 septembrie 1350, călugării din Mănăstur au eliberat copia unui act solicitat de „Magister Dominicus dictus Machka castellanus de Aranyas”. Lor le-a urmat Vásárhelyi Gerő, al cărui fiu a depus mărturie în 1388 că domeniul cetății cuprindea satele Moțiș, Sălsig, Someș-Guruslău și Turbuța, ocupate abuziv de castelanii din Chioar.

Pe blogul „Cheud și cheudenii”, Aurel V. David susține că numele de Oronos (Aranyos) ar fi provenit, ca și în cazul Arieșului, de la „numele pârâului care poartă aur”. Exploatarea aurului constituia, de asemenea, un monopol regal, deoarece numai suveranul avea dreptul să-și imprime chipul, efigia, pe monede, lucru interzis chiar și unora dintre principii vasali. Din câte știm, singurul loc unde se spăla aur pe Valea Someșului se găsea la Băbeni (numele unguresc e cât se poate de sugestiv: Aranymező, adică „ogorul, câmpia de aur”). Întrucât Petri Mór a discutat pe îndelete argumentele pe baza cărora a identificat Cheudul cu cetatea Aranyos din vecinătatea Benesatului, îl vom îndrepta pe cititorul curios către prima parte a volumului II din monumentală monografie a comitatului Sălaj.

La întoarcere, în Someș-Guruslău am cotit la stânga și am urcat pe lângă grădinița și fostul sediu C.A.P. din localitate înspre Husia, sat aparținător de Jibou. Aici, drumul de legătură cu centrul administrativ a fost recent asfaltat. Sándor a reușit să surprindă câteva instantanee extraordinare cu Soarele apunând în spatele bisericeții de lemn din localitate, dar n-a mai avut suficientă lumină ca să fotografieze adecvat și rustica fântână cu cumpănă din vale. Zece minute mai târziu, treceam Someșul pe „Micul Golden Gate”, noul pod de la Rona. Pe cerul înroșit, părăsit de astrul diurn, turnul Grădinii Botanice se profila ca turla cristalină a bisericii Sfântul Anton de Padova din Baia Mare. Și mi-am adus aminte de coliba din Camposampiero, peste drum de castelul contelui Tiso, locul unde Pruncul Sfânt i s-a așezat călugărului franciscan în brațe. Oare ce-ar fi zis Petri Mór dacă ar fi văzut această minune?

Nicolae Prelipceanu s-a întors acasă

Carmen ARDELEAN

Onorând invitația lui Daniel Săuca, directorul Centrului de Cultură și Artă Sălaj, și a scriitorului Flavius Lucăcel, Nicolae Prelipceanu n-a făcut decât să se întoarcă acasă. Printre prieteni mai vechi sau mai noi, știuți sau...mai puțin știuți. În locul în care, în prag de primăvară, în urmă cu mai bine de o jumătate de secol, mergea desculț (pentru a fi „în rând cu lumea”). Spre școală. La Crasna. Pentru a învăța să scrie. Și a fost cu folos!

Fiecare intervenție, a amfitrionilor sau a celor din public, n-a făcut decât să confirme că redactorul-șef al revistei literare „Viața Românească” e legat, prin multe și (până mai ieri) nebănuite fire, de oameni și locuri din Sălaj, fapt ce a pus întregul eveniment sub semnul evocării, al rememorărilor, al confesiunilor făcute pe un ton plăcut nostalgic.

Conform „cutumelor” de care se face „vinovat” organizatorul principal al evenimentului, criticul și poetul Marcel Lucaciu, alături de poetul și criticul Viorel Mureșan au prezentat, în registre diferite - grav și anecdotic -, câteva „fețe ale modernității” lui Nicolae Prelipceanu. Așa cum au obișnuit deja publicul fidel, cei doi oameni de litere au mizat pe efectul discursurilor (perfect) complementare: solemn, riguros, aplicat, versus anecdotic, autobiografic-biografic, savuros prin ineditul mărturisirilor.

Intervenția lui Marcel Lucaciu, avizat periplu exegetic, a conturat universul liric al poeziei lui Nicolae

Joi, 26 ianuarie 2012
Sala Porolissum a Consiliului Județean

Consiliul Județean Sălaj
Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
și scriitorul Flavius Lucăcel

ORGANIZEAZĂ

LECTURĂ PUBLICĂ

Nicolae Prelipceanu

Redactor-șef al revistei „Viața românească”

Data: Joi, 26 ianuarie 2012, ora 16⁰⁰
Loc: Sala Porolissum a Consiliului Județean Sălaj

SPONSORI: SARMIS • UJS CARTEL ALFA - FILIALA SĂLAJ
GRIFF HOTEL • TIME OUT • BASARAB IMPORT-EXPORT

CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
Zalău, str. Unirii nr. 7, www.caietesilvane.ro, Tel/Fax: 0260 612 870

Prelipceanu: de la temele și motivele literare dominante, la particularitățile stilului. Un imaginar liric insolit, o poezie ce iese de sub jugul istovitor al formulelor consacrate și face ca poetul să se detașeze de cunoscutele direcții ale generațiilor literare '60 și '70 (perioada debutului liric).

Despre „amintiri din junețe” a fost vorba în intervenția lui Viorel Mureșan, căci cunoscutul poet a evocat, cu haz, momentul primei întâlniri „literare” cu Nicolae Prelipceanu, redactor, pe atunci, al „Tribunei” clujene. Moment deopotrivă fast și... nefast. „Providențiala, fericita întâlnire” ce s-a concretizat prin publicarea unor versuri semnate Viorel Mureșan a stârnit însă ecouri...sonore în presa literară: marele Șerban Cioculescu a scris despre amândoi „pentru prima și ultima dată”, cum mărturiseau, vizibil amuzați, „împricinații”. E adevărat, deloc onorant, dar...ce mai contează când e vorba despre Șerban Cioculescu? În aceeași notă s-a desfășurat și prezentarea activității de gazetar a invitatului, căci s-a dovedit că, uneori, informațiile de ordin biografic pot căpăta o alură romanțată chiar ...în timpul vieții autorului, fapt ce a pregătit, prin starea de spirit pe care a declanșat-o, electrizanta intervenție lirică și confesivă a celui care a urmat primii ani ai școlii primare în Crasna.

De fapt, autorul ce semnează excelenta antologie *Ce-ai făcut în noaptea Sfântului Bartolomeu* a menținut permanent legătura cu auditoriul, chiar de la începutul evenimentului când, deopotrivă plăcut impresionat și contrariat de numărul reprezentanților tineri din rândul publicului, a afirmat: „Cine a fost adus aici cu forța este rugat să plece!”.

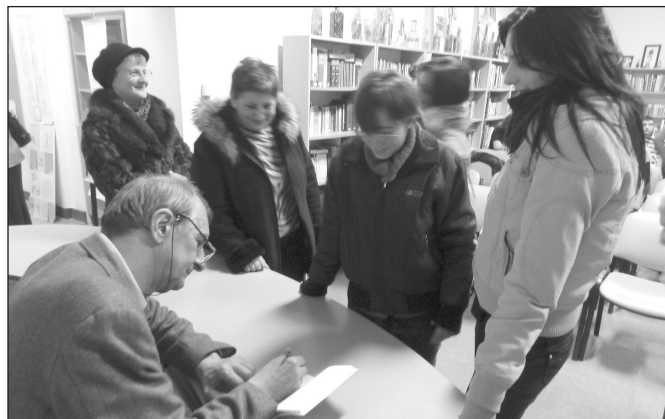
Tot ce a urmat a dovedit că, deși invitat al evenimentului, Nicolae Prelipceanu s-a simțit mai conformabil în postura de mediator al discursurilor, de amfitrion spiritual. Iar când *Portret sumar al unui necunoscut de altădată, Ce-ai făcut în noaptea Sfântului Bartolomeu, Un poem american cu poeți americani de al-*

tădată și cu mine - cel care știam despre ei au început să răsune-fără microfon-, am avut, în corpore, imaginea creatorului. Sublimată de lectura poemului *Ion de la gară*.

Și pentru că dublul, chiar triplul statut al autorului (poet, prozator, gazetar) impunea o întrebare firească - preferă autorul vreuna dintre ipostaze?-, poetul Viorel Tăutan, care a mărturisit, vizibil emoționat și încântat, că a început să scrie ȘI datorită lui Nicolae Prelipceanu, și-a permis s-o formuleze, deschizând, involuntar, un subiect care s-a dovedit a fi o „cutie a Pandorei”: „Ziaristica distruge vocația literară”, a mărturisit Nicolae Prelipceanu, pe un ton marcat de regretul celui care a avut de ales, după 1990, între două mari iubiri.

În ciuda „valorilor” vieții, înainte sau după 1990, Nicolae Prelipceanu nu și-a putut da demisia dintr-o singură funcție. Mai precis, nu a putut renunța niciodată la ceea ce aș numi „profesiunea lui, literatura”.

Dialogul realizat de Daniel Săuca cu domnul Nicolae Prelipceanu de la emisiunea „Transilvania culturală” poate fi vizionat pe <http://salaj.transilvania-tv.ro/transilvania-culturala-radio-transilvania/2688>.

Utopologia totalitarismului

Franciscus GEORGIUS

În vara anului 2012, vom sărbători 100 de ani de la venirea pe lume a lui Nicolae Steinhardt. A doua și adevărata naștere a „monahului de la Rohia” a fost în 15 martie 1960, când, în temnița de la Jilava, unde fusese închis pentru că refuzase să depună mărturie împotriva lui Constantin Noica și Dinu Pillat, ieromonahul basarabean Mina Dobzeu l-a botezat și l-a împlinit suflutește, arătându-i că „pentru a ieși dintr-un univers concentraționar există soluția (mistică) a credinței”. Este numai un caz din zecile prezentate în capitolul „Memorialistica închisorilor” din volumul „Literatura rezistenței la totalitarism” (Editura EIKON, Cluj, 2011), unde Imelda Chința parcurge și analizează mărturiile ale „încercaților vremii” din anii terorii comuniste.

Cartea prezintă interes și pentru rubrica „Estetica imaginarului”, deoarece secțiunea intitulată „Totalitarismul – ca formă de manifestare a absurdului” conține abordări inedite pentru cercetătorii interesați de evoluția și receptarea literaturii științifico-fantastice. Citim aici o prezentare istorică (Totalitarismul de la utopie la distopie), un fascinant și bine documentat studiu de caz (Concept și model utopic platonician în scrierile de ficțiune) și o particularizare „unicornă” (Totalitarismul - formă a absurdului absolut). Miza meticolosului demers analitic este considerabilă și în nici un caz nu poate fi vorba despre „un simplu joc de artificii colorate la o dramă cu mult mai mulți actanți”, crochiu în stil călinescian, prin care, într-o semnalare din „Observatorul Cultural”, Cristina Manole încearcă să agațe iluzia unui pește în noțiunea de cârlig, pe baza principiului: „Întreaga lume e un acvariu și noi toți înotăm prin ea.”

În cele 60 de pagini dedicate acestei părți, Imelda Chința fructifică în mod sintetic stufoasa bibliografie trecută la sfârșitul lucrării. După definirea conceptului de utopie, se apelează la lucrarea profesoarei engleze Ruth Levitas, „Reconstituirea imaginărilor a societății”, pentru crearea unei taxionomii operaționale: „anti-utopie” (text care pune sub semnul întrebării morala, practica sau validarea unei utopii), „distopia” (utopia negativă), „eutopia” (țara izvoarelor din care curge lapte și miere) și „heterotopia” („celălalt loc”, un concept inedit, un fel de „lădiță cu nisip” pentru experimente imaginare: „un melanj de escapism utopic și de transformare a unor ipoteze în realitate”). Utopiile pot fi economice, politice sau istorice, religioase (la noi, vezi etnografia ortodoxă propovăduită de Nichifor Crainic), tehnologice sau științifice. Se infirmă teza dispariției utopiilor pozitive, pe baza cronologiei propuse în articolul „Teme ale ficțiunii utopice engleze dinainte de Wells” de Lyman Tower Sargent și este citat Darko Suvin cu scopul de a propune o definiție alternativă actualizată. Sunt prezentate și discutate contribuțiile lui Sorin Antohi (Utopica.

Studii asupra imaginarului social) și Alexandru Ciorănescu (Viitorul trecutului). Subsecțiunea dedicată distopiei, privită ca „umbră a utopiei literare” (Tom Maylon), constituie totodată o fundamentare teoretică și o examinare pe toate fețele a monadei „utopie/distopie” (în registru „apolinic/dionisiac”).

Toate scrierile distopice derivă din „Republica”, dialogul unde filosoful grec Platon analizează guvernarea cetăților, „aspectată tacit în sistemele de justificare a societății totalitare din secolul al XX-lea”. De fapt, Platon preia o anecdotă povestită de Herodot, unde Trasibul din Milet îl sfătuiește pe Periandru din Corint să taie spicele cele mai înalte dintr-un lan de grâu și să guverneze liniștit într-o societate nivelată cu forța. În capul operelor literare prezentate, stă „Utopia” lui Thomas More, în lectura lui André Prévost. Cât de diferită este ea de „Fahrenheit 541” a americanului Ray Bradbury, „carte ce stă sub semnul focului devenit simbolul distructiv al epurării civilizației de morbul culturii și cunoașterii”. Literatura română cuprinde o serie de opere unde fie apar elemente distopice, numite „bruioane” de George Achim, precum „Orgolii” de Augustin Buzura, „Scaunul singurătății” de Fănuș Neagu, „Noaptea de Sânziene” de Mircea Eliade, fie sunt distopice în întregime, ca și „Galeria cu viță sălbatică” de Constantin Țoiu, „Lupul și catedrala” și „Adio, Europa!” de Ion Desideriu Sîrbu.

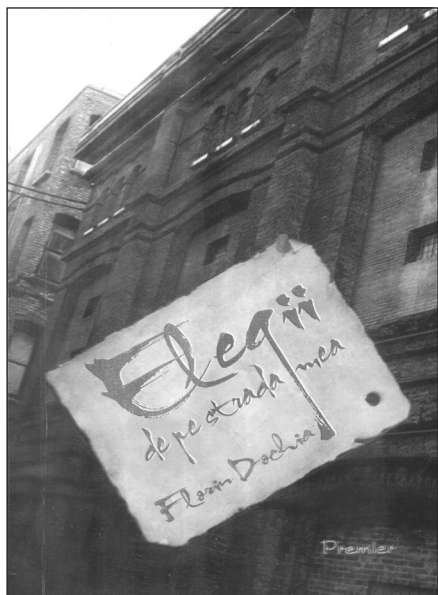
Totalitarismul reprezintă și subiectul tratat de Eugen Ionescu în cunoscuta piesă „Rinocerii”. Inspirată de „Metamorfoza” lui Kafka (a nu se confunda cu „Metamorfozele” lui Ovidiu!), piesa înfățișează „o societate purgată de viața interioară, lipsită de libertate, un univers haotic, incomprehensibil, atins de morbul anxietății, nesiguranței, disperării, apatiei și cinismului”.

Următorul capitol, „Experiențe cubaneze”, a stărnit entuziasmul tuturor comentatorilor. Potrivit lui Vasile Gogea, el reprezintă „partea cea mai originală, inedită în bibliografia românească a temei și în care se concentrează valoarea specifică, ce individualizează lucrarea tinerei cercetătoare”. Cristina Manole i se alătură: „Am un vag sentiment că Imelda Chința și-a descoperit tema abia în partea finală a lucrării, unde destinul unui om, dar și atitudinea sa exemplară dau un contur real la ceea ce numim în România, cam fulguros și lipsit de consistență, rezistență prin cultură.”

Studiul Imeldei Chința este un exemplu al modului cum o temă socotită până acum ca fiind apanajul unui domeniu singular, precum eseistica sau istoria literaturii science-fiction, poate fi abordată dintr-un punct de vedere inedit, interdisciplinar, cu un real câștig pentru cititori și specialiști. Dragă „Literatura rezistenței...”, bine ai sosit în bibliografia generală dedicată distopiilor!

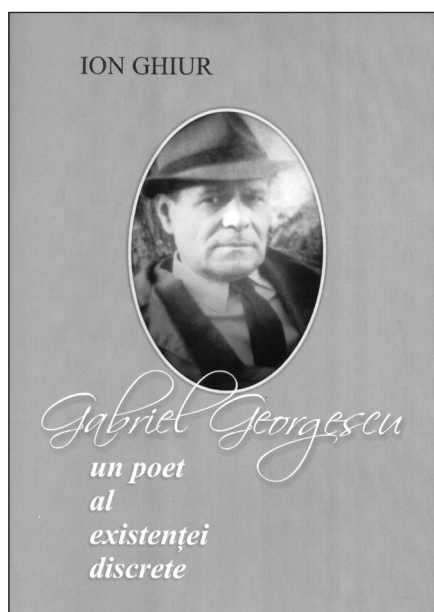
Malaxorul de februarie

■ **Florin Dochia, *Elegii de pe strada mea***, Ed. Premier, Ploiești,

2011. Autorul despre el însuși: „Când m-am născut, secolul trecut împlinea cincizeci de ani. Nu cred că acest lucru i-a influențat cu ceva dezvoltarea ulterioară. S-a sfârșit deplorabil, fără împliniri notabile (...). Eu aparțin secolului în care au murit utopiile. Aparțin secolului care a căscat prăpastia între viața interioară și aceea exterioară a ființei umane, amplificând schizofrenia civilizației. Ruptura e în fiecare dintre noi, fie că o recunoaștem, fie că nu”. Și un fragment din *Elegia a 36-a: poduri și semne*, care încheie volumul: „Ceea ce vezi, femeie, tocmai a fost și nu se mai/ întoarce, plini de cicatrice, de semne/ îndemne, am coborât de pe ruguri și/ n-avem drept la masca suferinței, suntem/ condamnați să privim înainte spre viitura/ de viitor care amenință să ne răstoarne/ convingerile, să repete fără oprire/ waterloo-uri peste waterloo-uri pentru/ acest imperiu al decadenței, al singurătății/ al umbrelor pierdute, al speranțelor strivite/ de pașii unor armate fantomatice care ne/ bântuie nopțile, ne bântuie visele, ne/ umplu ochii deschiși spre nicăieri”.

* **Ion Ghiur, *Gabriel Georgescu – un poet al existenței discrete***, Ed. Citadela, Satu Mare, 2011. Aflăm, din postfața lui Aurel Pop, directorul editurii, că „manuscrisul acestei lucrări a fost întocmit pentru obținerea gradului I de către profesorul și poetul Ion Ghiur în anul 1983”, în fața unei comisii prezidate de Mircea Zăciu. Lucrarea a fost notată cu zece, ea întrunind, în aprecierea comisiei, „calitățile unei restituiri consacrate unei personalități mai puțin cunoscute și valorifică date de arhivă în spiritul unei lecturi comprehensive, moderne”. Despre personalitatea celui evocat, Gheorghe Grigurcu, citat la începutul volumului, scria în 1979, în *Poeți români de azi*: „Pe nedrept uitat (deși s-a bucurat de

prețuirea unui Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Perpessicius), Gabriel Georgescu e una dintre vocile poetice cele mai interesante afirmate la noi după anii '30". Felicitări colegilor de la Satu Mare pentru editarea acestui volum!

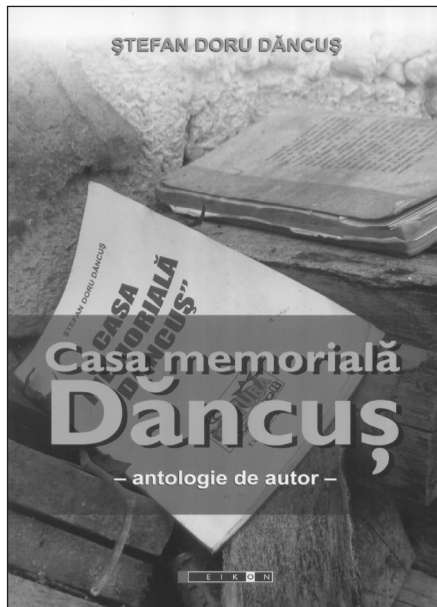
■ **Florina Zaharia, *Eua***, Ed. Paralela 45, 2010. O mărturisire a poetei despre acest volum, spectaculoasă ca și poezia ei: „*Eua* e cartea pe care o scriu de patrusute-

cincizecișapte de zile din care o sută și ceva am abandonat-o. Am ascuns-o. Am uitat. Despărțirea ne-a tăiat în două. Ne-am împăcat again. Jumătăți de lumi și povești. Bătălie mare între eul biografic și eul auctorial. Sânge și cuțit înfipt. Angoasă, infinit și revoltă. Cochetărie țintită pe apetitul bărbaților. Da, și? *Eua* are trup, are pretenția de a se pierde pe sine în lupte mute pentru a putea povesti totul. Dar eu? Ce raționamente poetice urcă pe scena minții mele pentru a rivaliza cu fantasmalele trecutului biografic? Nu vreau să răspund, caut repede un alt loc, un alt gând. Sunt cu adevărat în altă parte. Cu travaliul în mine. Ar trebui să mă desprind, exact ca o bucată de spate gol pe care-am crescut butonașele cu simțuri. Să fiu absentă din toate privirile în care pierd timpul și să am grijă doar de distanța ucigașă dintre mine și cuvânt. În schimb, florina a ales pierderea sinelui, dedublarea neputinței, florina a devenit o blogărelnică, o călduță, și o jumătate din orice fără *eua*.” (<http://www.agentiadecarte.ro>). Și acest poem pentru cititorii *Caietelor Silvane*: „nu am capăt/ ies din mine ființe/ și ochi de animale care văd prada. // nu pot să mă opresc/ cineva suflă în mine/ ca într-un ba-

lon/ în curând se vor aduna toți copiii din curte/ și vor sufla. // și dacă închid cartea/ privirea rămâne deasupra/ ca un cer”.

■ **Ștefan Doru Dăncuș, Casa memorială Dăncuș**, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011. E vorba de o

antologie de autor din volumele: *Dormi în pace, Doamne!* • *Anti-Diavolul*; *Lume de mântuială. Amândoi*; *Casa memorială „Dăncuș”*; *Apocalipsa după Dăncuș*, antologie lansată, în noiembrie anul trecut, la Târgului de Carte „Gaudeamus” (București). Scrie autorul pe un site: „precizez că acest volum este «cântecul de lebedă» al poetului care am fost până acum. Acest lucru nu înseamnă retragerea mea din poezie; peste 10 sau 20 de ani, s-ar putea să mai editez, dar acest lucru rămâne sub rezerva a ceea ce voi mai putea scrie. Deocamdată, sunt conștient de faptul că nobila substanță a poeziei mi s-a epuizat și nu vreau să mint lumea cu opere pe care eu însumi le-aș disprețui. Îmi rămân pentru viitor proza și eseul, sculptura și muzica (de care m-am ocupat fugitiv). Vă mulțumesc pentru că mi-ați citit poeziile, vă rămân alături și nădăjduiesc să nu vă dezamăgesc în așteptări nici de-acum înainte”. Suntem convinși că, indiferent în ce domeniu al artei se va

manifesta, Ștefan Doru Dăncuș va rămâne, înainte de toate, poet... Despre acest volum găsim, pe coperta a IV-a, aceste rânduri inspirate ale poetului Ioan Es. Pop: „Oriunde deschizi această carte cu cărți, ai impresia că ascuți discursul unui personaj nietzschean care s-a izolat pe vârf de munte și își strigă iluminările și întunecările imperativ. O izolare care nu-l ferește însă de capcanele și torturile cotidianului, de îndată ce decide să revină printre cei de la poalele muntelui (...)”. Noi, cei de la „poalele muntelui”, îl așteptăm pe Dăncuș cu alte și alte *iluminări* și *întunecări*...

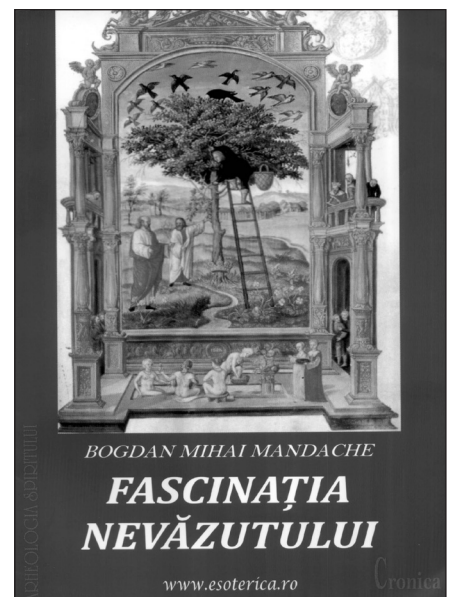
■ **Florica Pop, Șoapte cu ecou**, Ed. Dacia XXI, Cluj-Napoca, 2011. Acesta este volumul de debut al autoarei, directoare a Bibli-

otecii Județene „I.S. Bădescu” din Zalău. „Pe cât de modestă, pe atât de sensibilă, autoarea ne oferă o carte subtilă despre educația sentimentală; o carte fulgurantă despre șapte zile și tot atâtea stări, virtuți, ipostaze ale misteriosului și năvalnicului suflet feminin. Sub voalul diafan al dialogului cu o vestală, discretul parfum de femeie îmbrățișează câmpul cu flori, tulbură apele gândului și reconstituie delicatele amintiri, pentru a însoți, apoi, albele păsări, în că-

utarea Clipei irepetabile. Dincolo de singuratica frumusețe a Lunii, de razele însetate de dor ale Soarelui, de mângâierea sângelui cald, tânăr aproape, veșnică e doar nostalgia adevăratei iubiri...” (Marcel Lucaciu). *Șoapte cu ecou* a fost lansată, la finele lui 2011, la Târgul de Carte „Gaudeamus” (București) și la Sala „Porolissum” a Consiliului Județean Sălaj.

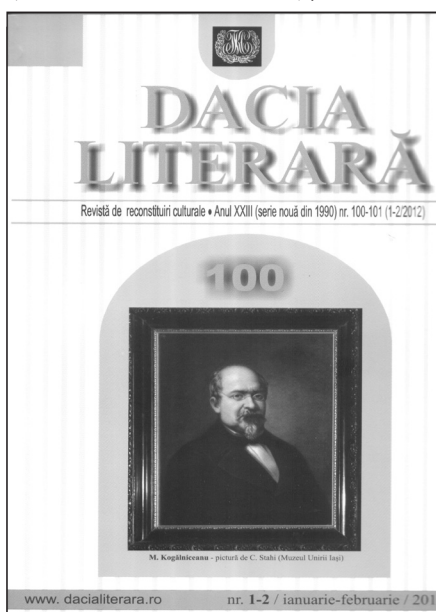
■ **Bogdan Mihai Mandache, Fascinația nevăzutului**,

Ed. Cronica, Iași, 2012. Un volum de excepție, despre un domeniu mai puțin frecventat de moderni, anume cel al esoterismului. Scrie autorul la începutul primului text al cărții: „Prezent încă din spiritualitatea lumii antice, văzut de unii ca o frivolitate și o inutilitate, considerat de alții cheia de boltă a cunoașterii, esoterismul continuă să stârnească nedumeriri, să suscite adeziuni grăbite și gratuite din partea celor ce așteaptă să găsească instantaneu răspunsuri la marile «secrete și mistere» ale lumii, dar și adversități neîntețmeiate aparținând celor ce nu pot depăși cadrul unui raționalism reductiv. Denigrarea la care este supus esoterismul își are originea în străvechea eroare constând în anatemizarea a ceea ce scapă înțelegerii comune” (p. 7). Cartea

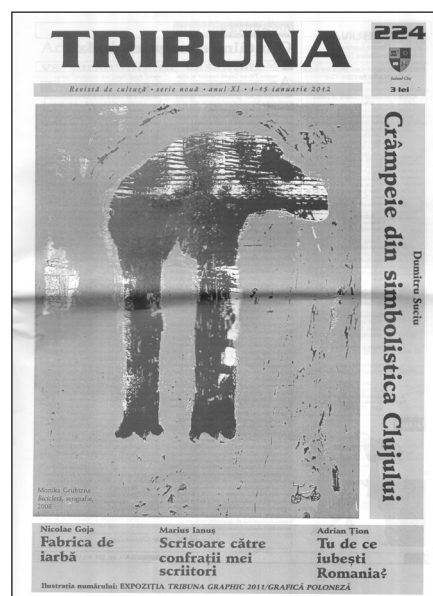
este structurată pe trei secțiuni: *În căutarea cuvântului pierdut, Sensul ascuns, Esoterism și masonerie*, a doua secțiune cuprinzând interviuri cu diverși autori pe teme de spiritualitate și esoterism. Cităm doar câteva titluri de capitole din celelalte două secțiuni: „*Cui îi este frică de esoterism?*; *Mistica, magia și mitologia numerelor*; *Alchimie și inițiere*; *Piatra – interioritate și materialitate*; *Templul – arhetipul construcției spirituale*; *Moartea care desăvârșește*; *Maestrul secret*; *Esoterism și creștinism*; *Miturile francmasoneriei*; *G de la gnoză*; *Rezonanța simbolismului masonic...* O carte care, cu siguranța, va fi căutată de căutătorii „cuvântului pierdut”, de cei fascinați de *nevăzut...* Bogdan Mihai Mandache a mai scris: *Filosofia – aventura unui discurs* (Ed. Cronica, Iași, 1995); *Teofania interioară* (Ed. Presa Bună, Iași, 1996); *Mesajul și labirintul său* (Ed. Cronica, Iași, 1998); *Filosofia – aventura unui discurs* (vol. II, Ed. Cronica, Iași, 1998); *Oglinda unității. Teme ale discursului teologic catolic* (Ed. Presa Bună, Iași, 2000); *În căutarea cuvântului pierdut* (Ed. Cronica, Iași, 2000); *Filosofia – aventura unui discurs* (vol. III, Ed. Cronica, Iași, 2003); *Sensul ascuns. Dialoguri despre esoterism* (Ed. Cronica, Iași, 2005).

■ Dacia Literară, Anul XXII (serie nouă din 1990), nr. 100-

101 (1-2/ 2012). Prestigioasa revistă ieșeană a împlinit 100 de numere, prilej, fresc, de *gânduri aniversare* semnate de: Adrian Alui Gheorghe, Constantin Arcu, Paul Aretzu, Ana Blandiana, Leo Butnaru, Gellu Dorian, Ioan Moldovan, Gruia Novac, Nicolae Prelipceanu, Ioan Pinte, Casian Maria Spiridon, Liviu Ioan Stoiciu, Doina Uricariu. O revistă aristocrată, cum o numește Liviu Ioan Stoiciu, cea mai veche revistă literară din România. Din acest număr semnalăm versurile semnate de: Liviu Antonesei, Paul Aretzu, Gabriel Chifu, Daniel Corbu, Gellu Dorian, Dinu Flămând, Ion Mircea, Ioan Moldovan, Adrian Popescu, Adam Puslović, Elena Ștefoi; la secțiunea «Clepsi-dra umbrelor»: George Popa – *Euristica eminesciană*, Daniela Paula Epurianu – *Sonetele eminesciene antume, altfel*, Mircea A. Diaconu – *I. L. Caragiale. Despre himeric, în țara paradoxului*, Liviu Papuc – *Rememorare necesară – Nicolae Gane*; la secțiunea «Bibliofil»: Alina Bărbuță – *Moartea și râsul în opera lui Bacovia*, Lucian Alexiu – *Poezia unui hermeneut*, Ioan Răducea – *Despre vervă și sugrumarea ei*; la secțiunea «Arca lui Noe»: Claudiu Valeriu Contevici – *O poveste cu maci roșii*, Maria Pilchin – *Est-etica literară sau „echidistanțele” autorului basarabean*, Matei Vișniec – *Elipsa (I)*... Felicitări și din partea noastră realizatorilor și colaboratorilor revistei *Dacia Literară* și... la cât mai multe numere!

■ Din primele două numere pe acest an ale revistei clujene **Tribuna (224, 225/ 2012)** semnalăm: Lucian Gruia – *Horia Bădescu – O noapte cât o mie de nopți*; Ion Pop – *O monografie D. Stelaru*; Ion Bogdan Lefter – *Epopoea eroi-comico-satirică a unui (anumit) oraș de provincie*; Irina Petraș – *Gabriel Chifu, «insul de încercare» sau despre trup și noimă*; Nicolae Turcan – *Feurbach, critica lui Hegel și ateismul antropologic*; Jean-Loup d’Autre – *Ce au toți cu etica? (I)*;

Ioan-Pavel Azap – *O anamneză necesară (IX)*; Mircea Popa – *Eminescu la Cernăuți*; Simona-Grazia Dima – *Viețuirea prin poezie*; Ștefan Manasia – *Mașina timpului s-a blocat în Germania*; Ion Pop – *Alex Goldiș în tranșeele criticii românești*; Ion Bogdan Lefter – *O seară cu Mihai Mănuțiu și cărțile sale*; Ovidiu Pecican – *Aforismul regmanian*; Constantin Cubleşan – *I. L. Caragiale - «Pretutindenii în lumea de azi»*; Aurel Sasu – *Ateismul la români*; Jean-Loup d’Autre – *Ce au toți cu etica? (II)*; Claudiu Groza –

Kant cel psihotic; Ioan-Pavel Azap – *O anamneză necesară (IX)*...

(D.H.)

Cercuri pe apă

Numai atunci

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Când nimeni nu va fi mai presus de lege, atunci nu vom avea nevoie nici de o ... agoră civică, unde să ne strigăm of-urile, ori, ca în orașele antice grecești, să protestăm prin tăcere dacă nu suntem de acord cu hotărârile mai marilor sau să aclamăm cu ovații atunci când le încuviințăm deciziile. Nu va exista atunci nici riscul ostracismului, fie el chiar ... evoluat la bastoane și dubițe, pentru cei considerați „periculoși” pentru democrație.

Așadar, când nimeni nu va fi mai presus de lege, piețele marilor orașe din România nu se vor umple, săptămâni la rând, ca la începutul acestui an geros, de oameni flămânzi și înfrigurați, care - culmea! - n-au venit să revendice salarii și pensii luxoase (nici măcar ... decente), ci să-și salveze sufletul, conștiința, tot ce e mai profund uman în ființa lor. Într-un fel, *pro* și *contra* se refereau la aceleași esențe: *pentru* demnitate – *împotriva* minciunii, a promovării nonvalorilor și încălcării în toate felurile a demnității umane; *pentru* libertate și democrație – *împotriva* dictaturii, lipsei de comunicare, ignorării și sfidării celor mulți; *pentru*

dreptate – *împotriva* hoției și indiferenței, *împotriva* corupției care își întinde tot mai mult tentaculele în toate domeniile vieții sociale; *pentru* legi drepte respectate de toți – *împotriva* privilegiilor de orice fel, a eludării legii, a practicii „pentru unii mumă, pentru alții ciumă”... etc.

Când nimeni nu va fi mai presus de lege, atunci ne vom fi recâștigat demnitatea și libertatea și vom putea vorbi cu adevărat despre o democrație trăită, nu trâmbițată, vom fi solidari – nu solitari! - cei mulți dar fără putere de decizie de la baza piramidei, cu cei puțini – dar mult mai mulți decât ar fi firesc – din vârful ei, în depășirea greutăților de orice fel prin care trece țara.

Când nimeni nu va fi mai presus de lege, atunci se vor întoarce de prin lumea largă nu fiii noștri rispitori, ci fiii noștri dați înstrăinării de desperare, pentru că, vorba lui Jules Renard, „nimeni nu-și schimbă țara de dragul frumuseții unui peisaj”...

Când nimeni nu va fi mai presus de lege, numai atunci speranța nu va mai agoniza, ci va continua să înfrâneze relele scăpate din Cutia Pandorei...

Creția Dor de frați de peste Prut în urmă cu o sută de ani

Continuare din pag. 33

Doamne, seacă-l, până-n fund
Să rămâie numai prund,
Să-l trec cu picioarele,
Să-mi văd surioarele,
Să-l străbat din fugă, drept,
Frații să mi-i strâng la pîpt.
Cântă mierla-n vârf de fag,
Ce tot spune-n versu-i drag?
Spune-un cântec legănat:
Taci, române, fii bărbat,
Prutu-i mare, Prutu-i rău,
Bunu-i însă Dumnezeu.
Câte n-au fost mari și nu-s,
Câte rele și s-au dus.
Molva, Prutul, vor seca,

Munții se vor dărâma,
Frații după care plângi
Iar la piept o să-ți strângi,

Dumitru Faur, introducând în culegerea lui aceste versuri, dovedea intuiția unei înfăptuiri care să aducă zile mai bune poporului român. Gândurile spre România întregă au devenit cu fiecare zi și o forță moral-politică, un ideal ce a cuprins masele de români din toate unghiurile locuite de ei.

Credința lui în apropierea unui moment în care dualismul austro-ungar atât de nedrept și stăpânirea rusă se vor afla în fața unui fatal și inevitabil sfârșit, s-a adevărit în anul 1918.

Roadele strădaniilor lui și ale milioanelor de români s-au cules prin înfăptuirea Marii Uniri.

Semn(al)ul efemerității

Viorel TĂUTAN

Fatalmente, parcă, anul 2012 a debutat festiv, în viziunea conducerei Direcției Pentru Cultură și Patrimoniu Cultural din județul nostru. Exuberanța confraternă dinaintea Sărbătorilor de la sfârșitul anului destul de recent inclus istoriei, marcată evident în mesaje cu urări expediate pe căile electronice google sau/și yahoo, doar din partea conducerii Centrului pentru Cultură și Artă*, s-a manifestat plenar în **Gala Culturii sălăjene**, unde au fost invitați, cel puțin în viziunea organizatorilor, toți artiștii (scriitori, muzicieni, pictori, sculptori), intelectualii și funcționarii care au fost implicați, la diferite nivele (după capacități și putere), în derularea acțiunilor culturale de peste an. Un observator neutru ar fi reușit să consemneze zâmbete largi, amicale, ori, dimpotrivă, de circumstanță protocolară, la întâlnirile dintre „combatanți”, atât în hol, unde erau întâmpinați de către angajații restaurantului cu câte o cupă cu șampanie, cât și în salonul generos al acestuia.

Festinel a debutat cu o alocuțiune de bun venit rostită de către managerul Direcției Pentru Cultură și Patrimoniu Cultural, în persoana agreabilei doamne ing. Doina Cociș, care a potențat, în preambul, atmosfera dezinhibantă cu o secvență muzicală orchestrată cameral.

Actul median al acestui scenariu a fost constituit, conform tradiției, de acordarea diplomelor de onoare și a celor de excelență unora dintre „combatanții pe frontul culturii și artei” (sic!) din județul Sălaj. Nu înainte ca onor. reprezentant al Ministerului de resort să-și justifice prezența printr-un succint discurs apreciativ. Ne aflăm cu toții în proximitatea Zilei Culturii Române, Ziua de naștere a lui Mihai Eminescu.

Totul ar fi fost „super”, organizatorii meritând diploma de excelență, dacă...

Unul dintre amicii jibouani cu spirit acut de observație, cu pana și gura slobodă, întâlnindu-mă accidental în apropierea Casei Orășenești de Cultură, la câteva zile după, îmi atrase atenția asupra faptului că niciunul dintre oamenii de cultură din orașul de pe malul stâng al Someșului n-a fost măcar nominalizat în vederea onorurilor din cadrul Galei; apucase cineva să-i relateze desfășurarea evenimentului, sau citise în presa scrisă județeană... Am zâmbit replicându-i că asta e o chestiune efemeră; se va da uitării curând. Însă m-a pus pe gânduri.

Circulă „în rândul maselor” tot soiul de proverbe, zicători, avertismente cu iz filosofic, ce țin de înțelpciunea populară. Iată un exemplu: Oricât se strădu-

iesc viitorii cuscri să organizeze cât mai bine o nuntă pentru copiii lor, tot se va ivi cineva să-i găsească hibe. Așa se petrec, probabil, lucrurile și cu desemnarea viitorilor titulari ai onorurilor sau ai excelenței în orice împrejurare fastă. Așa s-a întâmplat și de data aceasta, în cadrul Galei Culturii Sălăjene.

„Errare humanum est” spune un dicton extras din paremiologia ciceroniană, atenuată circumstanțial de românescul verdict „Numai cine nu muncește, nu greșește.” Astfel încât se va putea trece cu vederea, bunăoară, neglijența de a recunoaște activitatea unui scriitor căruia i s-au editat și difuzat două cărți de neîndoelnic, însă ostentativ escamotat, succes în rândul cititorilor avizați, în anul de grație 2011, precum și debutul remarcabil al unei poete, primit cu admirație de critica autorizată, sau hărnicia debordantă a bibliotecarului scriitor în efortul de a face cunoscute „curiozitățile” istorice și geografice ale județului, ca să mă opresc doar la această branșă, a condeierilor. Da, vom spune, succesul și insuccesul sunt, nu-i așa? semne ale efemerității, în acord cu avertismentul clasic reluat în versuri de către „Poetul nepereche”. „/.../ **Tot ce-a fost ori o să fie/ În prezent le-avem pe toate,/ Dar de-a lor zădărnice/ Te întrebă și socoate./ Căci acelorași mijloace/ Se supun câte există,/ Și de mii de ani încoace/ Lume-ai veselă și tristă;/ Alte măști, aceeași piesă,/ Alte guri, aceeași gamă,/ Amăgit atât de-adece/ Nu spera și nu ai teamă.**” (Glossa)

Cu toții facem greșeli. Grav este doar atunci când, deși cei din jur, prietenii, ni le dezvăluie, continuăm să greșim. „*Cuiusvis hominis est errare, nullus nisi insipientis, in errare perseverare*”, ne avertiza același Cicero, în „Philippica” 12. 2, adică, în românește: „Oricărui om i se întâmplă să greșească, dar numai nebunul stăruie în greșală.”

O veste bună ni se dezvăluie, având calitatea să es-tompeze posibile nemulțumiri. Și să justifice debutul fatalmente festiv al acestui an. Ceea ce va face strădania redactorilor și colaboratorilor revistei noastre să intre pe deplin și peren în istoria literaturii, este acordul Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor din România de acceptare a revistei „Caiete Silvane” sub egida acestui Forum Național. GAUDEAMUS IGI-TUR!

* Cine reușește să mă scoată din următoarea dilemă: De ce, grafic, Arta este despărțită/ legată cu o conjuncție de Cultură, când știu că se integrează Culturii?

Jurnal de București

Daniel SĂUCA

4 octombrie 2011, holul Ministerului Culturii și Patrimoniului Național, București

Ieri în Baia Mare, azi în București. Drum istovitor. Totuși, cu somn prelungit în tren. Condiții mizerabile de cazare la Centrul de perfecționare...Nu ar trebui să mă (mai) mire nimic. Pe jos până în Șoseaua Kiseleff din stația de pe Calea Victoriei (Capitalismului?). Abia am găsit un bucureștean care să știe unde-i sediul Ministerului Culturii. Nu ar trebui să mă (mai) mire nimic – un sediu „camuflat” de Muzeul Satului. Fără niciun indicator. Frumusețea obositoare a metropolei... Patru zile – prilej de a scrie, în sfârșit, poezie, de a uita „treburile cotidiene”. Aventura doctoratului. Trei ani. Nu am adus cu mine niciun exemplar din „Caiete Silvane” sau din cărțile de la editură. Nici nu mi-a trecut prin cap. Încep să uit – am ajuns să pun totul pe hârtie ori pe telefonul mobil, orice *amănunt*.

În holul Ministerului Culturii așteptând începerea cursului. Epuizat. Dureri la coate. „Mă doare în coate!” Fără nicio lectură, nici măcar din ziare, de două zile. Din ce în ce mai mult nu mai simt nevoia acută să citesc ziare. E și acesta, probabil, un semn al *deprofesionalizării*. La 9,30 au intrat în minister jandarmii cu „poșta secretă”. Mi-e somn! Din nou! La 9,35 ies femeile de serviciu (?) din minister cu saci încărcăți cu deșeuri menajere (gunoi?). 9,42 – femeile de serviciu curăță cu măști alea din fața ministerului, minister păzit de firma „Tiger Security” (oare s-a gândit cineva să fure „Cultura”?). Boala de a da denumiri „english”: „National Arena”, „Cluj Arena”...

4 octombrie 2011, în camera de pe Strada Toamnei

Întins în pat, după o lectură rapidă din „Arta Popescu”, luată de la „magazinul” (cu lighene printre rafturi pentru a reține ploaia – ce fericire pentru săracele cărți, nu a plouat de două luni!) de lângă Muzeul Literaturii. Mi-am dorit, de multă vreme, să citesc din C.P. Așteptare confirmată. Am încurcat sensul de mers, așa că din Piața Romană am ajuns la Gara de Nord. În Piața Gemenii (ciudată îngemănare în apropiere – str. Toamnei și str. Mihai Eminescu) am ajuns mai târziu, mult mai târziu. După aproape o oră – autobuz împotmolit din cauza *traficului infernal* (ce expresie – oare chiar așa aglomerat să fie în infern și drumurile atât de proaste?). Telefonul mobil, pe post de radio. Salvare! Măcar pentru a putea trece mai ușor peste singurătatea nopților din zilele de astăzi – plimbarea prin București nu mi-a spus aproape nimic. Nici măcar aurolacii din Gara de Nord. Nici mă-

car repulsie? Hai, poate, în cazul unui individ ce vorbea singur în autobuz. Poliția ne avertiza să fim atenți la bunurile personale și să sunăm la 112 dacă se întâmplă ceva. Între timp, reclame în autobuz, filmulețe, pisici fumând, pisici jucându-se pe tastaturi, câini, urși, hărți ale străzilor Bucureștiului. Să aștept noaptea pentru a merge la baie. Jenă. De ce? Am găsit un post cu muzică rock. Singur într-o cameră insalubră, cu geamuri termopan acoperite cu hârtie lipită cu scotch (se scrie oare la fel?). Aici apă caldă se dă între orele 7 – 9 și 17 – 20. Ți se dă iluzia apei calde. „Faith no more” s-au regrupat. Semnificație pentru promoția cu Caramitru, Mălaimare și Dimitriu. Probabil.

5 octombrie 2011, dimineața

Duș prelungit! Apă caaaldăăă! Nu am scris poezie. Am adormit îmbrăcat. Publicitate: „La Real tu ești special!” Mesaj de interes public: pentru siguranța cetățeanului, desființați instituțiile de cultură!

Truisme de București. Din nou pe holul Ministerului. A intrat secretarul de stat. Am ajuns mai repede cu o oră. Citesc din „Cațavencii”. Prilej de „humoreală” clandestină. Caricatură Ion Barbu: „40 la sută din români au dificultăți în a scrie și a citi!” Bănescu: „OK! Îi băgăm pe toți într-o mișcare populară”...

Lectură prelungită din FP România. „Viitorul este acum”? Scriu iar întins în pat, acum din rațiuni de amplasare eficientă într-o cameră insalubră. Și ascult Rock FM. Pe telefonul mobil. Acum, Gary Moore...

Poemul unu

Ne scăldăm în același râu
Același, să ne înțelegem
Râul în care răul
Nu mai poate de bine (...)

6 octombrie 2011

Nu mai credem nici măcar în dorințele noastre firești. Să crezi în dorințe? *Curat meșteșug de tâmpenie...*

La intrarea în Parcul Herestrău dinspre Arcul de Triumf. **Ring**, cotidian gratuit, tiraj 100.000 de exemplare (?). Am luat un exemplar din metrou. Mitrea: „În spațiile atacurilor lui Dan Diaconescu la adresa lui Oprescu este Marian Vanghelie”. „Un ziar de bun – simț”: „Învață cum să faci «poale-n brâu»”; „Savanți din șapte țări pornesc în căutarea lui Yeti”...

Noutăți la Editura "Caiete Silvane"

EUGEN CRIHAN

*Mentalități rurale în
România de tranziție.*

Un studiu de caz în județul Sălaj

ZALĂU, 2011

Colecția ETHNOS

Ruralul este adeseori perceput, fie la nivelul tematizărilor cotidiene (al limbajului comun), fie chiar la nivelul celor care dețin o certă instruire academică, ca fiind opusul simplu al urbanului. Întâlnim astfel cel puțin două prejudecăți majore: cea dintâi, constând în considerarea spațiului rural ca loc al "înapoierii istorice" (și, desigur, al mentalităților conservator-tradiționaliste), reprezintă o certă depreciere valorică a ruralității, mergând adesea până la disprețul vădit; cea de-a doua constă în identificarea, grosieră și nesuținută factual, dintre ruralitate și "țărănism". Cele două prejudecăți sunt cel mai adesea ascunse sub formula neutrală a "nivelului (gradului) de urbanizare", considerat ca indicator sintetic (și întru totul relevant) al nivelului de dezvoltare atins de un spațiu oarecare.

Eugen CRIHAN

Istoricul satului Bădăcin s-a contopit începând cu sfârșitul sec. al XVII-lea cu familia Maniu. Acest fapt m-a determinat să împart lucrarea în două părți: *Monografia Satului Bădăcin* și *Monografia Familiei Maniu*.

Prezenta lucrare, cu toate limitele modeste în care se prezintă, nu aș fi reușit să o duc la bun sfârșit fără ajutorul unor oameni dornici de a se restabili adevărul. În primul rând trebuie să mulțumesc părintelui Matei Boilă, care mi-a furnizat date și fotografii importante legate de familia Maniu, apoi donarea parohiei greco-catolice din Bădăcin a arhivei părintelui Simion Man de către cei trei copii: Adrian, Mirica și Narcisa, a constituit o contribuție substanțială în redactarea prezentei lucrări.

Dacă cugetărilor mele nu le-am putut da o înfățișare mai atrăgătoare, mă nutrește speranța că cei competenți totuși vor afla aici măcar baza unor viitoare studii mai elaborate.

Cristian BORZ

CRISTIAN BORZ

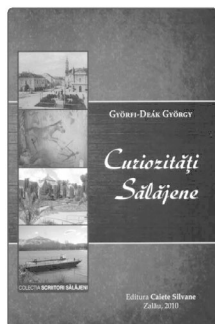

*MONOGRAFIA SATULUI BĂDĂCIN
ȘI A FAMILIEI MANIU*

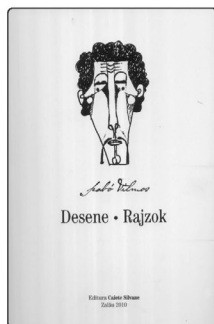
Editura Caiete Silvane
Zalău, 2012

Cărți apărute la Editura "Caiete Silvane"

Györfi-Deák György
Curiozități Sălăjene
Colecția Scriitori Sălăjeni

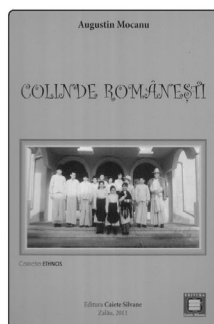
Szabó Vilmos
Desene • Rajzok
Colecția Arte Vizuale

Ioan-Viorel Bădică
Brâncuși după Brâncuși
Colecția Scriitori Sălăjeni

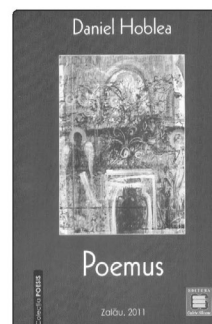
Grigorie M. Croitoru
La judecata sfinților
Colecția Scriitori Sălăjeni

Augustin Mocanu
Colinde Românești
Colecția Ethnos

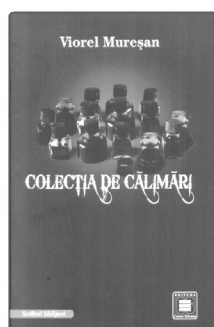
Grigorie M. & Maria V. Croitoru
GLOSAR de cuvinte regionale
Colecția Ethnos

Daniel Hoblea
Poemus
Colecția Poesis

Viorel Tăutan
Impresiile unui călător tomnatic
Colecția Scriitori Sălăjeni

Viorel Mureșan
Colecția de călămări
Colecția Scriitori Sălăjeni

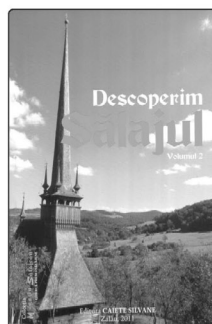
Dina Horvath
Poeme în crinolină
Colecția Poesis

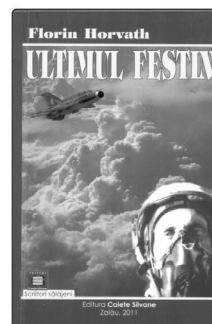
Romul Grecu
Amintiri sau suveniruri
Colecția Ethnos

Emil Trif
Aspecte din învățământul sălăjean
Colecția Didactica

Descoperim Sălajul
volumul 2
Colecția Magazin Sălăjean

Florin Horvath
Ultimul festin
Colecția Scriitori Sălăjeni

Comenzi la Centrul de Cultură și Artă al județului Sălaj
Zalău, str. Unirii nr. 7 - tel-fax: 0260-612870.